

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1922.

Andra kammaren.

Nr 21.

Tisdagen den 21 mars.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 14 och den 15 innevarande mars.

§ 2.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen

av herr statsrådet *Thorsson* propositionerna:

nr 202, angående utsträckning av tiden för anmälan om inlösen av skattefrälseräntor;

nr 209, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhets-skatt m. m.;

nr 210, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1923 års taxering till inkomst- och förmögenhets-skatt m. m.;

nr 212, angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv;

nr 217, angående dels vissa ändringar i avlösningsreglementet den 22 juni 1921 för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, dels ock ändrade bestämmelser angående ålderstillägg för civila befattningshavare i statens tjänst;

nr 218, angående avlösningsförhöjningar åt vissa icke-ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen m. m.;

nr 219, med förslag till ändrad lydelse av 2 § i kungörelsen den 29 juni 1921 (nr 456) med bestämmelser för vissa tjänstemän vid statsdepartement och andra till den civila statsförvaltningen hörande verk i fråga om rätt till pension;

nr 224, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften m. m.;

nr 221, med förslag till förordning om utsträckt tillämpning av bestämmelserna i förordningen den 19 augusti 1921 angående tillfällig utvidgning av rätten till tullrestitution eller befrielse från tullavgift vid återutförelse av vissa fartygsmaterialier och skeppsförnödenheter; och

nr 222, med förslag till förordning angående utsträckning i särskilda fall av den i § 13 mom. 5 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor föreskrivna tidsfristen av två år för utförsel eller uppläggning på restitutionsupplag av tullrestitutionsgods;

av herr statsrådet *Linders* propositionerna:

nr 172, angående förlängd giltighetstid av avlöningsreglemente för tjänstemän vid domänverket m. m.;

nr 176, angående omorganisation av hushållningssällskapen;

nr 177, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 190, angående pensioner till vissa personer; och

nr 213, angående sänkning av räntan å lån från fonden för rederinäringens understödjande;

av herr statsrådet *Örne* propositionerna:

nr 143, angående vissa inrikes postavgifter;

nr 195, angående vissa ändringar i avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.;

nr 196, med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 4 juni 1920 angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.;

nr 197, angående tjänstårsberäkning för viss personal vid statens järnvägar; och

nr 198, angående bidrag till interparlamentariska unionens byrå i och för bestridande av en del av kostnaderna för interparlamentariska unionens 20:e konferens i Wien innevarande år; samt

av herr statsrådet *Hansson* propositionerna:

nr 207, angående anvisande av anslag för inköp av vissa båtar och pråmar;

nr 208, angående understöd å allmänna indragningsstaten till två änkor efter f. d. arbetare vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori;

nr 192, angående understöd å allmänna indragningsstaten till avlidne extra vaktmästaren C. G. Hultgrens minderåriga barn;

nr 193, angående pension å allmänna indragningsstaten åt extra biträdet hos flottans pensionskassa Marie Louise Pihlgard; och

nr 201, angående pensionsförbättring åt marinintendenten av 1:a graden K. H. L. Nordström.

Samtliga dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 181, angående reglering av löneförhållandena för befattningshavare vid lots- och fyrstaden m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 188, med förslag till förordning angående befrielse i vissa fall från erläggande av lastpenningar;

till statsutskottet propositionerna:

nr 49, angående dyrtidstillägg åt biskoparna i Växjö stift K. L. Lindberg, i Härnösands stift E. F. Lönegren och i Luleå stift O. Bergqvist;

nr 141, angående ändringsarbeten inom kungl. bibliotekets byggnad;

nr 160, angående dyrtidstillägg åt svenska sjömanspräster i vissa utländska hamnstäder;

nr 161, angående tillfällig löneförbättring åt nordiska museets personal;

nr 162, angående dyrtidstillägg åt nordiska museets och livrustkammarens personal;

nr 163, angående tillfällig löneförbättring för viss personal vid livrustkammaren; och

nr 164, angående dyrtidstillägg åt befattningshavare vid vissa statsunderstödda anstalter för yrkesundervisning;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 165, angående upplåtande av mark från kronoparken Åsen och Uppsala slottsjord för utvidgning av akademiska sjukhusets i Uppsala tomt;

till statsutskottet propositionerna:

nr 166, med förslag till grunder för tillfällig löneförbättring under ecklesiastikåret 1922—1923 åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster;

nr 155, angående anslag för täckande av under år 1921 uppkomna brister å vissa för marinen avsedda ordinarie reservationsanslag under fjärde huvudtiteln;

nr 156, angående vissa ändringsarbeten vid garnisonssjukhuset i Stockholm m. m.; och

nr 157, angående anslag för täckande av under år 1921 uppkommen brist å ordinarie reservationsanslaget till sjuk- och veterinärvård m. m.;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 158, angående pension å allmänna indragningsstaten åt vissa i lantförsvarets tjänst anställda personer;

nr 159, angående pension å allmänna indragningsstaten åt kansli-sekreteraren i Kungl. Maj:ts kansli friherre O. T. Hermelin;

nr 170, angående pensionsförbättring för vissa f. d. beställningshavare vid armén och marinen; och

nr 171, angående pensionsförbättring för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare vid armén och marinen;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 173, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 3 i lagen den 21 maj 1920 om värn-

pliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnplikstjänstgöring;

till bankoutsittet propositionen, nr 185, angående pension å allmänna indragningsstaten åt fortifikationsarbetaren J. Pettersson; samt

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 183, angående utbyte av mark mellan kronan och ägarna av Rotsunda gård i Sollentuna socken av Stockholms län; och
nr 184, angående förkortning av tiden för vissa arrenden.

§ 4.

Härefter föredrogos var efter annan de på kammarens bord lig-
gande motionerna; och remitterades därvid

till bankoutsittet motionerna:

nr 219 av herr *Starbäck*; och
nr 220 av herr *Bäcklund m. fl.*;

till statsutskottet motionerna:

nr 221 av herr *Lithander m. fl.*; och
nr 222 av herr *Lithander*;

till bevillningsutskottet motionen nr 223 av herr *Osberg m. fl.*;
samt

till behandling av lagutskott motionen nr 224 av herr *Karlsson*
i Gasabäck *m. fl.*

§ 5.

Vidare föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 5 A och 5 B, bevillningsutskottets betänkanden nr 15—17, bankoutsittets memorial nr 17 och utlåtande nr 18 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 15—19.

§ 6.

Ordet lämnades härpå till herr förste vice talmannen, som yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte besluta, att på morgondagens föredragningslista främst bland två gånger bordlagda ärenden må uppföras statsutskottets utlåtande nr 5 A och statsutskottets utlåtande nr 5 B i nu nämnd ordning.

Denna hemställan bifölls.

§ 7.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Björkman* i Norrköping, nr 225, i anledning av Kungl.

Maj:ts proposition, nr 108, med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken m. m.;

herr *Holmgren*, nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 89, angående godkännande av tullverkets utgiftsstater för tiden 1 januari—30 juni 1923 m. m.;

herr *Kinmanson*:

nr 227, i anledning av sistnämnda proposition; och

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 123, angående dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer;

herrar *Hage* och *Törnkvist* i Karlskrona, nr 229, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 125, angående pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer samt vissa änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

herr *Karlsson* i Nynäshamn, nr 230, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 100, med förslag till lag om allmänna vägar på landet;

herr *Andersson* i Rasjön m. fl., nr 231, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 100; samt

herr *Norman* m. fl., nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 110, angående inrättande av ett statsstuteri i samband med Flyinge hingstdepå.

Dessa motioner bordlades på begäran.

§ 8.

Annälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av de till Flyinge hingstdepå anslagna hagvaktarboställena litt. b eller Räfthagen och litt. d eller Damstorp i Malmöhus län;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhörliga markområden;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot utsläppande av bagge å samfälld betesmark;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av mark mellan kronan och aktiebolaget Västergötlands förenade kalkindustrier; och

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av brist vid professorn N. H. Nilsson-Ehles institution för ärftlighetsforskning.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Isacsson* under 5 dagar från och med den 23 mars.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,23 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 22 mars, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Lindqvist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 189, angående pension åt polismannen W. Svedlund m. fl.;
nr 204, med förslag till förordning med särskilda föreskrifter angående ersättning för debitering och uppbörd av landstingsskatt m. m.;

nr 228, angående vissa lån till främjande av bostadsproduktionen m. m.;

nr 232, angående statsbidrag till erkända alkoholistanstalten Hemmet Gunnarskog;

nr 235, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 30 juni 1913 om behandling av alkoholister;

nr 236, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar; och

nr 239, med förslag till kungörelse med bestämmelser för ordinarie tjänstemän vid lots- och fyrstaten i fråga om rätt till pension.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 202, angående utsträckning av tiden för anmälan om inlösen av skattefrälseräntor;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 209, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av

förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt m. m.; och

nr 210, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1923 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 212, angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv;

nr 217, angående dels vissa ändringar i avlöningsreglementet den 22 juni 1921 för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, dels ock ändrade bestämmelser angående ålderstillägg för civila befattningshavare i statens tjänst; och

nr 218, angående avlöningsförhöjningar åt vissa icke-ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen m. m.;

till bankoutskottet propositionen, nr 219, med förslag till ändrad lydelse av 2 § i kungörelsen den 29 juni 1921 (nr 456) med bestämmelser för vissa tjänstemän vid statsdepartement och andra till den civila statsförvaltningen hörande verk i fråga om rätt till pension;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 224, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften m. m.;

nr 221, med förslag till förordning om utsträckt tillämpning av bestämmelserna i förordningen den 19 augusti 1921 angående tillfällig utvidgning av rätten till tullrestitution eller befrielse från tullavgift vid återutförelse av vissa fartygsmaterialier och skepps-förnödenheter; och

nr 222, med förslag till förordning angående utsträckning i särskilda fall av den i § 13 mom. 5 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor föreskrivna tidsfristen av två år för utförelse eller uppläggning på restitutionsupplag av tullrestitutions-gods;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 172, angående förlängd giltighetstid av avlöningsreglemente för tjänstemän vid domänverket m. m.;

nr 176, angående omorganisation av hushållningssällskapen; och

nr 177, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

till bankoutskottet propositionen, nr 190, angående pensioner till vissa personer;

till statsutskottet propositionen, nr 213, angående sänkning av räntan å lån från fonden för rederinäringens understödjande;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 143, angående vissa inrikes postavgifter;

till statsutskottet propositionen, nr 195, angående vissa ändringar i avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.;

till bankoutskottet propositionen, nr 196, med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 4 juni 1920 angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 197, angående tjänstårsberäkning för viss personal vid statens järnvägar;

nr 198, angående bidrag till interparlamentariska unionens byrå i och för bestridande av en del av kostnaderna för interparlamentariska unionens 20:e konferens i Wien innevarande år; och

nr 207, angående anvisande av anslag för inköp av vissa båtar och pråmar; samt

till bankoutskottet propositionerna:

nr 208, angående understöd å allmänna indragningsstaten till två ånkor efter f. d. arbetare vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori;

nr 192, angående understöd å allmänna indragningsstaten till avlidne extra vaktmästaren C. G. Hultgrens minderåriga barn;

nr 193, angående pension å allmänna indragningsstaten åt extra biträdet hos flottans pensionskassa Marie Louise Pihlgård; och

nr 201, angående pensionsförbättring åt marinintendenten av 1:a graden K. H. L. Nordström.

§ 3.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott motionen nr 225, av herr *Björkman* i Norrköping;

till statsutskottet motionerna:

nr 226 av herr *Holmgren*; och

nr 227 av herr *Kinmanson*;

till bankoutskottet motionerna:

nr 228 av herr *Kinmanson*; och

nr 229 av herrar *Hage* och *Törnkvist* i Karlskrona;

till andra särskilda utskottet motionerna:

nr 230 av herr *Karlsson* i Nynäshamn; och

nr 231 av herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.*; samt

till jordbruksutskottet motionen nr 232, av herr *Norman m. fl.*

§ 4.

Herr statsrådet *Akerman* överlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 206, angående åtgärder med föranledande av ökningen i göromålen inom Södra Roslags domsaga;

nr 214, angående ersättning åt häradsskrivare för röstlängders upprättande;

nr 215, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 7 kap. 7, 13 och 19 §§ vattenlagen;

nr 223, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 kap. 11 § strafflagen;

nr 231, angående reglering av löneförhållanden vid statens uppfostringsanstalt å Bona m. m.; och

nr 220, med förslag till lag om ändrad lydelse av 24 § i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar.

Vidare avlämnade herr statsrådet *Linders* Kungl. Maj:ts proposition, nr 178, angående införselmonopol jämte fastställande av högsta pris å socker.

Ifrågavarande propositioner bordlades.

§ 5.

Till avgörande förelåg först statsutskottets utlåtande, nr 5 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr *Anderson* i Råstock, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att statsutskottets förevarande utlåtande, nr 5 A, liksom även det efterföljande, nr 5 B, måtte föredragas punktvis genom uppläsande av kantrubrikerna, om ej annat påyrkas av någon kammarens ledamot.

Denna hemställan bifölls.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

*Ang.
understöd åt
vissa
nödlidande
personer.*

Punkten 20, angående understöd i vissa fall åt genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 20 av femte huvudtiteln föreslagit riksdagen att till understöd i vissa fall åt genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag av 70,000 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehäft en inom andra kammaren väckt motion nr 103, vari herr Hagman föreslagit,

1) att riksdagen måtte medgiva en höjning av nu utgående understöd med 50 procent från och med 1922;

2) att riksdagen måtte till understöd i vissa fall åt genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer å tilläggsstat för år 1922 bevilja ett förslagsanslag — som tillägg till i riksstaten upptaget belopp av 140,000 kronor — av 70,000 kronor; och

3) att riksdagen måtte för samma ändamål å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag av 105,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å herr Hagmans ovanberörda motion, i vad densamma skiljde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till understöd i vissa fall åt genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag av 70,000 kronor.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr H a g m a n: Herr talman! Som herrarna behagade finna, har jag vid denna punkt i statsutskottets föreliggande utlåtande motionsledes tillåtit mig hemställa, att det understödsbelopp, som hittills utgått till de äldre tobaksarbetarna, vilka icke längre kunna beredas anställning vid monolet, måtte höjas med 50 %.

Det är ju så, att vi här i kammaren vid många föregående tillfällen ha haft anledning sysselsätta oss med dessa rester av tobaksarbetarekåren, som på grund av monolets införande berövades tillfälle att arbeta i sitt eget yrke. Vid 1920 års riksdag beslöts på framställning av Kungl. Maj:t att anslå ett belopp av 140,000 kronor, som ställdes till arbetslöshetskommissionens disposition för att efter vissa i nämnda riksdagsbeslut angivna grunder fördelas bland de arbetslösa f. d. tobaksarbetarna. Understödet utgår med 400 kronor om året för ensamstående kvinna samt med högst 700 kronor per år i det fall, där både man och hustru tillhört tobaksarbetare-

kåren och befinna sig i detta hjälplösa läge. Det antal personer, som under åren 1920, 1921 och 1922 åtnjutit och åtnjuta understöd av dessa medel, uppgår till mellan fyra- och femhundra personer.

Nu förstår ju var och en, huru omöjligt det i själva verket är att existera på dessa låga understödsbelopp, och då de flesta av dessa personer, nämligen ej mindre än 178, äro bosatta här i Stockholm, så räcka dessa 400 kronor icke ens till hyra för bostad, ännu mindre till att tillfredsställa alla därutöver liggande behov. Härtill kommer, att den personal, som Tobaksmonopolet senare nödgats entlediga på grund av driftens koncentration och den rådande allmänna depressionen, blivit genom Tobaksmonopolet tillerkänd pensioner, som äro väsentligt högre än dessa belopp, som utgå av statsmedel till resterna av tobaksarbetarekåren. Sålunda ha från monopolet för närvarande entledigats 195 personer, vilka tillerkänts en ersättning av 35 kronor per vecka för män och 30 kronor per vecka för kvinnor. Och så snart de redan beslutade pensionsbestämmelserna äro klara och pensionsbrev blivit vederbörligen utfärdade, är det meningen, att vederbörande, som varit anställda i fem år inom monopolet, skulle komma i åtnjutande av en pension av 1,060 kronor per år för män och 600 kronor för kvinnor. I många fall hava dessutom helt säkert dessa genom Tobaksmonopolet pensionerade f. d. tobaksarbetare även erhållit den engångsersättning, som på sin tid tillerkändes alla dem, som genom Tobaksmonopolets införande berövades sin sysselsättning. Alla dessa synpunkter sammanlagt hava gjort, att jag för min del har ansett det i högsta grad önskligt, att dessa låga från staten utgående belopp kunde höjas, och jag har tillåtit mig att påyrka en höjning med 50 procent av dessa belopp, som då skulle komma att uppgå till 600 kronor för ensamstående kvinna och till högst 1,050 kronor i de fall, där såväl man som hustru äro försatta uti detta brydsamma läge. Dessa belopp sammanfalla nära med dem, som Tobaksmonopolet självt ansett böra utgå.

Nu har emellertid statsutskottet icke ansett sig böra tillstyrka min motion, och den motivering, som statsutskottet särskilt i år finner passande vid alla möjliga avslagstillfällen, är ju, att den finansiella situationen icke möjliggör, att man stegrar utgifterna, varjämte man i detta fall gör gällande, att dessa belopp, som ursprungligen fastställdes 1920, hava genom själva penningvärdets stegring blivit större än vad de ursprungligen voro. Jag vill ingalunda förneka, att detta är förhållandet, men jag vill starkt framhålla otillräckligheten av dessa låga understödsbelopp, och när det nu förhåller sig på det sättet, att statsverket självt genom vissa icke så väl avvägda ersättningsbestämmelser på sin tid måste anses stå i en viss skuld till resterna av tobaksarbetarekåren, så har jag ansett, att, eluru ingen juridisk skyldighet föreligger för staten att hjälpa berörda grupper, man dock av billighetsskäl borde beakta de synpunkter, som jag tillåtit mig framföra i min motion.

Jag ber därför, herr talman, att med framhållande av dessa synpunkter hemställa om, att kammaren ville bifalla den motion, som jag väckt vid denna punkt.

*Ang.
understöd åt
vissa
nödlidande
personer.
(Forts.)*

Ang.
understöd åt
vissa
nödlidande
personer.
(Forts.)

Herr J a n s s o n i Falun: Herr talman! Vid behandlingen av denna fråga i statsutskottet hava vi försökt att undersöka, huruvida det fanns någon möjlighet till att i någon mån gå motionären till mötes, men, som vi sagt i motiveringen till punkten, med hänsyn till det prekära läge, vari vi befinna oss, hava vi ansett det absolut utslutet att för närvarande vara med om någon tillstyrkan i motionens syfte. Vidare skall jag be att få erinra, att dessa som det här är tal om hava vidare fått engångsersättning för det de upphört med sin verksamhet, och det prekära läge, vari de nu kommit, visar, att det varit synnerligen olämpligt att använda den principen, när man skulle lämna ersättning, att lämna en summa på en gång. Det hade följaktligen varit bättre, om det blivit en pension, som blivit något rikligare tilltagen. Detta endast i förbigående.

För mitt vidkommande kan jag ej annat än, med fullt erkännande av de synpunkter, som herr Hagman framhållit, yrka bifall till utskottet förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 21.

Lades till handlingarna.

Punkterna 22 och 23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24.

Lades till handlingarna.

Punkterna 25—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. anslag
ill statens
vårdanstalt å
Venngarn för
alkoholister.

Punkten 29, angående anslag till statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholister.

I enlighet med vad Kungl. Maj:t uti innevarande års statsverksproposition under punkten 30 av femte huvudtiteln föreslagit riksdagen, hemställde utskottet, att riksdagen måtte på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa

a) till avlöningar och vikariatsersättningar åt befattningshavare vid statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholister ett förslagsanslag, högst, 20,473 kronor; samt

b) till bidrag för driftkostnaderna i övrigt för samma anstalt ett förslagsanslag av 26,500 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Jönsson* i *Revinge*, *Olsson* i *Kullenbergstorp* och *Norman*.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *Olsson* i *Kullenbergstorp*: Herr talman! Vid den nu föredragna punkten ha tre av utskottets ledamöter avgivit en blank reservation. Endast det förhållandet, att det skulle medfört ett uppskjutande av föredragningen av här förevarande ärende, om vi begagnat tiden för att närmare motivera det yrkande, vi gjort inom utskottet, har föranlett oss att avgiva en blank reservation. Jag skall nu be att få angiva, vad som skiljer oss och utskottets majoritet åt.

Om man genomläser det föreliggande förslaget till stat för *Venngarns* inrättning, så finner man, att i motsats till den för detta år gällande staten är införd en ny tjänstebefattning under titeln assistent. Det har nog varit litet strid förut om den här befattningen, och då vi gingo till prövning av detta ärende på avdelningen, kunde jag icke alls bliva övertygad om att denna befattning var alldeles oundgängligen nödvändig. Och under nuvarande förhållanden — ekonomiska och andra — har åtminstone jag tagit till rättesnöre för mig att icke gå med på anställandet av nya tjänster utan att det visar sig absolut tvunget, att sådana upprättas. Jag tror, att vi fått en rätt dyrköpt erfarenhet av, att *Kungl. Maj:t* och riksdagen varit synnerligen frikostiga på ifrågavarande område. Jag tror, att skall man överhuvud taget upprätthålla den princip, som jag håller för att vara viktig, nämligen att våra tjänstemän betalas bra för sitt arbete i det allmännas tjänst, så få vi tänka på att icke utan absolut tvång upprätta nya tjänster. Jag tycker det tvärtom vara en angelägenhet att se till, om vi icke på åtskilliga punkter skulle kunna minska tjänstemännens antal, men till detta ser man tyvärr icke några ansatser på något håll.

Nu har på avdelningen och inom utskottet särskilt starkt framhållits, att det var mycket att göra på den här platsen, och framför allt framhölls, att där var ett stort jordbruk, varför chefen för anstalten icke kunde hinna med sina göromål. Men om vi se på staten, så finnas ostridigt för jordbrukets vidkommande både inspektor och rättare, och detta bör räcka till. Så har man gått ut ifrån, att man skulle söka att upprätthålla förbindelse med dem, som utgått från anstalten, och denne assistent skulle då vara mannen att söka åstadkomma densamma. Då får jag säga, att någon övervakning av dem, som här varit intagna, sedan de lämnat anstalten för att återgå till sin enskilda verksamhet, lär man icke kunna åstadkomma från en central punkt genom en assistent, som är bosatt på *Venngarn*. Överhuvud tror jag, att om dessa individer skola kunna upprättas, det fordras, dels att värden på själva anstalten ger dem en förändrad sinnesriktning, och dels att de själva hjälpa till en liten smula för att komma till insikt om, huru förfelat deras liv varit. Uppnår man icke detta genom anstaltsvärden, så lär ett fortsatt övervakande av dem, sedan de lämnat anstalten, vara tämligen betydelselöst.

Ang. anslag till statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholister.

(Forts.)

Ang. anslag
till statens
vårdanstätt å
Venn garn för
alkoholister.

(Forts.)

Nu kan jag förstå, varifrån man fått impulsen att föreslå, att en särskild assistent skulle anställas. Om vi se på den gällande staten, som finnes upptagen på sid. 18 i utskottets utlåtande, så finna vi, att den närmaste mannen efter direktören har titeln »assistent och räkenskapsförare». Då har det legat snubblande nära till hands att, när det finnes två titlar, klyvva upp hela befattningen. Detta förstår jag, och det skulle vara egendomligt, om en statens anstalt icke gjorde på detta sätt, då detta brukas över hela linjen. Det har emellertid förefallit mig märkvärdigt, att om det skulle visat sig så absolut nödvändigt att inrätta denna assistentbefattning, man icke kommit på den tanken att anställa en kvinnlig bokhållare för bokhålleriöromålen. Det skulle ha ställt sig billigare. Visserligen är det icke så utomordentligt stor lön, som föreslås för assistenten — det är 2,550 kronor per år — men så tillkommer dyrtidstillägg och en massa naturaförmåner, så det är icke så betydelselöst heller.

Som sagt, jag har icke känt mig övertygad att det är oundgängligen nödvändigt att på denna plats anställa denna assistent, och därför har jag yrkat, att utskottets förslag måtte så förändras, att den stat, som gäller för innevarande år, också måtte få gälla från den 1 januari till den 30 juni 1923, och vidare att utskottets motive-ring måtte få läggas om, så att den erhåller följande avfattning:

»Såsom av den ovan lämnade redogörelsen framgår, företer Kungl. Maj:ts för första halvåret 1923 framlagda förslag till avlöningsstat för Venn garnsanstalten i förhållande till 1922 års stat — frånsett att vederbörande belopp på grund av nu ifrågavarande budgetårs avsedda längd upptagits till hälften av motsvarande belopp i 1922 års stat — den olikheten, att i densamma uppförts ytterligare en tjänsteman, nämligen en assistent åt direktören, i samband varmed benämningen å den nuvarande assistenten och räkenskapsföraren förändrats till räkenskapsförare.

Att, på sätt Kungl. Maj:t sålunda föreslagit, riksdagen skulle anvisa medel för anställande av ytterligare en tjänsteman vid Venn garnsanstalten har utskottet ansett sig icke kunna tillstyrka. Enligt utskottets förmenande synas nämligen de krav, som må kunna uppställas för en fullt effektiv övervakning av å anstalten intagna patienter ävensom å anstaltens skötsel i övrigt, vara fullt tillgodosedda med den personal, varöver anstalten enligt gällande stat disponerar. Med hänsyn härtill och i betraktande av att under nu rådande statsfinansiella läge nya statstjänster icke böra utan starkt vägande skäl tillskapas, har utskottet sålunda funnit sig böra avstyrka Kungl. Maj:ts förslag om uppförande av en assistent å Venn garnsanstaltens avlöningsstat. Vid bifall härtill kan det av Kungl. Maj:t för avlöningar och vikariatsättningar vid anstalten ifråga äskade anslaget nedsättas till 19,198 kronor.

Vad Kungl. Maj:t i övrigt under förevarande punkt föreslagit riksdagen har icke givit utskottet anledning till erinran, och får utskottet alltså hemställa,

att riksdagen må på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa

a) till *avlöningar och vikariatsersättningar åt befattningshavare vid statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholister* ett förslagsanslag, högst, 19,198 kronor, samt

b) till *bidrag för driftkostnaderna i övrigt för samma anstalt* ett förslagsanslag av 26,500 kronor.»

Då jag vet, att kammaren icke gärna tar ett förslag, som utan vidare under diskussionen framkastats av en ledamot, så ber jag få upplysa, att hela motiveringen och klämman är uppsatt av sekreteraren på utskottets tredje avdelning eller samme man, som skrivit statsutskottets utlåtande på den ifrågavarande punkten, varför de, som i övrigt dela min uppfattning i förevarande fråga, utan tvekan kunna gå med på detta utlåtande, sådant det upplästs.

Herr talman! Jag yrkar avslag på den delen av Kungl. Maj:ts proposition, som gäller anställandet av en assistent vid Venngarns anstalt, och bifall till det förslag till utskottsutlåtande, som jag härmed haft äran uppläsa.

Häruti instämde herr *Norman*.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet *Lindqvist*: Herr talman! I anledning av den ytterst välvilliga behandling, statsutskottet ägnat förevarande huvudtitel, anser jag det vara min plikt att uttala min tillfredsställelse häröver. Som kammaren finner, ha ju Kungl. Maj:ts anslagsäskanden blivit av utskottet förordade så gott som genomgående. Jag vill redan nu säga, att det kommer från min sida endast att riktas en bestämd erinran mot en eller ett par punkter i denna huvudtitel, där jag har en från utskottet skiljaktig mening beträffande anslagen.

Sålunda är jag mycket tillfredsställd med den behandling, som utskottet ägnat förevarande huvudtitel. Beträffande den föregående frågan är det riktigt, som den föregående talaren sade, att frågan om en assistentbefattning vid Venngarn har varit förelagd riksdagen till prövning vid ett föregående tillfälle. Det väcktes en motion i frågan förliden riksdag, men denna motion föranledde icke något godkännande från riksdagens sida, vilket ju icke så sällan inträffar med motioner. Man nådde dock fram ett stycke på vägen, i det att riksdagen uttalade, att det borde överlämnas åt Kungl. Maj:t att, sedan erfarenhet vid Venngarn vunnits, pröva behovet och lämpligheten av anställandet av denne befattningshavare. Nu har ju verksamheten vid Venngarn svällt ut till ett ganska stort omfång — det är nu omkring 100 personer, som vårdas å anstalten där ute — och det är nog en tämligen kinkig angelägenhet att sköta ifrågavarande anstalt. På grund därav kom en framställning till Kungl. Maj:t under förliden höst om att man skulle få anställa ytterligare en assistent för att bereda direktören och föreståndaren större möjlighet att sköta anstalten på ett tillfredsställande sätt. Den första prövningen ledde till det resultatet, att Kungl. Maj:t ansåg, att man borde avvakta någon tid för att få större erfarenhet, innan man gick att tillsätta denna nya be-

Ang. anslag till statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholister.

(Forts.)

Ang. anslag
till statens
vårdanstalt å
Venngarn för
alkoholister.

(Forts.)

fattning. Men om några månader kom en ny framställning från anstalten. Denna prövades ytterligare, och då fann Kungl. Maj:t vägande skäl föreligga för att tillsätta denne assistent. Och jag ber att få säga reservanten, som nyss hade ordet, att Kungl. Maj:t icke gått så lättvindigt till väga, att endast därför att föregående assistent hade två titlar Kungl. Maj:t ansett, att man borde dela upp hans befattning och därigenom få en man till. Nej, det har förelegat tungt vägande skäl, och jag har tillåtit mig att tillspörja sakkunniga vid sidan av Kungl. Maj:t och vid sidan om anstalten men som väl känna till detta arbete, om detta behov föreligger, och jag har blivit övertygad om, att så är förhållandet. Det är sålunda icke titelfrågan, som varit bestämmande, utan det är ett verkligt behov att få denne assistent för att direktören skall bliva i tillfälle att ägna sig åt vården om patienterna för att genom sin personliga påverkan söka åstadkomma goda och lyckliga förhållanden för dem, som varit intagna på anstalten. Jag tror, att reservanten skall erkänna, att kan man nå bättre resultat genom denna anordning, så finnes icke någon anledning på något sätt att vägra bifall till Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt.

Reservanten har sökt säkra sig i sitt yrkande genom att meddela, att sekreteraren i utskottet skrivit hans förslag, varför han anser, att kammaren icke bör vara rädd för, att hans yrkande skulle vara felaktigt uppsatt. Jag tror nog, att det är formellt riktigt, men sekreteraren har naturligtvis skrivit efter reservanternas diktamen, och då är frågan, om uppfattningen i denna dikta-men är riktig, eller om den uppfattning, som reservanterna omfatta, är riktig. Och det anser jag, att den icke är, och därför vädjar jag till kammaren att följa Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten i denna punkt.

Herr J a n s s o n i Falun: Herr talman! Jag vill erinra om, att när frågan behandlades vid föregående års riksdag, så förelåg en motion av en av anstaltens styrelseledamöter, vari han hemställde om denne assistents tillsättande. Då ansåg statsutskottet i likhet med den dåvarande regeringen, att det var väl tidigt att tillsätta denne, innan man vunnit erfarenhet om den arbetsuppgift, som eventuellt skulle komma att inställa sig, när anstalten blivit flyttad från Salbohed till Venngarn. På Salbohed var det ett mindre antal patienter, och man var icke så säker, om det antal, Venngarn kunde taga emot, skulle fyllas så hastigt. Det var orsaken, varför statsutskottet avstyrkte denna motion. Nu har det visat sig, att beläggningen har blivit så stor, att arbetsuppgiften blivit just vad vi då icke voro säkra om i fjol, att den skulle bli. Jag vill erinra om, att riksdagen i fjol skrev till Kungl. Maj:t, att den icke funnit tillräckliga skäl föreligga att bifalla det av motionären framställda kravet, men uttalade den uppfattningen, att om det visade sig nödvändigt att ytterligare förstärka arbetskraften, skulle Kungl. Maj:t tillfälligtvis fylla behovet. Det har visat sig nödvändigt. Kungl. Maj:t har redan tillsatt den assistent, det

här är fråga om, och då förefaller det mig, att på grund av riksdagens skrivelse i fjol och föreliggande förhållanden starka skäl tala för, att han tillsättes. Det kan icke finnas någon möjlighet för riksdagen i år att avslå Kungl. Maj:ts förslag.

Jag vill framhålla ännu en sak: Skola vi eventuellt reflektera på att använda oss av anstalter för alkoholister, är det väl nödvändigt, att dessa förses med den arbetskraft, som behöves för deras uppgift. Det förefaller mig som en ringa gärd av rättvisa att se till, att dessa få den skötsel, som är nödvändig.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr O l s s o n i Kullenbergstorp: Herr talman! Blott ett par ord. Statsrådet ansåg, att om sekreteraren på utskottsavdelningen skrivit det ifrågavarande förslaget, så innebure detta endast en garanti för, att förslaget formellt vore riktigt. Ja, det var just den formella delen det gällde. Jag sade särskilt ifrån, att de som icke kunde dela min uppfattning om denna tjänst för övrigt, dem tänkte jag naturligtvis aldrig på, att de skulle ansluta sig till mitt förslag. Men det strandar så många gånger här på det formella, så att det var därför jag tillkännagav, hur förhållandet var.

Jag måtte ej ha tagit så mycket fel, då statsrådet sade, att han själv varit tveksam ifråga om den framställda anmaningen om inrättande av en assistenttjänst. Det kan ju då hända, om man blott tillräckligt ofta här upprepar sina krav, att detta är tillräckligt att få de tjänster, som åstundas. Jag skulle nu till och med på denna huvudtitel kunna påvisa en punkt, där förhållandena utvecklats sig på ett sätt, som för den stora allmänheten är ytterst betänkligt just genom de stora balanserna, som icke bli avgjorda så fort, som de borde göra. Men där har man icke tillmötesgått anhållan om flera tjänsters tillsättande. Nu är det naturligtvis ytterst svårt att bedöma en sådan sak, om det är nödvändigt eller icke. Det beror ytterst mycket på den person, som gör det bedömandet, och hur han fattar förhållandena. Det har syns mig, som om det verkligen på denna stat finnes tillräckligt med folk att sköta arbetet. Det finnes bland annat en, som heter husfader. Han skall väl kunna göra litet grand ibland dem, och över huvud är det väl icke så som på ett sjukhus, att det behöves så oerhört mycket vård och tillsyn. Jag kan icke tro det. Jag är lika mån som statsrådet att direktören skall kunna sköta sitt åliggande. Statsrådet förbigick den tanke jag framkastade, att om man skall gå fram med att uppdelat assistent- och bokförarebefattningen, varför man då icke skulle taga en kvinnlig bokhållare. Då blir mannen lös och ledig att sköta sin assistentbefattning. Om man velat spara på denna punkt, så kunde man ha gjort på det sättet, och då skulle jag ej ha rest något motstånd.

Herr Jansson yttrade, att sedan det i fjol skrivits i motiveringen så som skett, ansåg han, att man utan vidare borde följa det. Men, herr Jansson, riksdagen har fattat beslut, som gällt oändligt stora saker, där man sedan gått ifrån sin tidigare ståndpunkt. Detta är

Ang. anslag
till statens
vårdanstalt å
Venngarn för
alkoholister.

(Forts.)

ju en mycket liten sak gentemot dem, vari riksdagen själv desavouerat sitt eget beslut. Jag tror, att när man skall pröva dessa frågor, man ej får stirra sig så ytterst blind på, vad utskottet eller riksdagen skrivit i en motivering, och vilken kanske icke så många läst. Det är nog skäl, att man prövar frågorna ingående, direkt, och om man överhuvud taget kan spara något på någon punkt, är det ytterst behöfligt.

Då jag icke hört något så ytterst starkt skäl för, att jag skulle fara vill på det ifrågavarande området, så vidhåller jag, herr talman, mitt yrkande.

Herr Edén: Herr talman! Då jag har fått uppdraget att vara ordförande i styrelsen för anstalten på Venngarn, må det vara mig tillåtet att för min personliga del vitsorda, att såvitt jag kunnat bedöma, det verkligen föreligger ett mycket allvarligt och trängande behov av denna befattning, som nu har begärts. Jag skall icke upprepa de skäl för detta behov, som framlagts av statsrådet och herr Jansson i Falun. Jag vill endast påpeka det enkla förhållandet, att sedan denna alkoholistanstalt flyttats till Venngarn från Salbohed, där den befann sig till oktober 1921, har antalet inskrivna patienter, om vi så få kalla dem, i det allra närmaste fördubblats och uppgår nu enligt siffror, som jag nyss inhämtat, till den maximsiffrå, som man tänkt sig för beläggandet av denna anstalt. Det bör då ligga i sakens natur, att just det förhållande har inträffat, som riksdagen förutsatte i sin skrivelse i fjol. Riksdagen önskade då, att frågan, om assistenten var behöflig eller ej, skulle prövas med hänsyn till den erfarenhet, man finge på den nya anstalten. Nu har erfarenheten visat, att antalet inskrivna på detta sätt ökats. Riksdagens förutsättning är sålunda fylld, och det har för styrelsen varit en självfallen sak, att man då måste begära att få en assistent som särskild befattningshavare. Jag tror för övrigt, att jag kan fullkomligt lugnt säga herr Olsson i Kullenbergstorp, att även de, som inom anstaltens styrelse prövat denna sak, ha gjort det efter den regel, som han själv uppställt, nämligen att icke begära några onödiga nya platser under dessa tider. Frågan rör sig hel enkelt därom: skall man kunna sörja för, att det blir möjlighet för den verkligt personliga vård och behandling, som är absolut oundgänglig, om anstalten skall bära frukter, eller ej? Vill man sörja för denna personliga vård och behandling, denna möjlighet att följa de enskilda där intagna patienterna, vilkas hela tillstånd, både kroppsliga och psykiska befinnande ju är sådant, att möjligheten till en förbättring för dem alldeles väsentligt beror på den personliga inverkan, de kunna bli föremål för under anstaltsvården, vill man göra det, då räcka verkligen icke direktörens krafter till, hur sällsynt nitiskt och intresserat han också fullföljer sitt värv.

Jag har, herr talman, egentligen icke något att tillägga, men jag har ansett mig skyldig, då jag har personlig kännedom om förhållandena, att för min del vitsorda, att detta behov verkligen är för mitt vidkommande fullkomligt klart konstaterat. Och jag kan icke

tro annat, än att kammaren bifaller en framställning, som endast avser att göra vården vid denna anstalt effektiv, vilket ju kammaren måste önska.

Jag yrkar således bifall till utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Ang. anslag till statens vårdanstalt å Venngrarn för alkoholister.

(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Olsson i Kullenbergstorp under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 29 av utskottets förevarande utlåtande nr 5 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Olsson i Kullenbergstorp under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 136 ja mot 52 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 30 och 31.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 32.

Lades till handlingarna.

Punkterna 33—47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 48.

Lades till handlingarna.

Punkterna 49—56.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 57.

Lades till handlingarna.

Punkterna 58 och 59.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. upprätt-
hållande av
medicinal-
styrelsens
verksamhet.*

Punkten 60, angående anslag till upprätthållande av medicinalstyrelsens verksamhet.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Lovén: Herr talman, mina damer och herrar! I statsverkspropositionen på femte huvudtiteln begär statsrådet en ökning utav anslaget till bestridande av utgifterna för medicinalstyrelsens avdelning för handläggning av apoteksärenden, och han gör det för att han vill bereda möjlighet för styrelsen att utse sakkunniga att hos styrelsen biträda vid granskning av läkemedelspriser m. m. Medicinalstyrelsen har framhållit, att hittillsvarande taxegranskare äro icke endast utsedda, utan även avlönade av apotekarsocieteten och sålunda i första hand dennas förtroendemän, och styrelsen säger, att även om någon av medicinalstyrelsens tjänstemän deltagar i granskningsarbetet, detta dock i huvudsak måste utföras av apotekarsocietetens taxegranskare, alltså av ombud för dem, vilka såsom säljare av läkemedel hava direkt intresse av högsta möjliga prissättning å dessa läkemedel.

Nu säger departementschefen, att det är principiellt olämpligt, att en officiell taxegranskning i verkligheten huvudsakligen utföres av ombud för apotekarsocieteten, och därför anser departementschefen, att detta förhållande bör i någon mån ändras, så att medicinalstyrelsen verkligen får inflytande i fråga om medicinaltaxans prissättning.

Jag ber att få säga, att jag är tacksam mot departementschefen och även mot medicinalstyrelsen, för att de tryckt så hårt på denna punkt, som de verkligen gjort. Ty om man tränger närmare in på detta spörsmål, så är det icke så väl beställt som det vid ett ytligt betraktande kan förefalla. Denna prissättning å medicin, som är fastslagen i medicinaltaxan är en sak, och en annan sak är den kostnad, som åsättes å tillredning av och laborering med medicin. Det är icke många av dem som nödgas köpa medicin på apoteken, som ha reda på att kostnaden för denna tillverkning av medicinen är så dyrbar som den i verkligheten är.

Denna fråga har varit uppe en gång förut i denna kammare, och jag skall be att för ett par minuter få ägna den en smula uppmärksamhet. Det gäller två slags omkostnader, den ena är pro laboreomkostnaden, den andra är en delvis ganska nytillkommen avgift, som kallas expeditonsavgift. Nu är det icke så ovanligt, att dessa avgifter mångdubbelt överstiga vad medicinen i sig själv kostar. Jag har här en knippa recept lämnade av en läkare, vilka belysa dessa märkvärdiga förhållanden och visa vart de leda. Tager jag å ena sidan kostnad för själva medicinen och å den andra pro labore- och expeditonsavgifterna, så ställa sig siffrorna enligt dessa recept sålunda: 0,55—1,25, 0,65—1,25, 0,45—1,25, 0,25—1,25, 0,20—1,25,

1,13—2,75, 0,93—2,75, 1,75—2,75, och i motsats härtill 3,70—1,75. Men så har jag också ett recept, som visar en kostnad för medicin av 13 öre men för tillredning och expedition 1 krona 25 öre.

Jag tycker det är något fruktansvärt i detta, att en medicin, som är utskreven för en kostnad av 13 öre, skall draga en extra kostnad av 1,25. Jag tycker, att staten här på något sätt borde ingripa, för att icke sjuka och fattiga människor på detta sätt skola exploateras. Nu är det t. o. m. så, att kommunernas sjukhus och polikliniker i vissa fall få betala extra omkostnader för den medicin, de behöva. Det är ju riktigt, att vissa apotek ha en kundkrets så liten, att de icke kunna bära sig och ha svårt för att reda sig, varför de behöva ett extra tillskott utöver det som de få på själva medicinens och sådana sakers försäljning. Men jag tycker, att det låge någon rättvisa i att de apotek, som ha miljonvinster finge bidra till underhåll av apotek som ligga på svagare punkter, där de dock nödvändigtvis måste finnas. Men dessa, som ha miljonvinster, borde på något sätt bidra till de smärre apotekens och medicinörrådens uppehållande, så mycket mer som apoteken äro monopoliserade i vårt land och sålunda undantagna från konkurrens på detta område. Som det nu härvidlag tillgår och som påvisats av de exempel jag anfört, så tycker jag, att det verkar på mig, om jag nu skall taga ett drastiskt exempel, nästan på samma sätt, som om man på spårvägarna skulle betala 25 öre för biljetten och 35 öre för att konduktören river av och klipper den. För mig blir verkan ungefär densamma, då man tager 13 öre för medicinen och 1,25 för att soppan tillredes och lämnas ut till allmänheten.

Jag har, herr talman, intet yrkande, men jag har velat väcka frågan på tal och göra det på alla sjukas och fattigas vägnar, som dela min glädje över att denna fråga ägnats den stora uppmärksamhet, som framgår av statsverkspropositionen och utav statsrådets yttrande på denna punkt och även därav, att medicinalstyrelsen har sin uppmärksamhet riktad på frågan.

Herr E u r é n: Herr talman, mina damer och herrar! Jag vill i denna fråga fästa uppmärksamheten på, att den särskilda extra expeditionsavgift av 35 öre, som för närvarande är lagd på varje recept, är efter behörig utredning föreslagen av medicinalstyrelsen och godkänd av Kungl. Maj:t. Vidare vill jag säga, att om den föregående talaren icke velat inräkna expeditionsavgifterna i kostnaden för medicinen, så måtte detta väl ändå anses vara en missuppfattning. Ty konsten att tillreda medicinen, att väga upp och expediera den måste nödvändigtvis betinga en viss kostnad som utbelas, för att allmänheten skall få riktig och riktigt uppvägd medicin, särskilt då det ofta kan vara fråga om medicin, som är livsfarlig, om den på oriktigt sätt expedieras. För att allmänheten sålunda skall på ett fullt betryggande sätt bli i detta avseende expedierad, så måste väl i all rimlighets namn avgiften i fråga verkligen ingå i kostnaden för medicinen — detta oavsett priset i och för sig på själva varan.

*Ang. upprätt-
hållande av
medicinal-
styrelsens
verksamhet.
(Forts.)*

Ang. upprätt-
hållande av
medicinal-
styrelsens
verksamhet.

(Forts.)

Nu vill jag säga, att den avgift av 35 öre, som för närvarande är lagd på receptet, har avsetts till att bestrida farmaceuternas dyrtidstillägg på deras löner enligt vederbörlig överenskommelse. Men det är å andra sidan bekant, att avgiften icke har räckt till, utan att extra belopp dessutom av apoteksinnehavarna måst tilläggas för detta farmaceuternas dyrtidstillägg.

Beträffande avgiften pro labore kommer säkerligen denna i år att bli föremål för överläggning inom medicinalstyrelsen. Det kollektivavtal, som träffats mellan apotekarna och farmaceutpersonalen, utgår nämligen i år, och då komma förhandlingar att upptagas om de avlöningsförmåner, som personalen i fortsättningen skall erhålla. Jag tror därför, att vi ha att vänta lägre avgifter pro labore. I varje fall torde denna fråga komma att uppmärksammas av Kungl. Maj:t, som därvidlag torde låta sig angeläget vara, att frågan efter utredning av medicinalstyrelsen blir föremål för efter omständigheterna avpassat beslut.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet Lindqvist: Herr talman! Då den förste talaren icke framställde något yrkande, skulle det kunna anses överflödigt att upptaga tiden med någon debatt i detta ärende, men såsom hans ord föllo, kunde man få den uppfattningen, att han riktade en anmärkning mot statsrådet, därför att han, som talaren sade, så vidlyftigt uppehållit sig vid saken i Kungl. Maj:ts proposition. Jag ber att få säga, att jag knappast trodde, att ett statsråd skulle få anmärkning för att han utförligt i statsverkspropositionen motiverar de ärenden, som föreläggas riksdagen. Det förefaller tvärtom, som om riksdagens ledamöter borde vara tillfredsställda med att få ärendena klart belysta på förhand, så att de lättare kunna bedöma dem.

Beträffande talarens erinran i fråga om granskningen av medicinaltaxan förhåller det sig så, att man numera ansett det vara olämpligt, att apotekarsocieteten skulle ha denna granskning om hand, och därför har man bestämt sig för att tillsätta särskilda granskare, vilket drar en kostnad av 2,000 kronor per år. Jag tror, att den omläggningen är fullständigt riktig, och jag är viss om, att herr Lovén skall få ytterst få med sig, om det var mot den punkten han riktade erinran.

För övrigt var det ganska svårt att rätt uppfatta, vad han menade. Vad man blev på det klara med är att han var missnöjd — och det äro alla i landet — över att läkemedlen ofta äro relativt dyra. Men beträffande hela denna fråga om apoteksväsendet pågår, som herr Lovén vet, en ingående utredning, och den sak, han påtalade, nämligen läkemedelsprisen, kommer otvivelaktigt att i det sammanhanget nogtamt beaktas av Kungl. Maj:t, när ärendet kommer till omprövning, för att på sin tid sedermera föreläggas riksdagen. Jag tror därför, att vi lugnt kunna låta denna utredning fortgå och avvakta den tid, när man kan få saken bättre ordnad än den för närvarande är. Att det kan finnas skäl till erinringar i

detta avseende är jag för övrigt ense med den näst föregående talaren om.

*Ang. upprätt-
hållande av
medicinal-
styrelsens
verksamhet.*
(Forts.)

Herr Osberg: Herr talman, mina damer och herrar! Jag anser, att vi böra vara herr Lovén tacksamma för att han bragt denna fråga på tal och därvid påvisat de fullkomligt orimliga förhållanden, som existera på detta område. En affärsman, som har hos sig anställda biträden, måste naturligtvis själv avlöna dessa biträden, och skola de ha dyrtidstillägg, får han också betala dessa. Det framgår av taxeringskalendern, att apotekare ofta kommit upp till oskäliga inkomster. Det kan hända, att en del folk har råd att betala sin medicin hur dyrt som helst, men det stora flertalet människor befinna sig i sådana ekonomiska omständigheter, att de icke kunna uppskörtas på det sätt, som nu sker. Det lär ha varit någon kommitté tillsatt för att ordna med läkemedelsprisen, men denna kommitté lär ha varit sammansatt enbart av apotekare, och då kan man tänka sig, hur dess utlåtande skall se ut, när det blir färdigt till justering. Emellertid behövs det att folk har ögonen öppna för detta spörsmål, och jag är som sagt tacksam för att herr Lovén bragt frågan på tal.

Herr Lovén: Herr talman! Jag undrar, om det icke föreligger en missuppfattning hos herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, då han säger, att jag riktat klander mot honom för den utförliga behandling ärendet fått. Då jag sade, att jag var tacksam både mot herr statsrådet och mot medicinalstyrelsen, för att de ägnat ärendet den stora uppmärksamhet, som det fått, kan jag icke förstå, att jag skulle på något sätt ha uttalat klander häremot. Det är så långt ifrån att jag klagat eller varit otacksam, att jag tvärtom uttalat min tacksamhet både mot herr statsrådet och medicinalstyrelsen.

Herr Eurén gjorde gällande, att expeditiönsavgiften var 35 öre, men om jag icke är fel underrättad, utgör den 65 öre. Vidare vill jag säga, att jag har mycket väl reda på de lönestrider, som farmaceuterna förde med sina principaler och som resulterade däri, att farmaceuterna fingo tillfredsställande löner, men huru togos dessa ut? Jo, de lades på de sjuka och fattiga, så att apotekarna icke hade någon nämnvärd känning av löneförhöjningen. Jag miss-tänker rent av, att löneregleringen tillförde även apoteks innehavarna ganska goda inkomster. Jag menar, att apoteks innehavarna böra kunna betala sin personal fullgoda löner utan att ögonblickligen övervältra denna kostnad i hela dess utsträckning på de sjuka. Jag är icke blind för att en pro labore-avgift måste utgå för att medicinen skall bli tillredd på riktigt sätt. Men nog är det orimligt, att när medicinen i sig själv kostar 13 öre, så uppgår tillredningen till 1,25 kr. Låt vara, att det är gifter, som tillredas, så bör man kunna slå ihop två sorter, som kosta 13 öre, för låt oss säga 25 öre.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Blott ett par ord. Vad först de höga apotekspriserna angår, tror jag nog, att det är

Ang. upprätthållande av medicinalstyrelsens verksamhet.
(Forts.)

ganska alltmänt känt, att det förhåller sig på det sätt, som man här har skildrat. Jag vill bara passa på att säga, att det på denna punkt verkligen gått så långt, att missförhållandena föranlett åtminstone en läkareförening — om jag inte misstager mig — att göra en framställning för att erhålla rättelse.

Det var emellertid inte för att lämna den upplysningen, som jag begärde ordet, utan för att framhålla en sak gentemot herr Lovén. Då herr Lovén så bestämt tog avstånd från uppfattningen, att han på något sätt skulle ha framställt anmärkningar mot herr statsrådet och mot medicinalstyrelsen, kan det endast vara statsutskottet, som skulle ha en liten smula med av anmärkningarna ifråga. Jag vill då säga till herr Lovén, att trappan därute upp till kamraterna i statsutskottet inte är svårare att gå än att — om man har några erinringar att göra, med avseende på saker, som blivit berörda i en till utskottet hänvisad kunglig proposition — det går an att komma med sina uppgifter till statsutskottet. På det sättet hade det också blivit tillfälle att verkställa en sådan möjligast nöjaktig utredning, som kanske varit ägnad att onödiggöra denna debatt.

Det var endast detta jag ville säga. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr E u r é n: Herr talman! Jag ville bara lämna den upplysningen, att jag nyss inte kom med en oriktig siffra. Det var fråga om den utgående *extra* expeditionsavgiften, vilken är 35 öre, och alldeles säkert kommer att tagas bort från och med i år.

Vidare vill jag säga, att jag för min del naturligtvis önskar, att priserna på medicin skola bli billigare än de äro för närvarande, men att det är svårt att hitta på ett sätt, varigenom de små apoteken, av vilka ju en hel del finnas ute på landet och minsann inte ha så lysande affärer, kunna komma att bära sig. Det torde bli svårt att tillämpa den metoden, att de större apoteken, som förtjäna mycket mer, skola taga mindre för sin medicin än de små, som inte ha större inkomster, i allmänhet, än att de nätt och jämnt kunna bära sig.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 61 och 62.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. statens bakteriologiska laboratorium.

Punkten 63, angående anslag för upprätthållande av driften vid statens bakteriologiska laboratorium.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr E n g b e r g: Herr talman, mina herrar! Jag tror, att det finnes anledning att uttrycka en tillfredsställelse över statsutskottets yttrande i denna fråga. Det är ju en punkt, som inte för första gången tilldrager sig uppmärksamheten uti kamrarnas förhandlin-

gar; det är en fråga, som är representerad även ute i den allmänna debatten och är, i den mån den föres genom pressen, ett omfattande stridsämne. Jag begärde emellertid ordet, herr talman, för att, när jag uttrycker min tillfredsställelse med statsutskottets uttalande, dock göra några crinringar i det ämne, som här avhandlas.

Det var här i kammaren 1920 en interpellationsdebatt, där herr Bengtsson i Norup ställde en fråga till dåvarande socialministern angående den beredskap, man hade för att kunna möta eventuella farsoter, som kunde komma över oss. I den debatten upprullades då för och emot en hel del synpunkter på statens bakteriologiska anstalt, och man kom även in på frågan om den serumtillverkning, som är lagd under denna anstalt till en del och som till den större delen bedrivs av ett privat bolag.

Jag måste för min del säga, att när man läser igenom vad som då yttrades här i kammaren från deras sida, som funno medicinalstyrelsen höjd över allt klander, så visar det sig, att utav alla dessa löften, alla dessa uttalanden om att här skulle bli så förträffligt ordnat och att här var man i färd med ingripande omdaningar, har man föga eller intet sett. Jag rekommenderar herrarna att göra ett besök på statens bakteriologiska anstalt och se, hur den tar sig ut. Den är inrymd på en liten vind i Oskarsteatern; och under nuvarande tider, då vi kunna se, hur rent epidemiskt eldsvådor gå fram, icke minst på Stockholmsvindarna, så gör man ju den stilla reflexionen, att en vacker dag brinner den där härligheten upp också. Det är knappast staten värdigt i längden att ha det så ordnat med sin lokalfråga, som här är fallet.

Ser man på andra länder så finner man, att där har man nedlagt stora kostnader och gjort mycket ansträngningar för att skapa stora och förstklassiga institut för den bakteriologiska forskningen. Men vad göra vi? Vi utdela då och då våra Nobelpris till berömda vetenskapsmän även på dessa områden, men vi ha å andra sidan gjort rasande litet för att här hemma utveckla en modern och tillfredsställande forskningsanstalt. Det förefaller mig dock, som om den krigsberedskap, varom här är fråga, är ofantligt mycket viktigare i många avseenden än den krigsberedskap, som vi hålla oss med på det militära området. Ty hela vårt folks bestånd kan under vissa omständigheter vara hotat, därest man icke är tillräckligt rustad att möta ens tillnärmelsevis en förhärjande pest eller något dylikt. Och det har ju i fråga om vår militära beredskap oftast visats hän mot öster och att faran vore kommande därifrån; därom vill jag emellertid icke uttala mig, men en sak är åtminstone viss: att vi där östanifrån då och då få vara beredda på att möta både den ena och den andra farsoten. Det är därför skäl, att man har ifrån riksdagens sida sina ögon på denna sak och ser till, att den beredskap, som här är av nöden, också verkligen finnes. Man bör då i det sammanhanget ha rätt att uttala sin förvåning över, att den serumtillverkning, som här kommer ifråga, nu har flyttats till stor del från den statsanstalt vi ha och lagts under ett privat bolag.

Det förefaller mig, som att, vilken uppfattning man än må ha

Ang.
statens bakte-
riologiska
laboratorium.
(Forts.)

om statsdrift gentemot enskild drift, detta dock vore en punkt, där alla skulle kunna enas, nämligen att anse det nödvändigt att här skall staten själv ha hand om denna serumtillverkning. Det är, så vitt jag kan se, alldeles omotiverat, att man någonsin skridit till att ta ifrån den statsmedicinska anstalten detta, såsom har skett genom avtal med serumbolaget. Man har anfört, att anstalten icke skulle ha tillräcklig tillverkningskapacitet, men å andra sidan har man dock pekats just på det år, då genom åtgärder ifrån höga vederbörandes, ifrån medicinalstyrelsens, sida denna serumproduktion måste komma att förlamas.

Jag erinrar nämligen om, hur man år 1918 utfodrade dessa serumproducerande hästar däruppe i det mycket tvivelaktiga häststallet vid Norrtullsgatan med cellulosa, samtidigt som arméns hästar fingo tugga havre och äta ordentligt hö. Jag undrar ändå, om det ej hade kunnat vara skäl, att medicinalstyrelsen tänkt på den lilla enkla åtgärden att då också beträffande dessa för landet i dåvarande läge mycket viktigare hästar än arméns så ordna saken, att även de fått havre och hö. Men följden av att så ej skedde blev, att hästarna svultade och deras kapacitet i fråga om serumproduktionen gick ned — och så har man hänvisat på detta och sagt, att därför måste en hel del av tillverkningen läggas under enskilt bolag.

Det förefaller mig, som om just här bör man ifrån riksdagens sida uttala det önskemålet, att staten tager hand om serumtillverkningen så långt är möjligt. Det har visat sig, att denna serumtillverkning för närvarande är reducerad till $\frac{1}{4}$ ungefär för denna anstalts vidkommande utav vad som i nuvarande läge skulle kunna åstadkommas. Man kan därvidlag visserligen säga, att lokalförhållandena däruppe äro ytterst olämpliga; det är sant, men det vore väl ändå skäl att utnyttja de små lokaler, som dock redan finnas; det vore väl ändå skäl se till att den serumtillverkning, som där äger rum, fick ske i full utsträckning och att man endast i den mån, man icke där kan fylla behovet, vänder sig åt annat håll. Jag tycker för min del, att det för övrigt är klart, att om här skulle komma en ekonomisk kris eller ekonomisk konjunktur av helt annan beskaffenhet än den nuvarande, så att innehavarna av denna privata serumtillverkning funne sig böra lägga om sin produktion, så löper man risken att detta också sker. Man har ju kontrakt med endast en månads uppsägningstid. Då måste man göra sig den frågan, huruvida statens bakteriologiska anstalt, under förutsättning av nämnda eventualitet, överhuvud taget är rustad att omedelbart lägga om driften och taga hand om saken. Jag frågar på denna punkt, sedan jag från sakkunnigt håll inhämtat den uppgiften, att man anser sig behöva minst 2 å $2\frac{1}{2}$ månader för den omläggningen.

Men, mina herrar, jag måste säga, om vi se på våra grannländer, hur förhållandet är i Norge och Danmark, och på vad de åstadkommit ifråga om utvecklandet av dylika anstalter, ha vi anledning att en smula blygas. I Danmark har man ett stort förstklassigt institut, i Norge får man sitt nya institut färdigt 1924; och det har sagts mig utav en på medicinens område framstående svensk vetenskaps-

Ang.
statens bakte-
riologiska
laboratorium.
(Forts.)

man, som känner förhållanden i fråga om de Sydamerikanska småstaterna, att där ha dessa småstater lagt sig på utvecklandet av dylika anstalter i stor stil. Varför kunna inte vi här hemma gå samma väg? Jag har det intrycket, att man från medicinalstyrelsens sida befinner sig uti det synnerligen egendomliga förhållandet till denna statsmedicinska anstalt att man i stället för att genom initiativ och genom energi söka rycka upp densamma, söka få fram den och få den att blomstra och utvecklas, ligger i det permanenta inbördeskriget med densamma och som om viljan däruppifrån till att här verkligen räcka en hand och se till att denna anstalt utvecklas vore minst sagt ganska tvivelaktig.

Jag vill peka på hurusom när sömnsjukan gick här i landet, ingick man med anhållan från statsmedicinska anstalten att få inköpa apar för att verkställa experiment. Det fick man svar på efter någon tid, sedan hela sömnsjukeepidemien var förbi. Jag tillät mig 1920 i denna kammare erinra därom, att det är precis detsamma som om man, när en eldsvåda utbryter, skriver till högvärdiga brandkåren, och sedan skall denna efter mönster av Kungl. Maj:ts nådiga tågordning fatta beslut, om man skall rycka ut eller icke. Även på den punkten tror jag det kan vara skäl inrikta uppmärksamheten. Det är med andra ord fråga om den smidighet, om den möjlighet att handla raskt i de konkreta fallen för denna statsmedicinska anstalt, vilken dock är att betrakta som en armé, stående där för att slåss mot bakterierna, när de under farsoterna vilja bedriva sitt förhärjande spel. Jag måste säga mig, att såsom nu är ordnat, är det icke i överensstämmelse med vad rätteligen kan krävas, att det skall vara. Visserligen kan man säga, att här har nu varit en utredning om saken, som därför så småningom skall komma att ordnas. Allt detta är gott och väl; men ändå bättre vore det, mina herrar, om man ifrån medicinalstyrelsens sida finge några påtagliga *bevis*, för att man verkligen är levande intresserad av att utveckla denna, åtminstone som det ter sig för lekmannen, synnerligen väsentliga sida av den medicinska forskningen här i landet.

Jag tror också, att det kan vara skäl att uttala åtminstone sin stilla förvåning över det egendomliga förhållande, som råder här hemma, att så fort det gäller denna fråga, ser man läkarkåren i harnesk mot medicinalstyrelsens ledning. Det är icke ens fel att två träta, brukar det heta, och det är säkerligen kanske också sant här. Sannolikt har också här blandat sig i personliga motsättningar och dylikt, men detta förhållande får dock icke undanskymma det faktum, att den ter sig litet egendomlig denna inbördes strid, som alltjämt pågår mellan medicinalstyrelsens ledning och den statsmedicinska anstalten. Vi se också icke blott i dagspressen utan ock på diskussioner inom läkarkretsar, hur stämningen i själva verket är.

Jag har, herr talman, för min del velat föra denna sak på tal i detta sammanhang, och jag har intet annat yrkande än på bifall till utskottets hemställan.

Med herr *Engberg* förenade sig herr *Vennerström*.

Ang.
statens bakte-
riologiska
laboratorium.
(Forts.)

Herr Uddenberg i Varberg: Herr talman! Det kan måhända synas djärvt av mig, som är nykomling här i kammaren, att begära ordet i en sådan fråga som denna, som är gammal och flera gånger förut varit föremål för kammarens överläggningar. Men jag hoppas dock, att min egenskap av läkare skall lända mig till ursäkt, då jag ber att för några ögonblick få ta kammarens uppmärksamhet i anspråk.

Jag vill då först säga, att jag i stora delar är ense med den föregående ärade talaren. Även jag har gjort ett besök där uppe i den statsmedicinska anstalten, och jag kan vitsorda, att den med avseende på lokalerna befinner sig i ett synnerligen bedrövligt skick. Det är, som nämnts, en rad av vindskupor, som äro apterade till bakteriologiskt laboratorium, och man behöver ju knappast vara fackman för att finna, att det icke är möjligt att i en sådan lokal tillfredsställa ens de allra enklaste krav, som böra ställas på en sådan anstalt.

För att komma ifrån dessa missförhållanden, torde det icke finnas någon annan utväg än att bereda den statsbakteriologiska anstalten nya lokaler, och man vet ju, att detta ärende varit föremål för beredning. Jag kan däremot inte dela herr Engbergs åsikt, då han synes vilja lägga medicinalstyrelsen till last, att den icke gjort allt vad den kunnat i denna fråga. Man får nämligen komma ihåg, att det statsfinansiella läget för närvarande är sådant, att man inte kan tänka på att igångsätta några stora, genomgripande nybyggnadsföretag. Däremot torde man under depressionstiden böra planlägga dylika företag och se till, att man får tomt och sedan kan börja att bygga i etapper, allt eftersom förhållandena medgiva. Vad som i första hand bör komma i fråga är uppförande av stallar å den nya tomt, som i en framtid är avsedd att hysa hela anstalten.

Det nämndes av den föregående talaren, att serumtillverkningen å statsbakteriologiska anstalten är att jämföra med en krigsberedskap. Ja, detta är ju alldeles riktigt, men jag vill dock understryka, att serumfabrikationen inte är den väsentligaste uppgiften för en statsmedicinsk anstalt, utan denna skall i första hand vara en anstalt för utbildande av vetenskapsmän. Dessutom har den ju ett mycket stort arbete i fråga om verkställande av bakteriologiska diagnoser.

Det förefaller mig personligen alldeles självfallet, att alla dessa tre uppgifter äro naturliga för anstalten och att det både ur praktisk och ekonomisk synpunkt är bäst, att samma anstalt får taga hand om samtliga dessa olika angelägenheter på ett enda ställe. Men ur krigsberedskapssynpunkt kan det dock icke vara till annat än fördel, om man kan tillverka utexperimenterade sera, t. ex. difteriserum, på mera än en plats. Det förhåller sig nämligen så med de epidemiska sjukdomarna, att deras frekvens är mycket olika under olika år. Jag kan nämna, att vi under år 1916 hade 12,000, år 1917 14,000, år 1918 27,000 och år 1919 40,000 fall av difteri. Det säger sig av sig självt, att det måste vara vanskligt att alltid vara vuxen de situationer, som sålunda kunna uppstå, i synnerhet om de lokala förhål-

Ang.
statens bakteriologiska
laboratorium.
(Forts.)

landena äro dåliga. Faktum är också, att, när sista gången den stora difteriepidemien gick över landet, statsbakteriologiska anstalten inte ensam kunde fylla vårt serumbehov, utan man måste anlita det privata affärsföretaget, serumbolaget, som då ingrep och hjälpte oss i vår besvärliga situation. Därför tycker jag det skulle vara rätt egendomligt att nu när serumbolaget, som från början var inrättat för export, inte kan hålla någon sådan i gång, beröva det alla möjligheter att existera genom att helt monopolisera fabrikationen av difteriserum. Detta vore, synes det, ett egendomligt sätt att stärka den krigsberedskap, som den föregående ärade talaren gjorde sig till målsman för.

Att staten bör ha en serumproducerande anstalt, anser jag dock synnerligen lämpligt, och det bör kanske där tillverkas mera serum, än som hittills förekommit, ty därigenom har staten i sin hand att reglera priserna, så långt detta är möjligt.

Den föregående ärade talaren nämnde också något om att beställningen i det nya kontraktet om en månads uppsägning i viss mån skulle vara riskabel, därför att det tager en tid av cirka två månader, innan man kan få en serumhäst i ordning, så att nytt serum kan levereras. Ja, detta är riktigt, men jag skall be att få påpeka, att medicinalstyrelsen dragit försorg om, att det skall finnas ett förråd av serum i landet å 20,000 portioner, vilket bör, såvitt inte fullständigt onaturliga förhållanden inträda, vara mer än tillräckligt att säkerställa vårt behov av serum under den tid det tager att utvidga denna fabrikation på statsbakteriologiska anstalten.

Som sagt: jag tror inte, att man med fog kan förebrå medicinalstyrelsen att ha försummat något i dessa saker, och jag har intet att invända mot vad statsutskottet hemställt vid den ifrågavarande punkten.

Herr R ö i n g: Herr talman! Jag är i huvudsak förekommen av den siste ärade talaren, i vars yttrande jag ber att i huvudsak få instämma. Det glädde mig, att min ärade vän, herr Engberg, höll sitt anförande inom den ram, som jag anser bör komma i fråga, då detta spörsmål behandlas här i kammaren, och att han icke, vad på honom ankom, tillät sig att draga in i debatten en del av de stridigheter, som under årtal förevarit mellan medicinalstyrelsen och vissa läkare i denna fråga. Det påpekades med all rätt av herr förste vice talmannen vid slutet av den debatt, som förekom i ärendet år 1920, hur olämpligt det är att göra riksdagens kamrar till en stridsplats, beträffande vissa läkares och medicinalstyrelsens mellanhavanden.

Jag skulle efter de båda sista talarnas yttranden icke begärt ordet, om icke herr Engberg — och det är ju helt naturligt med den socialdemokratiska uppfattning, han hyser — uttalat den förhoppningen, att staten alltmer skulle komma att övertaga produktionen av dessa sera och att den enskilda företagarverksamheten på detta område mer och mer borde begränsas. Men sannerligen riksdagen har någon som helst anledning att beklaga sig över att denna en-

Ang.
statens bakte-
riologiska
laboratorium.
(Forts.)

skilda företagarverksamhet existerar, då såväl kvaliteten av de sera, vilka levereras från detta enskilda företag, är synnerligen tillfredsställande, och då, såvitt jag kan bedöma, kontrollen över tillverkningen icke heller lämnar något övrigt att önska. Med stöd av den erfarenhet vi ha från de gångna åren, är det min bestämda uppfattning, och denna strider mot den av herr Engberg uttalade, att det är synnerligen önskvärt, att produktionen av dessa sera i fortsättningen understödes vid det enskilda företaget, då detta, enligt mitt förmenande är till det allmännas fördel.

Jag delar såväl herr Engbergs som den siste ärade talarens uppfattning i det hänseendet, att ingen kan ha något att invända mot utskottets hemställan, vare sig beträffande motiveringen eller klämman på denna punkt, och på grund härav ber jag ävenledes, i likhet med de båda föregående talarna, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet Lindqvist: Herr talman! Det har inte heller på denna punkt gjorts något säryrkande eller föreslagits någon avvikelse från vad utskottet hemställt om, och det kan sålunda även här synas obehövt att ingå i några längre överläggningar. Emellertid finner jag mig pliktig att säga några ord i anledning av den diskussion, som här förts.

Jag ber då först få erinra, att jag känner mig tämligen tveksam, när jag går att yttra mig i denna fråga, därför att jag under inga omständigheter vill taga ställning, vare sig på den ena eller andra sidan, till de tvister, som på sista tiden uppstått om dessa anstalter och om leveransen av det serum, som behövs här i landet. Den frågan anser jag nämligen bör utredas på annat ställe än i riksdagens kamrar, och den bör övervägas i lugn och ro, för att man skall få fram det rätta och bästa resultatet.

Herr Engberg förmenade så bestämt, att det riktiga vore, att man hade en statens anstalt, som kunde leverera allt det difteriserum, som är behövt. Ja, det är möjligt, att man lämpligen skulle kunna ordna förhållandena på det sättet, men jag vill gentemot herr Engberg framhålla, att han i detta sammanhang glömmer, att det skulle komma att kosta statskassan oerhört mycket att skapa dessa anordningar. En omändring av bakteriologiska laboratoriet därhän, att det bleve dugligt för tillverkning av allt behövt serum här hemma, skulle säkerligen kosta åtskilligt, och jag vet inte, om riksdagen skulle varit så synnerligen nöjd, ifall Kungl. Maj:t i år kommit med yrkanden i denna riktning. Jag har den bestämda uppfattningen, att det inte hade gått att få igenom ett dylikt förslag, utan man hade då hellre sagt ifrån, att vi få försöka att ordna dessa saker på lämpligt sätt med tillhjälp av de seruminstitut, som för närvarande finnas, nämligen dels statsanstalen, dels det privata bolaget, som är i tillfälle att tillverka fullgott difteriserum.

Jag är emellertid fullkomligt enig med statsutskottet i dess framhållande av att det bör vara vederbörande angeläget att så fördela framställningen av serum, att statsanstalten kan driva sin verk-

samhet på det ekonomiskt sett bästa möjliga sättet. Detta är också — så vitt jag kunnat finna — medicinalstyrelsens uppfattning. Medicinalstyrelsen har nämligen förklarat, att den är villig att vidtaga alla erforderliga jämkningar för att en sådan rättvis fördelning av serumbeställningar skall kunna komma till stånd. Och i det fallet tror jag, att vi efter den diskussion, som nu förts, kunna vara ganska vissa om att den frågan blir prövad på ett nöjaktigt sätt.

*Ang.
statens bakte-
riologiska
laboratorium.
(Forts.)*

Det har emellertid riktats anmärkningar mot medicinalstyrelsen för att den med ett enskilt företag slutit kontrakt om serumleverans och — som det från många håll har sagts — därför att detta kontrakt slutits så sent som i december 1921. Jag vet icke, om alla riksdagens ledamöter ha det i minnet, men jag vill, om så icke är, påminna om att det första kontrakt, medicinalstyrelsen träffade med ifrågavarande bolag, ingicks år 1919. Detta kontrakt förelades på visst sätt riksdagens prövning år 1920, och riksdagen lät då uppgörelsen och kontraktet med bolaget passera utan någon erinran. Det brukar ju alltid vara så här i riksdagen, att om i en proposition lämnas ett meddelande om vissa ifrån Kungl. Maj:t eller vederbörande myndighet vidtagna åtgärder och riksdagen icke gör någon erinran mot de vidtagna åtgärderna, anser man, att riksdagen givit sitt erkännande åt desamma. Och det synes mig sålunda, att man icke kan rikta någon befogad anmärkning mot medicinalstyrelsen, därför att den i december 1921 förnyade detta kontrakt för att säkerställa sina behov av difteriserum, i synnerhet som kontraktet väsentligen förbättrades till statens fördel. Det förbättrades dels därigenom att den ettåriga uppsägningen av kontraktet förändrades till en månads. Detta anser jag nämligen i olikhet med herr Engberg vara en avgjord fördel, ty vill man nu göra några förändringar, kan man befria sig från kontraktet på denna kortare tid. Därjämte vidtogs också den förändringen, att priset på det serum, som skulle levereras av det enskilda bolaget, väsentligt sänktes till förmån för staten. Det har sålunda gjorts en hel del, så att uppgörelsen i närvarande stund ligger fördelaktigare till, än den låg, när riksdagen år 1920 hade ärendet för sina ögon.

Det har vidare talats om här i kammaren, att statsanstalten redan nu skulle kunna tillhandagå med allt erforderligt serum. Jag får därtill säga, att det har, som en föregående talare här erinrade om, visat sig för medicinalstyrelsen vid epidemier här i landet, att man nästan hade stått inför en katastrof, om det icke funnits mer än en anstalt, åtminstone med det omfång, bakteriologiska anstalten har för närvarande. Det är således medicinalstyrelsens bestämda uppfattning, att det är lyckligt, om man har ett institut för serumtillverkning vid sidan om statens bakteriologiska anstalt, som ju i själva verket är en vetenskaplig anstalt, eftersom den, som jag förmodar, icke tillkommit för serumtillverkning och försäljning utan i vetenskapligt syfte med huvuduppgift som utbildningsanstalt. Självfallet bör man ju dock, inom parentes sagt, ordna det så, att anstaltens tillverkningar också komma till användning och försäljas för statens räkning.

Saken ligger för närvarande på Kungl. Maj:ts bord. Den in-

Ang.
statens bakteriologiska
laboratorium.
(Forts.)

laga, som ingivits från ett antal läkare, har ännu icke kunnat prövas av Kungl. Maj:t av den anledningen, att den varit remitterad till medicinalstyrelsen och att socialdepartementet först i förrgår, den 20 mars, erhöi medicinalstyrelsens yttrande. Det har därför varit omöjligt för Kungl. Maj:t att till den tid, då ärendet nu föreligger här till behandling, kunna säga sitt ord i saken, men nu kommer ärendet att upptagas till prövning på det håll, där jag anser det rättvisligen bör prövas. Jag tror därför, att riksdagen i dag lugnt kan följa utskottet, under hopp och förvissning att om det finnes några misshälligheter, som behöva rättas till, kommer detta att ske. De utjämningar, som medicinalstyrelsen uttalat sig för, komma själfvallet också att verkställas, och därigenom tror jag, att saken kan ordnas på ett praktiskt sätt. Om man sedan kan göra någonting ytterligare i en kommande tid för den bakteriologiska statsinstitutionen, blir kanske mest beroende på kostnadsfrågan, på frågan, när vi komma så långt, att statskassan blir i tillfälle att bära alla de utgifter, som äro förenade med de omändringar och förbättringar, som nog otvivelaktigt äro av behovet påkallade.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Det erfordras ju icke något genmäle från utskottets sida, eftersom ingen av talarna gått emot utskottets förslag, men jag skulle dock vilja säga några ord med anledning av vad som yttrats dels av herr Uddenberg och dels från statsrådsbänken.

Omorganisationen av statsmedicinska anstalten är ju ingen ny fråga, och den kommitté, som hade utredningen därom om hand och vars utlåtande sedan remitterades till olika myndigheter för yttrande, hade ju chefen i medicinalstyrelsen till ordförande. Emellertid har detta förslag icke vunnit erkännande från något vetenskapligt håll utan tvärtom därifrån rönt en ganska stark kritik. Det mest anmärkningsvärda därvidlag är ju, att då medicinalstyrelsen skulle avgiva yttrande över förslaget — varvid naturligtvis icke chefen för styrelsen, som suttit som ordförande i kommittén, kunde delta i ärendets handläggning — blev medicinalstyrelsens yttrande en enhällig avstyrkan av förslaget till omorganisation. Det är ju ganska betecknande, att detta icke kunde få en enda röst ens inom det ämbetsverk, vars chef suttit som ordförande i utredningskommittén.

När nu doktor Uddenberg säger, att medicinalstyrelsen ingenting försummat, så förvånar det mig mycket, att han efter den kritik, som han själf utövade, kan säga, att ingenting är försummat. Jag vill erinra om att lokalfrågan varit uppe efter interpellationsdebatten 1920, nämligen i samband med av Kungl. Maj:t vidtagna åtgärder för hyrande av lokaler vid Idungatan, som skulle berett anstalten god plats för lång tid framåt. Men då det gällde att verkställa erforderlig inredning, vilket skulle gått upp till 150,000 kronor, då drog sig Kungl. Maj:t. Huruvida skulden till att lokalerna ej av anstalten fingo tillträdas vilar på medicinalstyrelsen eller Kungl. Maj:t, kan jag ej uttala mig om. Kanske på bådadera. Emellertid får anstalten betala 5,000 kronor om året i hyra, utan att den

fått taga lokalerna i besittning, vilket den troligen heller aldrig kommer att få.

Vad angår serumtillverkningen, så har ingen yrkat på att staten ensam skulle tillverka serum, utan man har endast, i likhet med utskottet, påpekat, att tillverkningen borde fördelas på rättvisare sätt.

I sammanhang därmed vill jag fråga, om serum skall importeras. varför kan icke staten själv då importera serumbehovet lika gärna som att detta skall gå genom det privata seruminstitutet. Det förhåller sig nämligen så, enligt vad jag fått veta, att det finnes ett kontrakt med anstalten i Köpenhamn om årlig leverans av 150 liter serum till svenska seruminstitutet, och samtidigt på order av medicinalstyrelsen minskas hästantalet vid statens egen anstalt. I förhyrt stall, där det finnes plats för tolv hästar, och där en avlönad hästkötare måste finnas, minskas antalet till tre. Statens anstalt får endast tillverka en liten del av det difteriserum, som behöves i landet, men det är att märka, att hela tillverkningen av dyrare serum är förlagd till statsanstalten. Om nu denna finge tillverka även det billigare serum, skulle man därigenom kunna utjämna kostnaderna för staten, till förbilligande. Det är härutinnan, doktor Uddenberg, som jag påstår, att medicinalstyrelsen icke bevakat statens intressen på det sätt, den bort.

Chefen för medicinalstyrelsen hade begärt att få tillträde vid ett statsutskottets sammanträde och uppgav därvid, att det icke var möjligt för medicinalstyrelsen att under kristiden skaffa havre till hästarna, men samtidigt upplyste han att det privata seruminstitutet kunde skaffa sådan. Men så dåligt ställt var det ändå inte här i landet, att en anstalt med en så betydelsefull uppgift för folkhälsan, som den bakteriologiska har, icke skulle kunna erhålla behöflig havre till hästarna lika väl som ett privat institut.

Gentemot herr Röing vill jag säga, att det kanske ändå inte skadar, att sådana frågor som denna tagas upp till debatt i riksdagen, när man ser, hur delade meningarna äro såväl bland läkarna som bland dem, som äro beroende av hur det ordnas i våra ämbetsverk. Sådana frågor komma ju oupphörligen fram, och var skola de dryftas och avgöras, om icke i riksdagen? Jag tycker, det är mycket egendomligt, att herr Röing, som själv är angelägen om att få det väl ordnat, icke vill tillåta debatt i en dylik fråga. Jag kan ju erinra om, att vid interpellationsdebatten 1920 icke mindre än tre hundra läkare med sina namnunderskrifter instämde i de anmärkningar, som framställdes.

Jag respekterar den ståndpunkt, herr statsrådet intog, då han sade, att han icke ville taga ställning i den tvist, som pågår. Jag förstår så väl orsaken till, att han intagit denna ställning, och jag anser det också riktigt. Jag vill än en gång understryka, att statsutskottet just begärt de åtgärder för åstadkommande av en rättvisare fördelning mellan det privata institutet och statens bakteriologiska anstalt, som herr statsrådet i dag förordar, och man kan alltså nu anse för givet, att denna rättvisare fördelning kommer till stånd.

Ang.
statens bakteriologiska
laboratorium.
(Forts.)

Det var emellertid egentligen ett annat önskemål, som jag ville framföra till herr statsrådet. Herr statsrådet talade om att medicinalstyrelsens yttrande över den inkomna skrivelsen från ett antal läkare nu ligger på regeringens bord och att regeringen kommer att taga ställning till frågan. Jag skulle då vilja vädja till herr statsrådet, som ju förklarar, att han icke vill intaga ställning på frågans nuvarande ståndpunkt, att han också ville infordra föreståndarens för bakteriologiska anstalten yttrande i denna vitala fråga. Ty så mycket har ju dock visats under de långvariga striderna i ärendet, att ledningen i medicinalstyrelsen icke har det intresse för den statens anstalt, som vi här debattera, som önskligt vore, och därför anser jag det nödvändigt, att regeringen också infordrar motpartens yttrande i frågan.

Jag har, herr talman, givetvis intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

Fröken Wellin: Herr talman! Det kan naturligtvis icke falla mig in att fatta ståndpunkt i en strid, som pågår mellan läkare i en vetenskaplig fråga, och jag har heller inte avsett att göra det. Jag skulle till en början vilja på det varmaste instänma i vad herr statsrådet här yttrade, att det kanske också är vanskligt för riksdagens ledamöter i allmänhet att fatta en sådan ståndpunkt. Men vad jag skulle vilja göra, det är att uttala några allmänna synpunkter i frågan. Detta område ligger ju mig, så att säga, åtminstone indirekt nära, och då kan det ju vara ganska förestäligt, om jag ägnat frågan något mera intresse, än en del andra kanske gjort.

Om man då först läser klagoskriften, tycker man sig finna, att dess författare ha ganska stort fog för åtminstone en del av de anmärkningar, de framkommit med, och jag vill icke heller förneka, att man, om man ser frågan ensidigt från deras synpunkt, kan komma till det slutresultat, till vilket dessa läkare kommit, nämligen att deras intressen icke blivit tillgodosedda så, som önskligt varit. Likaså vill jag säga, att jag tror, att deras avsikter äro goda och att de sträva efter att få fram ett bättre förhållande i fråga om möjligheterna för den bakteriologiska anstaltens verksamhet. Men man kan dock icke undgå att tycka, att de kunde valt ett enklare sätt att få fram dessa önskemål, i synnerhet som en del av de missförhållanden, mot vilka de vänt sig, är av rätt så underordnad beskaffenhet och redan föranlett rättelse.

Här har nu t. ex. i fråga om fodret till hästarna omnämnts, att klagomål anförts över att dessa hästar blivit utfodrade med cellulosa i stället för med havre och hö. Ja, men nu har ju medicinalstyrelsen försäkrat, att den gjort de mest ingående försök att få bättre foder till hästarna, vilket också lyckades vid ett par tillfällen, men då styrelsen sista gången försökte, hade den fått ett bleklagt nej. Den, som vet hurdana förhållandena voro under kristidens ransonering, förstår ju, att detta var en sak, som det icke låg i medicinalstyrelsens hand att råda bot för.

Om man sedan övergår till kontrollantens inlaga och till medici-

nalstyrelsens utlåtande, så får jag för min del lov att säga det, att då komma nog de anmärkta förhållandena i en något annan belysning. Detta måste ju också helt naturligt bli fallet, när frågan skärskådas från medicinalstyrelsens sida, ty då ter den sig givetvis på ett helt annat sätt.

Jag ber då få säga att det är en sak, som gör, att man måste fästa stort avseende vid vad medicinalstyrelsen anför i denna fråga, och det är det tunga ansvar, som vilar på styrelsen och rent personligt på dess chef, i fråga om hur hälsovården ordnas och handhaves i vårt land. Jag har själv suttit i Stockholms hälsovårdsnämnd under några år och varit i tillfälle att se, hur chefen för Stockholms stads hälsovårdsväsende, förste stadsläkaren, har att bära ansvaret för denna lilla del av riket. Om jag då tänker på, huru mycket större det ansvaret är, som chefen för medicinalstyrelsen har att bära, då måste jag säga, att det icke är lätt att alltid fylla de honom åliggande uppgifterna på ett tillfredsställande sätt, utan det kan naturligtvis bli anledning till anmärkningar från den ene eller andre. Det är ett tungt ansvar, som vilar på de män, som hava att sörja för vården av folkhälsan, och alldeles särskilt framträder detta, när landet hotas av epidemier och dylikt. Jag tror icke man bör uttala något omdöme om denna myndighets åtgöranden, innan man tänkt sig in i vad ett sådant ansvar betyder för en människa.

Jag skall icke ingå på att behandla de detaljanmärkningar, som gjorts, ty dem har ju såväl herr Uddenberg som herr Röing tagit upp i sina anföranden. Man kan ju diskutera, huruvida det bör vara monopol eller icke i fråga om sådan här tillverkning, men ser man frågan ur den synpunkt, som jag anlagt, nämligen ansvarssynpunkten, då måste man komma ihåg, att om man har ett monopol, som icke under alla förhållanden räcker till för att tillgodose landets behov, så kan man heller icke garantera, att man alltid får tillräcklig mängd utländsk vara, om så skulle behövas. Ett sådant ansvar våga icke de, som skola sörja för anskaffandet av detta läkemedel taga på sig, och därför måste vi sörja för att de icke uteslutande hänvisas till den utländska marknaden. Det är tryggare att ha en reserv inom landet.

Då herr Engberg säger, att statsmedicinska anstaltens lokal är dålig och kritiserar den, så vill jag instämma häri. Herr Engberg har rätt i att den är dålig, men det är ju bara en anslagsfråga, när det skall bli bättre i detta avseende. Medicinalstyrelsen har vitsordat, att lokalerna äro dåliga och otidsenliga, och jag tror, att medicinalstyrelsen med mycket stor tillfredsställelse skulle se, om riksdagen ville lämna anslag till en bättre och modernare anstalt än den nuvarande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Engberg: Min högt värderade vän, herr Röing, har sedan gammalt en utpräglad egenskap, och det är, att i alla de yttranden, som jag kan ha i någon fråga, som tangerar det ekono-

Ang.
statens bakte-
riologiska
laboratorium.
(Forts.)

miska, vädra, att jag lägger in socialiseringstendenser, att jag skulle ha en benägenhet att vilja förstatliga allt, som rör sig i detta land. Jag vill därför försäkra min högt ärade vän, herr Röing, att det aldrig ett ögonblick skulle falla mig in att intaga en sådan ståndpunkt eller giva något uttryck för socialiseringssträvanden i en sådan fråga som den nu föreliggande. Saken ligger tvärtom så — och det tror jag framgick av mitt första anförande — att jag icke ens vill ha något monopol för statens räkning i detta fall, utan vad jag vill, är endast, att den statsmedicinska anstaltens serumproduktion skall så ordnas, att statens egen anstalt kan tillgodose behovet utan att behöva vända sig till de privata tillverkarna. Finnes här en privat tillverkning av serum, så må den äga rum, och må man då också söka avsättning för sin produktion, var man kan. Jag har icke ett ögonblick trätt in för tanken på någon monopolställning, utan jag har endast förfäktat, att staten själv skall ha möjlighet att i sin egen anstalt sörja för att serumtillverkningen blir tillräckligt omfattande.

Om man nu granskar de argument, som framförts i debatten, skymtar man här ätskilliga av de svepskäl, som förekommit i debatten i tidningspressen. Som ett exempel härpå vill jag nämna påståendet, att den statsmedicinska anstalten icke kunde producera tillräckligt med serum. Nej, under 1918 kunde den självfallet icke tillgodose behovet, sådant läget var då, men därtill bidrog i icke ringa grad, att man matade hästarna med cellulosa i stället för med havre och hö. Jag vill på den punkten säga, att jag tror, att fröken Wellin ändå kräver ett något för stort intellektuellt offer av kammaren, när hon vill göra troligt, att det icke funnits möjlighet för medicinalstyrelsen att få havre och annat foder till det lilla fåtal hästar, som det då var fråga om. Hade man vänt sig till Kungl. Maj:t, så hade nog Kungl. Maj:t givit order till foderbyrån om ökad tilldelning, och så hade man kunnat ordna den saken. Men det var nog viljan, som brast och ingenting annat.

Denna statens serumanstalt producerade under år 1916 $\frac{9}{10}$ och under 1917 $\frac{2}{3}$ av vårt årsbehov, och då är dock att märka, att under det senare året anstaltens personal var väl liten. Jag kan också nämna, att det ingalunda är småsaker, som man här har åstadkommit. Det har från sakkunnigt håll meddelats mig bland annat, att man på ett stort institut i England upptagit metoder, som utexperimenterats här hemma på statens bakteriologiska anstalt.

Med avseende på vad herr socialministern anförde ber jag också få säga, att om man går till den författning, som innehåller stadgandena för statens bakteriologiska laboratorium, nämligen Svensk Författningssamling för år 1917, nr 989, så heter det där uttryckligen i § 1, att anstalten skall bereda bakteriologiska medel, som användas i diagnostiskt och terapeutiskt syfte. Det säges alltså klart och bestämt, att det icke bara är den vetenskapliga forskningen, som denna anstalt har till åliggande, utan även pre-

parerandet av dessa medel. Jag återkommer då till vad jag sade i mitt första anförande, nämligen att det väl ändå är orimligt, att man skall lämna ifrån sig till privata anstalter en stor del av denna tillverkning, när man kan med gott resultat åstadkomma detta serum på statens egen anstalt. För närvarande har antalet difterihästar nedgått till tre, och man inskränker naturligtvis antalet undan för undan, när man alltjämt litat på den privata tillverkningen.

*Ang.
statens bakte-
riologiska
laboratorium.
(Forts.)*

Nu sades det vidare av herr statsrådet, att det kommer att kosta statskassan stora pengar, om man skall träda in för denna ökade tillverkning. Jag är icke så säker på det. Får man hålla sig till den ståndpunkt, som företrädes av medicinalstyrelsens egen chef, så har han dock förut gjort gällande, att det skulle innebära ett ekonomiskt utbyte för staten, om man fullföljde serumtillverkningen, och det är åtskilligt, som tyder på att så kunde vara fallet. Det har sagts mig, att man exempelvis i Österrike haft så goda inkomster av den serumtillverkning, som bedrivits vid därvarande statsanstalt, att man för influtna medel kunnat bygga upp ett par vetenskapliga institutioner.

Att den där propositionen om kontraktet angående tillverknigen, varom förut talats, icke blev föremål för en gensaga i kammaren, då ärendet behandlades, sammanhängde väl närmast med att uppmärksamheten då icke var så strängt inriktad på saken. Som frågan nu ligger, är det min övertygelse, att man från regeringens sida gjorde klokt, om man vid ärendets fortsatta behandling också toge reda på synpunkterna från den andra sidan och att man, innan man skriker till att definitivt taga ståndpunkt i frågan, icke känner sig alltför säker på, att alla dessa uppgifter från medicinalstyrelsen äro oantastliga.

Herr Röing: Då jag kan förutsätta, att möjligen någon mer av kammarens ledamöter än herr Bengtsson i Norup missuppfattat mig på samma sätt som han gjorde, då han påstod, att jag i dag hade yttrat, att denna fråga icke lämpade sig för en debatt här i kammaren, så ber jag få understryka, att jag icke har fällt ett dylikt yttrande, utan jag tillät mig giva min högt ärade vän herr Engberg en liten komplimang för att han i sitt anförande höll sig helt inom ramen för det spörsmål, som här föreligger och för vilket vi alla naturligtvis ha ett stort intresse, och icke begagnat sig av detta tillfälle, såsom man gjorde under den stora interpellationsdebatten 1920, att i debatten införa den strid, som under årtal pågått mellan några läkare å ena sidan och medicinalstyrelsen å den andra. Det är denna strid och den tidningspolemik, som följt med denna strid, som herr Engberg till min glädje undvikat att indraga i debatten, och jag hoppas, att den fortsatta debatten kommer att hålla sig inom den ram, där den hittills hållit sig.

Jag blev emellertid överraskad — och det var egentligen detta, herr talman, som föranledde mig att begära ordet — när jag hörde min vän herr Bengtsson i Norup framhålla, att i händelse stats-

Ang.
statens bakteriologiska
laboratorium.
(Forts.)

anstalten icke kan producera tillräckligt stora kvantiteter sera, så är det bättre, att man importerar den kvantitet, som man är i behov av, än att den tillverkas inom landet. Herr Bengtsson i Norup vinkar med handen, vilket jag uppfattar på så sätt att jag missuppfattat honom, vilket är möjligt. Men om detta privata företag icke fordrar något statsingripande i form av tullskydd, så att företaget skulle leva på det allmännas bekostnad, då är det väl icke någon fördel, att import av denna vara äger rum, i stället för att den produceras inom landet. Det senare är väl tvärtom uteslutande till fördel. Det är ju också glädjande, att denna produktion är så lagd, att densamma delvis är avsedd för export. Detta företag är nämligen grundat på tillverkning av sera dels för inhemsk konsumtion och dels för export.

Nu har det talats om det cellulosa-foder, som under vissa månader år 1918 användes till utfodring av hästarna, och mången kanske får den uppfattningen, att till följd av hästarnas utfodring med cellulosa-foder i stället för med havre serumet blev av dålig kvalitet. Men ingen behöver åtminstone nu hysa någon oro för den sakens skull. Man skall inte tala om den snö som föll i fjol. Denna utfodring ägde som sagt rum år 1918. Det finnes ett yttrande från sakkunnigt håll, nämligen från inspektören professor Sundberg, av vilket yttrande framgår, att man sannerligen inte behöver hysa någon rädsla för kvaliteten hos de sera, som tillverkas här i landet.

Till sist framhöll herr Bengtsson i Norup, att medicinalstyrelsen ej har det intresse för den föreliggande frågans lösning, som man skulle kunna önska. Ja, det är så lätt att påstå, att en person eller en institution inte har intresse för en sak, därför att denne person eller institution kommit till motsatt resultat än de personer, som exempelvis i detta fall ivra för en omorganisation. Jag undrar, om inte min högt ärade vän herr Bengtsson i Norup ofta kanhända med orätt och med samma orätt, som han nu beskyller medicinalstyrelsen för, beskyllts för bristande intresse, t. ex. i försvarsfrågan, där han och jag ha ungefär samma åsikt. Så fort man motsätter sig en sak, emedan man kommit till en motsatt åsikt mot dem, som t. ex. ivra för ett anslags beviljande, så påstås man sakna intresse för frågan. Herr Bengtssons i Norup och mitt intresse för försvarsfrågan är lika stort som försvarsivrarnas, och man får inte se saken så enkelt, att en person saknar intresse för en fråga, därför att han ej biträder den mening, som förfäktas av vissa andra.

Herr Engberg framhöll, att jag alltid skymtade bakom hans uttalanden, när vissa ekonomiska frågor här i kammaren behandlas, en socialdemokratisk uppfattning. Ja, det är väl rätt naturligt, att jag skymtar bakom hans uttalanden en dylik uppfattning, när vi alla känna till, att han hyser den åsikten, att det är till fördel för det allmänna, att åtminstone i viss utsträckning staten övertar produktionen av olika artiklar. Jag anser liksom ett par föregående talare, att det visst icke är någon nackdel, att denna

statsinstitution får utvidgas, om den kan tillverka minst lika goda eller bättre kvaliteter sera och till billigare priser än den enskilda industrien. Men jag tror, att det är till nytta för alla parter, om vid sidan av denna statsinstitution finnes en fri industri, som i konkurrens med statsinstitutionen får upprätthålla sin produktion, varigenom ävenledes den konsumerande allmänheten möjligen kan komma i åtnjutande av vissa fördelar. Det är blott i det hänseendet, som jag uttalat en från herr Engbergs avvikande ståndpunkt, då jag icke önskade, att i dagens protokoll hans uttalande skulle stå oemotsagt, varav man lätt kunde få den uppfattningen att det fanns en utbredd önskan här i kammaren, att man ifråga om inköp av sera allt mer och mer bör övergå från den privata verksamheten till statsinstitutionen.

*Ang.
statens bakteriologiska
laboratorium.
(Forts.)*

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr A n d e r s o n i Råstock: Herr talman! Jag har begärt ordet för att konstatera, att ingen ännu har ansett sig kunna komma till något annat slut än det statsutskottet för sin del kommit till. Sedan vill jag också säga, att det förefaller mig vara ett mycket besynnerligt sätt att resonera, då man samtidigt erkänner, att det är i ordets egentliga bemärkelse oerhört dåliga lokaler, som den ifrågavarande statsanstalten har till sitt förfogande, men ändå vill med all gevalt göra oss så beroende av denna anstalts produktionsförmåga, att man vill gå längre, än statsutskottet gjort, ehuru man mycket riktigt icke, ej ens herr Engberg, vågar draga den fulla konsekvensen av sin ståndpunkt. Jag tycker som sagt, att det är ett mycket egendomligt sätt att resonera.

Vad som har med tydlighet framgått av debatten, är, att det råder delade meningar, och då förstår jag inte, hur herr Bengtsson i Norup, som dock ger sitt erkännande åt statsrådet, för att han icke velat taga ståndpunkt till frågan, innan den är utredd, likväl kan ifrågasätta, att andra kammaren skulle genom en opinionsyttring på förhand fatta position i saken.

Herr Engberg uttalade, att han hoppades, att det inte skulle bli på det sättet, att ensidiga synpunkter skulle komma att få göra sig gällande vid utredningen. Ja, men se då på sammansättningen av den kommitté, som förra gången hade frågan om hand, och kom sedan och säg, att inte bägge parterna voro representerade. Där hade de lärda verkligen tillfälle att tvista om vad som är rätt eller orätt i denna sak. Jag vill för min del säga, att då jag läst aktstyckena i frågan, så har jag i likhet med fröken Wellin icke kunnat komma ifrån, att medicinalstyrelsen dock har att bära lejonparten av ansvaret. Och jag tror, att man gör klokt i att i en sådan sak som denna, som faktiskt ligger utanför lekmannens förmåga att exakt bedöma, akta sig för att taga parti för den ena eller andra riktningen.

Då jag ändå har ordet, vill jag, herr talman, understryka ännu en synpunkt. Jag underskattar ingalunda den bakteriologiska verk-

Ang.
statens bakte-
riologiska
laboratorium.
(Forts.)

samheten. Men jag tror, att vi göra klokt i att beakta även en annan sida av saken och ge medicinalstyrelsen ett erkännande för vad den gör på hygienens område. Ty dessa bägge områden måste så att säga arbeta hand i hand, om det skall bli något lyckligt resultat. Det räcker inte med bara sera, det måste också hygieniska åtgärder till.

Nu vill jag slutligen uttrycka den förhoppningen, att inte till äventyrs närvarande intressenter för den bakteriologiska anstalten skola finna sig föranlåtna, åtminstone på grund av mitt korta inlägg, att taga upp till beprövande möjligheten att utfinna ett serum för att förkorta debatterna i andra kammaren.

Herr Bengtsson i Norup: Herr Andersons i Råstock anförande var alldeles onödigt, ty här föreligger intet uttalande eller yrkande om någon opinionsyttring.

Emellertid vill jag säga herr Röing, då han påstår, att jag talat för import av sera, att jag tvärtom sagt, att det är det privata seruminstitutet, som gjort upp kontrakt om import av 150 liter sera per år. Jag menar då, att därest import av sera skall äga rum, så bör helt naturligt medicinalstyrelsen eller bakteriologiska anstalten själv ombesörja denna import och icke det privata institutet.

Herr Röing bemötte vidare mitt yttrande, att medicinalstyrelsen icke visat tillräckligt intresse för statsmedicinska anstalten. Men när man bland annat ser, att den medgivit, att de personer i statens tjänst, som expediera serum, få provision vid expediering av serum från den privata anstalten, men icke medgivit sådan provision vid expediering av serum från statsanstalten, förrän den allra sista tiden, då detta allvarligt blivit påpekat, så undrar jag, om jag inte har rätt att säga, att medicinalstyrelsen icke tillräckligt bevakat anstaltens intressen.

Herr Engberg: Herr förste vice talman! Jag vill bara säga till herr Anderson i Råstock, att när han talade om det *ansvar*, som åligger medicinalstyrelsen, och därvid upprepade, vad fröken Wellin också betonade, så är det just med hänsyn till detta ansvar, som jag för min del har velat göra de erinringar jag gjort. Ty om medicinalstyrelsen verkligen i full omfattning känner sitt ansvar, då bör den sannerligen också se till, att den utvecklar denna statsmedicinska anstalt i ett helt annat tempo och på helt andra vägar, än vad hittills varit fallet. Det är detta, som icke ägt rum, och det är detta, som man måste säga ifrån.

Herr Anderson i Råstock klagade över, att vi inte här ge några direktiv gent emot utskottet. Ja, jag vill säga, att det åligger inte oss att ge några direktiv, och statsutskottet har inte heller givit andra än dem, vi här helt och hållet kunna understryka, nämligen att man bör se till, att denna tillverkning av serum ordnas på ett för staten ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Jag vill erinra därom, att den omständigheten, att ingen från vår sida någonsin har satt ifråga ett monopol för staten på denna tillverkning, bör

vara tillräcklig för att från början avlägsna alla de invändningar, som särskilt herr Röing reste.

Jag vill, innan jag slutar, herr vice talman, lägga min ärade vän herr Röing ett danskt ordspråk på hjärtat. Det sägs bland de danska bönderna så här: »Gudsfruktan men med förstånd». Det bör också herr Röing visa i sin något långt gående och ibland om en viss religiositet påminnande och knäböjande respekt för högvördiga medicinalstyrelsen.

Ang.
statens bakte-
riologiska
laboratorium.
(Forts.)

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 64—66.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 67, angående förste provinsialläkare och provinsialläkare.

Ang.
förste provin-
sialläkare och
provinsial-
läkare.

Kungl. Maj:t hade under punkten 68 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen,

dels medgiva, att å avlöningsstaten för förste provinsialläkare och provinsialläkare finge från och med år 1923 uppföras ytterligare tio provinsialläkare, en var med en årlig avlöning av 5,500 kronor, därav 4,000 kronor lön och 1,500 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunde komma två ålderstillägg å lönen, det ena med 500 kronor efter fem år och det andra jämväl med 500 kronor efter ytterligare fem år;

dels föreskriva, att för åtnjutande av de med sagda befattningar förenade avlöningsförmåner skulle gälla vad i kungörelsen den 13 juni 1919 angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av de från och med år 1920 fastställda avlöningsförmåner och i därtill senare efter riksdagens hörande gjorda tillägg funnes stadgat i fråga om motsvarande befattningar;

dels ock, vid bifall till vad sålunda föreslagits, för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det ordinarie anslaget till förste provinsialläkare och provinsialläkare, nu för år 1,506,300 kronor, med ett belopp av 780,650 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, nämligen nr 67 inom första kammaren av herr Ernst W. Svenson och nr 124 inom andra kammaren av herr Lundén, i vilka motioner hemställes, att riksdagen ville, med bifall till vad Kungl. Maj:t föreslagit rörande anslag för ökande av antalet provinsialläkare, uttala, att vid distriktsindelningens bestämmande hänsyn borde tagas till vissa i motionerna berörda förhållanden.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å ovanberörda motioner,

a) medgiva, att å avlöningsstaten — — — ytterligare fem provinsialläkare — — — fem år;

Ang.
förste provin-
sialläkare och
provinsial-
läkare.
(Forts.)

b) föreskriva att för åtnjutande — — — motsvarande befattningar; och

c) vid bifall till vad sålunda föreslagits, för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det ordinarie anslaget till förste provinsialläkare och provinsialläkare, nu för år 1,506,300 kronor, med ett belopp av 766,900 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet Lindqvist: Herr vice talman! Statsutskottet har vid denna punkt i olikhet med Kungl. Maj:t, som föreslagit, att det måtte inrättas ytterligare 10 nya provinsialläkardistrikt, förordat att man skulle stanna vid endast 5 sådana distrikt. Som huvudskäl för denna utskottets ståndpunkt anföres det, att man fortfarande har 17 ödemarksdistrikt, som icke äro besatta med ordinarie innehavare. Utskottet kommer i sitt resonemang till den slutsatsen, att om man nu fullföljer den påbörjade tanken att inrätta nya ordinarie distrikt i andra delar av landet, så skall det bli svårt, kanske omöjligt att besätta dessa poster uppe i ödemarksdistriktet.

Ja, jag må säga, att visst kan man resonera på det sättet, men icke förefaller det mig, som det därmed är absolut avgjort, att resultatet skall bli detta, ty de alldeles säregna svårigheter, som man har att göra med, när det gäller att få läkare att söka och bosätta sig i distrikten uppe i norra Sverige, äro av sådant slag, att det är möjligt att det får tillgripas andra medel för att få läkare dit upp.

Men det förefaller mig vara oriktigt resonerat även ur en annan synpunkt. Kan det nämligen vara riktigt att, om det förefinnes över hela landet i övrigt ett verkligt behov att få flera nya ordinarie provinsialläkardistrikt anordnade, man skulle låta södra och mellersta Sverige lida, därför att dessa ordinarie befattningar uppe i ödemarksdistriktet icke kunna finna innehavare?

Jag har för min del funnit, att det är för landsbygden en livsfråga, att man fullföljer den uppgjorda planen och omdanar våra provinsialläkardistrikt på det sättet, att vi få undan för undan flera ordinarie sådana. Under den tid jag suttit i socialdepartementet har det varit där en mängd deputationer från olika delar av landet, vilka framfört sina bekymmer och önskemål beträffande denna viktiga läkarfråga, och jag har för min del blivit bestämt övertygad om, att det är ett livsintresse för vår stora landsbygd att få provinsialläkardistrikt anordnade på tillfredsställande sätt och få provinsialläkare förlagda på lämpliga platser, få det ordnat på det sättet, att läkarhjälp så bekvämt som möjligt kan erhållas överallt, och så, att icke den ena trakten har företräde i utomordentligt hög grad framför den andra.

Det andra skäl, som man kan spåra i utskottets betänkande, är att det här också rör sig om en kostnadsfråga. Utskott, riksdagen och vi alla ha ju särskilt i år bringats att bliva så ofantligt sparsamma, att jag tror, att vi många gånger begå det felet, att vi

kanske bortse från viktiga saker endast därför, att vi rygga tillbaka för en viss kostnadsfråga och för anslaget. Det har här relaterats, att om man stannar vid endast 5 nya provinsialläkardistrikt, man kan göra en besparing i det begärda anslaget på ett belopp av 13,750 kronor. Men detta medför ju, att utskottet sedan nödgas föreslå en ökning i Kungl. Maj:ts förslag beträffande anslaget för de extra provinsialläkarna med 2,500 kronor.

Jag har nu för min del den uppfattningen, att kostnadsfrågan icke kan få utgöra något hinder för ett praktiskt ordnande av dessa angelägenheter. Det är därför jag utan minsta tvekan velat tillstyrka riksdagen att fullfölja den inslagna vägen och att man skulle hålla ungefär samma takt som hittills, att man således skulle få rätt att anordna ytterligare 10 nya ordinarie provinsialläkardistrikt.

Det är därför jag med dessa korta ord vill säga, att jag skulle känna mig mycket tillfredsställd, om riksdagen på denna punkt ville följa Kungl. Maj:ts förslag i stället för det av utskottet gjorda.

Fröken Tamm: Herr talman! Ärade kammarledamöter! Med anledning av att statsutskottet här föreslagit en minskning i avseende på inrättandet av nya provinsialläkardistrikt från tio till fem, ber jag att få understryka, vad herr statsrådet och chefen för socialdepartementet här nyss yttrat, och påpeka de svårigheter, som råda på landsbygden i avseende på läkarvården. Det är allmänt känt, hur många extra provinsialläkardistrikt som för närvarande stå lediga utan möjlighet att bli besatta. Och detta har till följd, att stora delar av befolkningen på grund av avstånd och kostnader inte ha råd att få den läkarvård, som de behöva. Då den annars så viktiga sparsamhetssynpunkten här lämpligen borde kunna vika för större vården, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr vice talman! Det är naturligt, att man kan se denna fråga från olika synvinklar. När jag hörde herr statsrådet och sedermera fröken Tamm, som se saken från en synvinkel, från vilken vi på avdelningen icke enbart betraktat frågan, anser jag mig nödsakad framhålla, att det icke är någon fras, det som säges om de tröstlösa förhållandena i Norrland, när det gäller att besätta de ifrågavarande provinsialläkartjänsterna. Jag är hemma i Skåne och skulle jag se på södra Sveriges intressen, skulle jag naturligtvis utan betänkande följa statsrådet i denna fråga.

Herr statsrådet nämnde, att man beträffande Norrland nog skulle få tillgripa andra åtgärder. Ja, man har tillgripit åtskilliga sådana; jag vet icke vad man nu tänker tillgripa. Utskottet har icke haft sig bekant, att man i det fallet hade något särskilt nytt i sikte. Det uppgavs alldeles bestämt inom avdelningen, att man var på det klara med, att om ett extra provinsialläkardistrikt i södra eller mellersta Sverige skulle förvandlas till ordinarie distrikt, så komme icke den extra provinsialläkaren att innan detta skedde

Ang.
förste provin-
sialläkare och
provinsial-
läkare.
(Forts.)

Ang.
förste provin-
siälläkare och
provinsial-
läkare.
(Forts.)

söka ordinarie distrikt i Norrland, även om det kunde dröja ett eller annat år med denna omläggning. Han föredrar nämligen att stanna kvar i södra eller mellersta Sverige. Jag tror icke, att herr statsrådet bör bagatellisera statsutskottets uttalande. Ty det är väl ändå ett faktum att, om de läkare som ägna sig åt denna tjänst få klart för sig, att det är något alldeles överhängande med nya ordinarie provinsialläkardistrikt nere i landet, det skulle bli endast en from önskan att få de där 17 provinsialläkardistrikten i Norrland besatta.

Jag vill ge herr statsrådet rätt däruti, att man icke får se frågan om sjukvården ur vanlig sparsamhetssynpunkt, och för egen del — jag kan icke svara för mer än mig själv — har jag icke sett frågan ur sparsamhetssynpunkten utan tvärtom just från synpunkten av dess betydelse för sjukvården. Det har nu åtskilliga år från Norrland bittert klagats över, att det är alldeles omöjligt att få distrikten besatta. När jag gör en jämförelse mellan förhållandena i Norrland och de i södra och mellersta Sverige, varom fröken Tamm yttrade sig, där ett extra provinsialläkardistrikt är större än vad det ordinarie distriktet skulle vara, så får jag verkligen säga: vad spelar en sådan skillnad för roll. Om vi hava något sinne för jämförelser, så få vi medgiva, att vi icke precis äro fallna i sjön, när det gäller läkarvården i södra och mellersta Sverige. Man får väl ändå först se till att man får de värsta missförhållandena i Norrland avhjälpta, i någon mån åtminstone. Det förefaller mig vara det viktigaste.

Sedan är det en annan sak, att vi ej ställt oss helt och hållet oförstående gentemot Kungl. Maj:ts proposition. Vi hava gått med på de fem distrikten. Nå, vad säger det? Jo, det säger naturligtvis att det kommer att taga något längre tid, innan denna plan på provinsialläkardistrikts inrättande hinner att genomföras. Men vi hava tyckt, att även då Norrland borde kunna få vara med en smula. Detta har varit den uppfattning, som gjort sig gällande hos mig, och jag tycker verkligen, att de skäl jag anfört kunna allvarligt övervägas.

Nu säges det möjliger från Kungl. Maj:t, att, då vi föreslagit endast fem nya provinsialläkartjänster för år 1923, vi därmed underkänt Kungl. Maj:ts förslag. Men jag tycker icke, att det är precis så, att vi ha på något sätt underkänt Kungl. Maj:ts synpunkt i denna fråga. Vi hava tyckt, att vid genomförandet av planen det kunde göras en liten förskjutning från södra och mellersta Sverige till Norrland, så att det kunde bli något bättre förhållanden i den stora delen av vårt land. Om man tager förhållandena i hela landet i betraktande och vill skipa något så när rättvisa på alla håll, så äger nog den uppfattningen berättigande.

Med denna uppfattning ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr A n d e r s o n i Råstock: Herr vice talman! Fastän jag i statsutskottet icke reserverat mig, torde jag ha rätt att meddela, att

jag vänt mig mot den motivering, som från tredje avdelningen föreslogs i utskottets plenum. Att jag det oaktat böjde mig för det förslag, som avdelningen kommit till, berodde på den omständigheten, att vi överallt måst se till att bringa ned icke för ögonblicket absolut oundgängliga utgifter, med undantag för sådana utgifter, där vi på förhand äro bundna genom riksdagens tidigare beslut.

Nu är det självklart, att jag, som i likhet med en annan kammarledamot hade äran att vara med i den kommitté, som ursprungligen utarbetat planen till förevarande förslag, har haft all anledning att gå in för Kungl. Maj:ts proposition, som innebär i stort sett ett fullföljande av nyssnämnda plan.

Det är så, att vi få icke bortse ifrån denna uppdelning i extra och ordinarie provinsialläkare och de olika sätten för dessas avlöande. Avlöningen till de ordinarie bestrides direkt med statsmedel; avlöningen till de extra utgår mer eller mindre direkt från lands-ting eller läkardistrikt. Detta kan ju sägas innebära en oegentlighet.

Men det är även en annan sak: man bör, synes det mig, försöka främja tillkomsten av så många ordinarie provinsialläkartjänster som möjligt för att sätta läkartillgången på landsbygden i rimlig proportion till städernas. Det är på det sättet, säga vad man säga vill, att läkarna flytta inte gärna ut på landsbygden, och man måste följaktligen för att få kvalificerade krafter dit se till att allt vad göras kan göras, för att landsbygden må kunna upptaga konkurrens med städerna om läkarna. Som det nu är, hava de i städerna praktiserande läkarna betydligt större förmåner än landsbygdens, och de vinna dessa förmåner på ett bekvämare samt mindre kroppsligt och andligt slitande sätt än provinsialläkarna.

Jag ansluter mig alltså till utskottets förslag endast och allenast i den förhoppningen, att det här lilla avsteget nu är ett tillfälligt avsteg, som det bör vara Kungl. Maj:t angeläget att så snart som möjligt rätta till för att få läkarfrågan i sin helhet ordnad för rikets landsbygd.

Som saken nu ligger har jag, herr talman, oaktat jag har den syn på saken, som jag redogjort för, ingenting annat att göra än att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr O l s s o n i Ramsta: Herr talman, mina damer och herrar! Den föregående talaren sade, att det här var ett tillfälligt avsteg från den plan, som 1916 års provinsialläkardistriktskommitté uppgjort och som förra årets riksdag behandlade. Ett tillfälligt avsteg, ja, det är just det bedrövliga, att vi skola få bevittna, att statsutskottet försöker bryta sönder den plan, som framlades för riksdagen förra året och som riksdagen gick in för att söka fullfölja.

Det är ju så, att landsbygdens behov av läkare är synnerligen stort. Vi ha en del extra provinsialläkardistrikt i mellersta och södra delarna av landet som stå obesatta, och det ingår också i den här planen, bland annat, inrättande av ett nytt provinsialläkardistrikt, i vilket min hemsocken skulle bliva en del. Floda kommun

Ang.
förste provin-
sialläkare och
provinsial-
läkare.
(Forts.)

Ang.
förste provin-
siälläkare och
provinsial-
läkare.
(Forts.)

tillhör Vingåkers distrikt, och vi ha fyra mil till den plats där provinsialläkaren bor. Vi ha haft epidemier där under de senare åren, och det har hänt, att vi icke kunnat få dit provinsialläkaren förrän två eller tre dagar, efter sedan kommunalnämndsordföranden ringt efter honom. Vi ha nu haft förhoppning att få en provinsialläkare i Valla, och man har där uppfört en bostad till honom, som är i ordning att tagas i bruk, men som man icke kan räkna på att hyra ut till någon annan än provinsialläkaren. Den är färdig, fin och proper, och socknen har fått ikläda sig dryga kostnader för den. Vi ha t. o. m. tänkt göra så stora upppoffringar, så att vi där skulle kunna anställa en praktiserande läkare. Men på grund av dyrtiden ha läkarna måst stegra sina fordringar på inkomster, så att det befanns omöjligt för kommunen att anställa en praktiserande läkare.

Jag vill vördsamt vädja till kammaren, när det gäller en så viktig fråga för vår landsbygd som denna och det endast rör sig om ett jämförelsevis litet belopp, om icke kammaren skulle kunna behjerta nödvändigheten av att fullfölja 1916 års provinsialläkardistriktskommittés förslag och inrätta de nya distrikt, som här begäras av riksdagen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till vad regeringen i denna punkt föreslagit.

I detta yttrande instämde herrar *Sehlin*, *Nilsson* i Antnäs och *Johansson* i Edsbyn.

Herr *J a n s s o n* i Edsbäcken: Herr talman! I likhet med fröken *Tamm* och herr *Olsson* i Ramsta beklagar också jag, att statsutskottet nödgats frångå Kungl. Maj:ts förslag i denna sak. Jag trodde, då vi förlidet år behandlade frågan i riksdagen och gingo med i huvudsak på det förslag, kommittén hade framlagt, att denna fråga skulle ordnas i en följd framåt. Nu är det emellertid sönderbrutet, och det kommer att dröja en avsevärd tid, innan dessa distrikt, som varit påtänkta, kunna besättas av ordinarie provinsialläkare.

Jag tänkte icke, jag skulle våga framställa ett yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, då statsutskottet var enigt, men eftersom nu fröken *Tamm* och även herr *Olsson* i Ramsta dristat sig till det, så skall jag förena mig i deras yrkande.

Det är väl kanske sannolikt, att icke kammaren gentemot ett enhälligt statsutskott här kan följa Kungl. Maj:t, och skulle så ske, skulle jag, medan jag har ordet, vilja framställa en varm vädjan till herr socialministern att i ett avseende tänka på Värmland. Det förhåller sig nämligen så, att för den händelse vi fått dessa tio nya distrikt, som varit föreslagna, så hade med största sannolikhet *Charlottenbergs* distrikt blivit tillsatt med ordinarie läkare. Vi förstå, att det är en synnerligen viktig plats. Den ligger vid gränsen, och man har där att befara epidemier utifrån. Det är därför en plats, som i första rummet bör komma i fråga. Nu ha de där en extra läkare, som befolkningen tycker synnerligen mycket om och vill behålla. Men man kan icke med säkerhet förutse, att detta distrikt blir

ordinarie, eftersom riksdagen antagligen kommer att pruta ned antalet till fem. Medicinalstyrelsen har även satt honom i första förslagsrummet till annan plats, och invånarna där äro alldeles över sig givna, om de skola mista sin högt avhållne läkare. De ha t. o. m. velat, att jag skulle söka utverka medicinalstyrelsens löfte om att Charlottenberg skulle komma med bland dessa fem distrikt, för den händelse riksdagen icke går med på mer än detta antal. Därför skulle jag vilja rikta en varm vädjan till herr socialministern, att när dessa fem distrikt skola fördelas Charlottenberg såsom gränsdistrikt måtte i första hand komma i åtanke.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr O s b e r g: Herr talman! Jag tror, att i detta fall har statsutskottets sparsamhetsnit gått för långt. Det är ju nämligen så, att vi ha icke brist på läkare i landet, utan felet ligger däri, att man icke kan få dem placerade där de i stort sett behövas. Städerna och i synnerhet storstäderna ha vanligen överflöd på läkare, och stora delar av vårt land ha brist därpå. Många platser kunna icke ens besättas. Det har visserligen vidtagits tillfälliga anordningar, men det är dock mycket övrigt att önska i det avseendet. Man talar här så varmt om att man skall göra allt för att icke landsbygden avfolkas, men kan man verkligen fordra, att folk skall trivas i de stora vidderna, om de icke ha den förmånen, i likhet med andra, som bo bättre till, att få en ordentlig läkarvård?

Som herr Anderson i Råstock nämnde, har man ju i den utredning, som föregått det här förslaget, ställt sig på den bogen, att man måste i största möjliga utsträckning inrätta ordinarie distrikt, därför att man skulle få dessa förhållanden bättre stabiliserade och få distrikten besatta. Och ju fortare vi kunna komma fram dit, mina damer och herrar, ju lyckligare är det för folket. Jag tror icke man indirekt gör någon besparing här. Detta skulle synbarligen vara en direkt besparing. Men huvudsaken är väl, att vi ömma för dem, som bo borta i de stora vidderna och icke på något sätt kunna skaffa sig den nödtorftiga läkarvården. Jag hoppas verkligen, mina damer och herrar, att vi följa socialministerns vädjan i detta fall och gå emot statsutskottet. Det är verkligen ingen olycka skedd, om så sker, och det belopp, det här rör sig om, tror jag blir väl använda pengar.

Jag skall, herr talman, icke säga mer i denna fråga, men jag skall liksom föregående talare vädja till kammaren att följa Kungl. Maj:t i den föreliggande punkten.

Herr J a n s s o n i Falun: Herr talman! Det är med stort nöje, som jag hört lantmannarepresentanternas yttranden här i dag. När vi förberedande behandlade denna fråga på avdelningen, så var jag, trots att jag är stadsrepresentant, ensam om att förfäktat den me-

Ang.
förste provin-
siälläkare och
provinsial-
läkare.
(Forts.)

Ang.
förste provin-
siälläkare och
provinsial-
läkare.
(Forts.)

ningen, att vi skulle tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Men då restes motstånd från de representanter, som voro från landsbygden. Huruvida de hade rätt eller icke, skall jag icke tillåta mig att här fälla något omdöme om, men jag fann mig nödsakad inför de argument, som framhöllos från deras sida, att böja mig för den, enligt den uppfattning jag då fick, enhälliga mening, som förefanns.

Nu är ju saken den, att det är mycket bra att inrätta nya distrikt, men å andra sidan kan jag för min del icke alldeles frånse, att det är också lika nödvändigt att tillse, att det finns någon, som är villig att söka dessa provinsialläkardistrikt. Det var också av den orsaken, som jag ansåg, det icke lönade mödan att gå fram med en reservation. Men det ber jag att få säga kammarens ledamöter, att är det så, att andra kammaren finner sig böra bifalla Kungl. Maj:ts förslag, kommer jag för min del icke att känna mig det allra ringaste besviken.

Jag tillåter mig, herr talman, icke att framställa något yrkande. Jag har endast velat anföra min avvikande mening i den här frågan gent emot mina kamrater på avdelningen och i utskottet.

Herr H a m r i n: Herr talman! Jag tänkte, då jag begärde ordet, att jag skulle efterlysa de verkliga skälen, som ligga bakom statsutskottets avstyrkande hemställan. Ty de skäl, som blivit förbragta i utlåtandet, kunna näppeligen vara av den styrka, att man därför skulle här avvika från Kungl. Maj:ts proposition.

Nu antydde den föregående ärade talaren, att han hade böjt sig för de argument, som framförts i statsutskottet. Jag hade för min del icke tillfälle att vara närvarande vid det sammanträdet. Men vi fingo icke heller av herr Janssons anförande något grepp om, vilka motiv som här verkligen förelågo. Av handlingarna framgår ju att genom att åberopa, vad riksdagen uttalade förra året — och vilket återfinnes på sidan 49 i utlåtandet — att »med hänsyn till det rådande finansiella läget torde man dock på detta område tills vidare böra framgå med den största varsamhet», åtminstone antydes det i denna motivering, att riksdagen borde förfara synerligen varsamt. När man nu emellertid vänder bladet och finner, att denna besparing stannar vid ett par tusen kronor, då kommer man att erinra sig det gamla ordspråket, att snålheten bedrar visheten. Ty det är dock av vikt att i främsta rummet tillgodose sådana krav, som här föreligga.

Vad beträffar det andra skälet, som även herr statsrådet och chefen för socialdepartementet anmärkningsvis erinrade om, att man genom att inskränka antalet nya distrikt skulle kunna få möjlighet att besätta de vakanta platserna i Norrland, så undrar jag, om man på allvar kan göra det gällande. Jag har ju icke så stor kännedom om dessa förhållanden i Norrland, men jag har dock under de senaste åren vistats två somrar i lappmarken, och där fått ett starkt intryck av, att man icke genom att ej tillsätta provinsialläkartjänster här nere hjälper till att besätta de 17 vakanta platserna där uppe. Om det vore så, att alla läkare vore hänvisade till statstjänster, då

skulle man kunna göra gällande den satsen. Men läkarna ha ju möjlighet att, som också de flesta göra, ägna sig åt enskild praktik. Nej, förhållandena i övre Norrland äro nog så säregna, att besättandet av de vakanta platserna där stöter på, jag skulle vilja säga, oöverstigliga svårigheter, så länge man icke vidtager några särskilda åtgärder och bereder ännu större förmåner åt de läkare, som där skola anställas. Och för övrigt vågar jag erinra om, att man får nog överväga den tanken, som blivit väckt förut i riksdagen och som här debatterats, att enda utvägen är att genom någon slags tvångskommendering få läkarbristen i övre Norrland tillgodosedd.

Allt nog, jag menar, herr talman, att med de skäl, som här föreligga, kan jag icke finna, att det är något orimligt att kräva, att andra kammaren, bortsett från att ett enhälligt utskott står bakom framställningen, ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag, till vilket jag sålunda ber att få yrka bifall.

Herr Lundén: Herr talman! Jag har i detta ärende framlämnat en motion, som går ut på, att ett provinsialläkardistrikt skulle inrättas i Mullsjö i Skaraborgs län, som är ganska vanlottat på läkare. Jag vill icke här närmare utveckla behovet härav; det framgår av vad som anförts i min motion. Men jag vill säga, att jag anser, att om provinsialläkardistriktskommitténs förslag skulle vinna gillande, skulle det medföra en orättvisa gentemot vissa platser. Jag tänker på t. ex. förhållandena i Stockholms län, som blivit tilldelat ett större antal provinsialläkardistrikt, trots att folkmängd och areal där är mindre än i Skaraborgs län. Jag vill endast påpeka detta förhållande, som gör sig gällande, utan att i sak ha något särskilt yrkande. Dock vill jag uttala den förhoppningen, att vid inrättandet av provinsialläkardistrikt den plats i Skaraborgs län, vilken, som jag i min motion framhållit, är i stort behov av läkare, må komma i åtanke.

Ang.
förste provin-
sialläkare och
provinsial-
läkare.
(Forts.)

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Den diskussion, som ägt rum, sedan jag besvarade herr statsrådets första anförande, har nogsamman visat, att ännu i våra dagar finns nog detsamma, som det rörde sig om i Peter Jönssons i Träslända bekanta uttryck: »ty där bor jag». Det har ju alldeles öppet diskuterats här och sagt, att om statsutskottets förslag skulle gå igenom, så rekommenderar man ändå sin särskilda plats i benägen åtanke bland de fem platser, som utskottet gått med på. Ja, det är klart, att om var och en ser saken från sin egen synvinkel, att den plats, där han bor, behöver bliva innesluten i ett provinsialläkardistrikt, då skall man ovillkorligen gå med på Kungl. Maj:ts förslag. Nu kan jag trösta kammarens ledamöter med, att jag själv bor i ett extra provinsialläkardistrikt och icke i ett ordinarie. Således har jag icke mitt på det torra heller. Men det har icke hindrat mig från att se frågan mera i stort.

När man talar om, att det skall göras utomordentliga ansträngningar för att få besatta de där distrikten i Norrland, så har det ännu icke framkommit någonting, som, så vitt jag kan se, har löst

Ang.
förste provin-
siälläkare och
provinsial-
läkare.
(Forts.)

det problemet. Man får räkna med läkare som med andra människor; om de ha utsikt att om ett eller annat år få ett provinsialläkar-distrikt i mellersta eller södra Sverige, då betvivlar jag sannerligen, att de söka sig till ett distrikt i Norrland.

Det var verkligen att beklaga, att icke herr Hamrin som suppleant i statsutskottet föredrog att få klarhet om statsutskottets skäl på den vägen, ty då hade det gått betydligt vigare, och något inlägg i diskussionen här i kammaren hade icke behövt förekomma från herr Hamrins sida, om han funnit de skäl, som där åberopades, vara bärande. Då man så starkt har strukit under och sagt, att utskottets förslag innebär ett sönderbrytande av den plan, som riksdagen gått in på, så bestrider jag det på det allra bestämdaste. Men det kan hända, att man får skjuta litet grand på saken, låta några år gå, innan man får den planen helt och fullt genomförd. Det är väl icke detsamma som ett sönderbrytande. Och lika litet som en del talare tycka att här anförts skäl, varför man skulle gå med på utskottets förslag, lika litet tycker jag, att det har framkommit några skäl från talarnas sida, som vänt sig mot utskottet. Man skulle kunna tala om ett sönderbrytande, om vi hade föreslagit att stryka alla de tio platserna, men så ha vi ju icke gjort. Jag tror det räcker med de fem. Och kan man sedan hjälpa till med något ytterligare i Norrland, då tror jag, att man tagit ett gott tag för tiden intill andra halvåret 1923.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr förste vice talmannen Hamilton: Herr talman! Även jag ber att få draga mitt strå till stacken för att understödja Kungl. Maj:ts proposition. Jag håller nämligen före, att skälen för att rubba det uppgjorda förslaget till upprättande av provinsialläkar-distrikt i landet skola vara ytterst starka, om man verkligen skall låta det förslaget falla eller ens fördröja dess förverkligande.

Här har sagts, att det finns inga skäl för bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Ja, skälet är talande, nämligen att i vissa delar av vårt land är det icke så ställt med läkarvården, som det borde vara, och det är just i de avlägsnare delarna i mellersta Sverige eller sådana delar av landet, där den enskilde läkaren i allmänhet icke vill bosätta sig, därför att det icke lönar sig för honom. Det är till dessa trakter, som provinsialläkare måste gå och även utöva sin läkarverksamhet efter en fastställd taxa.

Nu säger man, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle fördröja tillsättandet av de vakanta platserna i Norrland. Nej, jag tror det icke. Säkerligen är det helt andra orsaker, som göra, att läkarna icke vilja resa till Norrland, och jag tror, att i fall man skall få tillräckligt med läkare därstädes, så blir det ingen annan råd än att öka lönen åt dem för att hjälpa dem att kunna leva under omständigheter, som äro synnerligen svåra.

Man har också åberopat den finansiella situationen som skäl för bifall till utskottets förslag, och jag erkänner, att detta skäl är talande i denna stund. Men då det gäller ett litet anslag som detta,

tror jag man måste låta sparsamheten vika undan för kravet från de orter, där läkarbehovet är störst.

Ang.
förste provin-
siälläkare och
provinzial-
läkare.

(Fortw.)

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Häruti instämde herrar *Hage* och *Bäckström*.

Herr Öberg: Herr talman! Då jag tänker på, huru förhållandena där uppe i vår norrländska bygd äro säregna, ja, synnerligen säregna gentemot andra delar av vårt land, och den vidsträckthet, som där förekommer och de stora avstånden, som envar måste liksom bekämpa, när han skall söka sig fram till läkare för att få hjälp, då blir det, herr talman, en bjudande plikt för mig som norrlandsrepresentant att söka medverka till att få fram största möjliga antal läkare och bästa läkarvård där uppe i obygderna. Ty som förhållandena nu äro, är det icke försvarbart enligt min mening att icke åtgöra åtminstone vad som här ifrågasättes, nämligen ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag. I Norrland är det som bekant icke bara 4-milsavstånd till en läkare, utan man får färdas 14 å 15 mil och därutöver, innan man når fram till den, som man vill ha hjälp av. Enbart denna omständighet bör väga rätt så tungt, när man ställer sig i valet mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag.

Visserligen är det lovligt och vackert att spara med statens medel så mycket som möjligt, men det bör enligt min uppfattning vara en viss åtskillnad vid sparandet, huru man förfar, när man realiserar den vackra satsen. Ty när det gäller att vårda sig om människomaterialet och åtgärder för att upphälsa hälsan, då den har brustit, så får man enligt min uppfattning icke vara njugg, då får man icke vara sparsam, utan man måste göra vad som göras kan för att nå det syftet så fort och så långt som möjligt.

En av de förnämsta orsakerna till, att de redan beslutade provinzialläkardistrikten icke blivit besatta, på sätt som önskvärt varit, är efter min mening — jag kommer återigen till de norrländska förhållandena med avseende på väglängd och areal — att distrikten däruppe ha gjorts för stora, så att vederbörande innehavare icke ser något särdeles begärligt att där uppe bosätta sig och kunna där utföra den stora gärning, som en läkare har att utföra, utan många gånger drager sig för att fara dit, därför att avstånden äro för stora, distrikten för vidsträckta. Det ena och det andra förhållandet gör det icke så inbjudande som på andra ställen.

Det skulle därför säkerligen för många i norrlandsbygden kännas som en besvikelse, om icke Kungl. Maj:ts förslag i denna sak kunde vinna kammarens bifall. Och då jag tycker mig ha kunnat spåra en rätt så stor välvilja för detta Norrlands och även andra landsdelars behov i de uttalanden, som här gjorts, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till Kungl. Maj:ts framställning.

Med herr Öberg förenade sig herrar *Vennerström* och *Svensson* i Skönsberg.

Ang.
förste provin-
siälläkare och
provinsial-
läkare.
(Forts.)

Herr O s b e r g: Herr talman! Jag blev erinrad av herr Anderson i Råstock om att jag står antecknad som närvarande i utskottet vid detta ärendes behandling, och det är fullkomligt rätt, när jag ser efter. Men det är fel av sekreteraren. Jag hade nämligen begärt att få sitta vid behandlingen av punkt 69.

Medan jag har ordet, ber jag få säga, att det förefaller icke märkvärdigt, att herr Olsson i Kullenbergstorp, som bor i Skåne, den tätast befolkade delen av vårt land, tycker, att man här har för stora anspråk. Men jag är säker om, att hade herr Olsson bott i de trakter, där man har svårigheter att få läkarvård, så skulle han med sin stora förmåga ha slagit på den andra strängen av detta spörsmål.

Jag vill nu också säga, herr talman, att trots att provinsialläkar-kommittén har föreslagit en mångfald åtgärder, medicinalstyrelsen har följt desamma liksom Kungl. Maj:t och även riksdagen, så har det ännu icke visat sig vara tillfyllest. Jag menar således, att man från det håll, där man anser, att man gjort för mycket, icke skall tro, att det icke här behöver vidtagas några ytterligare åtgärder. Här återstår, herr Olsson i Kullenbergstorp, mycket mer att göra, innan det blir något så när tillfredsställande förhållanden på landsbygden i förevarande avseende. Och jag hoppas verkligen, att man icke giver sig till tåls i riksdagen, förrän man får det så ställt, att man kan säga, att vi ha i hela Sveriges land en nöjaktig läkarvård.

Herr J a n s s o n i Edsbäcken: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Olsson i Kullenbergstorp citerade Jönssons i Träslända uttryck. Jag vill säga, att med det jag yttrade om behovet av ordinaire provinsialläkar-distrikt i Värmland och Charlottenberg, var det så långt ifrån, att det avsåg något eget lokalintresse, enär jag är i den lyckliga omständigheten, att jag bor icke mer än 6 à 7 kilometer från en stad, där det finns både provinsialläkare, stadsläkare och lasarettsläkare. Den plats jag nämnde är belägen mycket, mycket långt hemifrån. Det var således icke ur lokalsynpunkt, som jag yrkade bifall till Kungl. Maj:ts förslag, utan det var helt och hållet ur behovssynpunkt på en annan plats, där behovet är stort.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes av herr Olsson i Kullenbergstorp, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller det av Kungl. Maj:t framlagda förslag, som behandlats under punkten 67 i statsutskottets utlåtande nr 5 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda punkt.

Voteringen utvisade 135 ja mot 60 nej, vadan kammaren bifallit Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

*Ang.
förste provin-
siälläkare och
provinsial-
läkare.
(Forts.)*

Punkten 68.

Utskottets hemställan bifölls.

Härpå föredrogs *punkten 69*, angående anskaffande av bostäder åt vissa provinsialläkare på landsbygden. Ordet begärdes därvid av

*Ang. bostäder
åt vissa pro-
vinsialläkare
å landsbygden.*

Herr *O s b e r g*, som anförde: Herr talman! Jag har väckt en motion, vari jag yrkat ändring av det beslut, som riksdagen fattade i fjol angående statsbidrag till uppförande av provinsialläkarbostäder. Som herrarna veta, var detta beslut avfattat så, att landstingen skulle kunna begära att i statsbidrag erhålla en tredjedel av de egentliga byggnadskostnaderna, dock ej i något fall mer än 30,000 kronor. Detta var ju en stark frammarsch, kan man säga, i riktning mot att få till stånd provinsialläkarbostäder i bygderna. Men det har visat sig, att landstingen i stor utsträckning ställa sig oförstående till denna tankegång. När man kommer till landstingen, börjar sockenpolitiken att göra sig gällande, och då är det slut med hela denna tankegång, som gjort sig gällande både inom provinsialläkarkommittén och medicinalstyrelsen samt hos Kungl. Maj:t och riksdagen. Då säger man från de distrikts sida, som redan hava sin bostadsfråga ordnad på lämpligt sätt: vi hava tillgodosett detta spörsmål på egen hand, och det få ni också göra; det tillkommer icke hela landstingsområdet att taga befattning med ett sådant spörsmål. Man kan ju resonera så, men i alla fall är det i längden ohållbart. Vi hava nämligen sådana distrikt, som äro svaga i ekonomiskt avseende och icke kunna trots detta statsbidrag åstadkomma en provinsialläkarbostad.

Missförhållandet ligger däri, att hela distriktet icke kan åläggas deltaga i kostnaderna utan att det till sist blir den kommun, i vilken läkaren skall vara bosatt, som får ikläda sig kostnaden. Jag kan anförda ett exempel från Göteborgs och Bohus län. Där gjorde Sotenäs distrikt framställning till landstinget om bidrag till en tredjedel av byggnadskostnaderna, men landstinget sade nej, och det blev intet resultat. Nu finnes det många liknande fall, där distriktet på grund av det tryckta ekonomiska läget icke kunna på egen hand endast med hjälp av de statsmedel, som kunna erhållas, åstadkomma några byggen.

Jag har nu tänkt mig att få till stånd den ändringen i författningen, att i vissa ömmande undantagsfall skulle kunna beviljas belopp ända upp till hälften av byggnadskostnaderna, dock ej överstigande 30,000 kronor, detta skulle innebära en avsevärd hjälp på grund av fallande byggnadskostnad, sedan riksdagen fattade sitt beslut, i enlighet med vad som nu gäller. Nu har utskottet sagt, att det icke vill gå med på denna framställning, därför att beslutet fat-

Ang. bostäder
åt vissa pro-
vinsialläkare
i landsbygden.
(Forts.)

tats så sent som i fjol, och man vill hava tid på sig att se, hur det verkar. Jag kan naturligtvis icke säga så mycket mot utskottets ståndpunkt, men jag vill dock ha sagt här, att jag verkligen hoppas, att därest landstingen framdeles som hittills ställa sig oförstående till detta spörsmål, man måste komma fram med förslag till riksdagen, gående ut på antingen att man ålägger landstingen att deltaga i byggnadskostnaderna eller vad jag nu föreslagit, d. v. s. en höjning av beloppet till hälften av byggnadskostnaderna med viss inskränkning.

Som saken ligger, herr talman, tjänar det intet till att göra något yrkande. Men jag vill hava gjort dessa erinringar och hoppas, som sagt, att man i framtiden skall vinna bättre förståelse för detta viktiga spörsmål. Vi voro i provinsialläkarkommittén överens om att, hur man än försöker ordna med andra fördelar och förmåner, så hjälper det icke, med mindre man kan skaffa provinsialläkarna ordentliga bostäder. Man kan ju förstå, att de icke kunna vara nöjda med att bo i fiskarstugor och dylikt, utan att de ha anspråk, som gå vida därutöver. Det kanske i stort sett just är läkarnas fruar, som äro orsaken till att provinsialläkartjänsterna stå vakanta i så många distrikt, där bostadsförhållandena äro dåliga. De äro ju i flesta fall vana vid bättre förhållanden, och då må ju ingen förmena dem, att när de skola bo i trista bygder, de åtminstone vilja hava den fördelen att bo i ordentliga bostäder.

Jag har som sagt intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Vid nu skedd föredragning av *punkten 70*, angående provisoriska lönetillägg åt förste provinsialläkare och provinsialläkare, yttrade

Herr J a n s s o n i Falun: Herr talman! Med hänsyn till det beslut kammaren nyss fattat under punkt 67, hemställer jag om bifall till Kungl. Maj:ts förslag även på denna punkt. Det är en konsekvens av det förut fattade beslutet. Det av utskottet föreslagna anslaget skulle alltså komma att höjas med 2,500 kronor.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen därå framställd proposition biföll kammaren Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Punkterna 71—74.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 75, angående bidrag till extra provinsialläkares avlöande föredrogs härpå; och anförde därvid

Herr J a n s s o n i Falun: Herr talman! Även på denna punkt blir en ändring nödvändig på grund av kammarens förut fattade beslut. Här blir det en minskning av 2,500 kronor. Jag ber således att även här få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll Kungl. Maj:ts i ämnet *Ang. bostäder åt vissa provinssiakare å landsbygden.*
gjorda framställning.

Punkten 76.

Lades till handlingarna.

Punkterna 77—103.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 104.

Lades till handlingarna.

Punkten 105, angående lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader. *Ang. lindring i vissa sjukvårdskostnader.*

Kungl. Maj:t hade under punkten 106 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att till beredande av bidrag, i enlighet med av 1918 års lagtima riksdag godkända grunder, för lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag av 25,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehäft en till utskottet remitterad, inom andra kammaren av herr *Brännström* väckt motion, nr 157, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att till beredande av bidrag i enlighet med vad i motionen föreslagits och i övrigt enligt de av 1918 års lagtima riksdag godkända grunderna för lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader höja det av Kungl. Maj:t å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 äskade anslaget 25,000 kr. med 40,000 kr. och således för ändamålet för angivna tid anvisa ett förhöjt förslagsanslag av 65,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å ovanberörda motion, i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till beredande av bidrag, i enlighet med av 1918 års lagtima riksdag godkända grunder, för lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag av 25,000 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr *Brännström*: Herr talman! Vid behandlingen av Kungl. Maj:ts föreliggande förslag och utskottets utlåtande i denna punkt ber jag att få taga kammarens tid i anspråk några minuter.

Jag har tillåtit mig väcka en motion, vari jag föreslagit någon ökning av detta anslag ävensom påpekat, att de villkor, som nu gälla för utbekommande av bidrag från anslaget, äro av den

Ang. lindring
i vissa
sjukvårdskost-
nader.
(Forts.)

beskaffenhet, att de borde ändras. Sedan 1918 har riksdagen beviljat anslag för lindring i mindre bemedlade patienters sjukvårdskostnader. Detta anslag har för åren 1919, 1920 och 1921 utgått med 230,000 kronor. När anslaget först beviljades, mottogs det av dem, som bo i avlägsna landsändar, med synnerligen stor tillfredsställelse, och man hoppades att få en välbehörlig lättnad i de våra förhållanden, som råda i sådana trakter, där man på grund av kostnaderna mången gång underlåter att i tid söka läkare, vilket kanske ofta medför, att människoliv gå förlorade. Denna statsmakternas åtgärd i syfte att lindra de mindre bemedlade patienternas sjukvårdskostnader mottogs som sagt med synnerligen stor tillfredsställelse. Sedan emellertid villkoren för utbekommande av dylikt bidrag blivit kända, utbyttes denna tillfredsställelse mot en allmän besvikelse, och det har ju också visat sig, att av detta rätt så rundliga anslag har på grund av bestämmelserna rörande utbekommande av bidrag endast en obetydlig del kommit till användning. Det högsta belopp, som något år kommit till användning, anges vara 3,347 kronor — det var under 1920 — och under det första året, som detta anslag förefanns, utgick ett ännu mindre belopp. Det bör ju stå klart för en var, att när ett anslag till så betydande belopp användes i så liten utsträckning, måste det vara något fel i systemet.

I den motion jag framlämnat tror jag mig ha visat, var felet ligger. Från anslaget utgår bidrag endast till läkararvodet och med 4/5 av den del därav, som överstiger 7 kronor. Nu torde det vara känt för en var, att för den, som bor avlägset från läkare, är den största och drygaste kostnaden givetvis resekostnaden. Men för resekostnaden utgår enligt nu gällande villkor intet som helst bidrag. Det bidrag, som man kan erhålla från detta anslag, är så relativt litet och obetydligt, att besväret och kostnaden att skaffa de intyg, som erfordras, avhålla dem, som möjligen kunde vara berättigade att få ett sådant bidrag, från att söka det. Jag skall till belysande härav endast anföra ett exempel. Det är ju mycket vanligt åtminstone efter våra norrländska förhållanden, att man har tre mil till närmaste läkare. Om man med detta avstånd anlitar läkare, uppgår kostnaden för själva resan efter den skjutstaxa, som gäller i Västerbotten, till 31 kronor 50 öre och läkararvodet till 15 à 17 kronor. Om jag räknar med det billigaste arvodet, nämligen 15 kronor, blir totalkostnaden för ett sådant sjukbesök 46 kronor 50 öre. Av den kostnad, som patienten får vidkännas för ett sådant sjukbesök, har han, om han skaffar erforderliga bevis för att han är mindre bemedlad o. s. v., möjlighet att utfå ett belopp av 6 kronor 40 öre. På grund av det besvär, som är förenat härmed, och när det bidrag, som man har möjlighet att utfå, utgör en så liten del av det hela som i detta och andra fall, är det ju klart, att anslaget måste vara ineffektivt.

Jag har därför i min motion pekat på, att man bör även lämna bidrag till resekostnaden. Jag har tillåtit mig hemställa, att statsbidraget måtte för sjukbesök på ett avstånd, som överstiger en mil,

få utgå med förslagsvis en tredjedel av såväl resekostnaden som läkararvodet. Ett sådant steg skulle ju givetvis icke på långt när avhjälpa de svåra förhållanden, som råda för dessa avlägset boende mindre bemedlade, men det skulle dock hjälpa ett gott stycke utöver vad som kan ske med nuvarande villkor. I det fall jag nyss nämnde eller enligt motionen skulle bidraget kunna utgå med 15 kronor 50 öre.

*Ang. ändring
i vissa
sjukvårdskost-
nader.
(Forts.)*

Om man nu ser på vilka motiv statsutskottet haft för sitt avslagsyrkande, måste man finna, att de äro rätt så egendomliga. Jag skulle kunnat förstå statsutskottet, om det sagt, att det av princip icke vill vara med om att höja ett anslag på enskild motionärs framställning, men när statsutskottet kommer och säger, att det är meningen, att medicinalstyrelsen skall utarbete ett förslag till ny läkartaxa och att ärendet står i ett sådant oskiljaktigt sammanhang med denna fråga, att man icke kan frångå de bestämmelser, som nu gälla, då måste alla, som bo i de avlägsna bygderna, ställa sig synnerligen frågande, hur deras behov av att få sina sjukvårdskostnader något förbilligade kan stå i ett sådant samband med provinsialläkartaxan. Det är en ganska liten tröst för dem, att man på sådana grunder avslår en framställning om beredande av en för dem välbehöflig hjälp.

Jag skall icke upptaga kammarens tid längre, men jag tycker, att de förhållanden, som nu råda, uppenbart äro av den beskaffenhet, att samma statsmakter, som velat räcka dessa mindre bemedlade patienter på landsbygden en hjälpande hand, samma statsmakter också, då gällande villkor visat sig vara sådana, att anslaget icke kunnat användas, måtte se till, att en ändring av villkoren kommer till stånd, så att anslaget verkligen kan komma att tjäna det därmed avsedda ändamålet.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till min motion i ämnet.

Herr J a n s s o n i Falun: Herr talman! Jag hade icke tänkt taga till orda i denna fråga, men då herr Brännström yrkat bifall till sin motion, skall jag be att få säga ett par ord.

Nu är det på det viset, att detta beslut icke alls är gammalt utan tämligen nytt. Det har, såvitt jag kan förstå, icke ännu kunnat bliva bekant hos den stora allmänhet, som har rätt att använda sig av detta anslag, och därför ha också åtgärder vidtagits från Kungl. Maj:ts sida för att sprida större kännedom därom att möjligheter förefinnas att få en viss hjälp ifråga om läkararvode. Anledningen varför inom utskottet avdelningen för närvarande icke ansett det lämpligt att nu ingå i någon ny prövning av denna fråga och besluta nya grunder, är dels att hela saken ännu icke hunnit bli känd eller ens tillämpad i någon större utsträckning, så att man icke alls känner till huru det kommer att verka, och dels att det kan vara synnerligen riskabelt att ge sig in på att ändra förut fastställda grunder utan att hava en tillfredsställande utredning. Jag kan nämligen icke påstå, att herr Bränn-

Ang. ändring
i vissa
sjukvårdskost-
nader.
(Forta.)

ström med sin motion på ett par sidor kunnat pretera den utredning, som är nödvändig för att vidtaga den ändring, som här föreslås, och vidare har avdelningen inom utskottet icke haft möjlighet att fullfölja utredningen och få en mera fyllig sådan, lika litet som den icke kunnat taga reda på huru konsekvenserna skulle bliva. Det är huvudsakligen därför, som vi för närvarande ställt oss på avslag.

Jag är förvissad om att, därest Kungl. Maj:t eller eventuellt medicinalstyrelsen ägnar denna fråga litet uppmärksamhet och sedan ett förslag kan inkomma om ändring av grunderna, så att det hela blir bättre och lämpligare, kommer riksdagen för sitt vidkommande icke att motsätta sig en ändring. För närvarande anser jag emellertid, herr talman, att det är både klokt och lämpligt av kamraren att bifalla utskottets förslag, då jag tror, att det skulle vara synnerligen olämpligt att nu gå på motionen.

Herr Brännström: Herr talman! Gent emot den siste ärade talaren vill jag påstå, att det är icke bristande kännedom om detta anslag, som är anledningen till att detsamma icke utnyttjas, utan såsom jag påvisat är det de därvid fogade omöjliga villkoren, som göra, att endast så liten del kunnat utnyttjas, då det allenast utgått för läkararvodet och icke till resekostnaderna, som ju äro det väsentliga. Det är detta fel, som trots all upplysning kommer att kvarstå, och därför har jag velat söka få ändra det.

Beträffande konsekvenserna och påståendet att min utredning skulle vara bristfällig i den motion, som jag framlagt, vill jag säga, att om det är så, att min motion skall avslås, därför att den är kort, tycker jag, att det skälet icke är vidare bärande. Då å andra sidan det under de senaste åren beviljats anslag å 800,000 kronor, som icke kommit till användning för därmed avsett ändamål, tycker jag verkligen, att det icke är för mycket begärt om riksdagen vågar sig på detta, som även åtminstone på sina håll varit avsett och påyrkats redan från början, nämligen att sådant bidrag även skulle utgå för resekostnaderna.

Herr talman, jag ber att fortfarande få vidhålla mitt yrkande om bifall till min motion.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Den här saken ligger till på det sättet, att då frågan först kom upp i provinsialläkarkommittén ansågs det på alla håll, att man verkligen borde försöka lägga den så, att även kostnader för skjuts kunde inbegripas. Jag vill emellertid försäkra herrarna, att efter den utredning rörande den sidan av saken, som vi då funno oss nödsakade att göra, befanns det icke möjligt att lägga fram ett sådant förslag inför riksdagen med utsikt att få det att gå igenom; det fanns icke någon möjlighet att hjälpa dem, som behövde hjälpas. Det fanns ingen utsikt att då komma fram med detsamma, så krångligt visade det sig vara att genomföra en kontroll. Då jag nu nämner detta, kanske herrarna förstå, att det är icke allenast på grund därav att herr

Brännströms motion är så kort, som statsutskottet har avstyrkt bifall till densamma, utan även därför att, om man verkligen skall gå in för det nya, som ligger i detta förslag, måste den saken omsorgsfullt utredas, så att man vet, vilka konsekvenser man går emot.

Såsom frågan nu ligger, och då utskottet anslutit sig till vad departementschefen anfört, kan jag icke finna annat än att kammaren gör klokt i att följa utskottets förslag, vartill jag ber att få yrka bifall.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr Brännström, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 105 av utskottets förevarande utlåtande nr 5 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Brännström i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 143 ja mot 38 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 106—113.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 114.

Lades till handlingarna.

Punkterna 115—117.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 118, angående provisoriska åtgärder beträffande sjukvården inom rikets ödemarksområden, föredrogs nu; och begärdes ordet därvid av

Fröken Wellin, som yttrade: Herr talman! Jag har givetvis intet annat yrkande att framställa än om bifall till regeringens och utskottets hemställan i denna punkt, men jag har begärt ordet med anledning av ett uttalande, som återfinnes i den Kungl. propositio-

*Ang.
sjukvården
inom rikets
ödemarks-
områden.*

(Forts.)

Ang.
sjukvården
inom rikets
ödemarks-
områden.
(Forts.)

nen. På sidan 184 sägs det där, att man har att emotse »ett huvudförslag, åsyftande vissa permanenta anstalter till förbättrande av sjukvården inom rikets ödemarksområden». Går man till den Kungl. kungörelse, som utfärdats i här berörda hänseende, skall man finna, att det här rör sig om dels inrättande av provisoriska sjukhärbärgen, dels avlöning åt tillfälliga distriktssköterskor och samariter, dels även anskaffande samt drift och underhåll av automobiler och motorbåtar för sjukvårdsändamål, allt inom rikets ödemarksområden.

Jag förstår till fullo att uppskatta värdet av det arbete, som här har satts i gång med hjälp av svenska Röda korset, så långt det gäller nödhjälp, men det är just min fruktan för att detta arbete icke skall hålla sig inom detta område, som har gjort, att jag här velat besvara med några ord.

I fråga om transportmedlen skall jag be att få säga, att allt, vad som i den saken kan göras, är av den allra största betydelse, därför att en hastig transport av sjuka till en plats, där de kunna få den bästa möjliga hjälp, är A och O, kan man säga, för landsbygdens befolkning liksom för alla andra. Här talas emellertid endast om automobiler och motorbåtar, men jag vill påpeka, att de stora ödemarksområden, som här avses, i allmänhet icke äro försedda med sådana vägar, att en vanlig sjukautomobil eller ens en vanlig personautomobil kan komma fram. Jag förmodar därför, att någon utväg finnes att även använda detta anslag till andra transportmedel, ty i annat fall tror jag, att det endast skulle innebära en gåva till hälften.

Sjukhärbärgena hava till uppgift, dels att vara en lokal upptagningsanstalt, en hållplats på vägen till sjukhusen, dels att tjänstgöra såsom observationsplatser. Jag har redan sagt, att så länge det gäller nödhjälp, kan jag för min del icke annat än ge idén med sjukhärbärgen min fulla anslutning, men de böra endast förekomma i rena ödemarksområden. Från överstyrelsen för Röda korset har utsänts en promemoria, i vilken det tydligen ställes i utsikt, att dessa s. k. sjukhärbärgen även skola anordnas utanför de egentliga ödemarksområdena. Inför en sådan utveckling måste jag ställa mig mycket tveksam. Dessa sjukhärbärgen kunna locka de patienter som äro i behov av sjukhushjälp att stanna där, antingen för att vila upp under transporten eller i väntan på att först bliva undersökta av någon läkare, innan de söka sig in till ett sjukhus. Detta uppehåll kan emellertid komma att kosta patienten rätt så mycket. Hastig hjälp är nämligen i många fall dubbel hjälp. Anordnar man en dylik behaglig uppehållseort under vägen, kan det hända, att en sjuk för att få resa mindre tröttsamt kan försitta en tid, som är av oerhörd betydelse i fråga om hans vård och möjlighet att tillfriskna.

Det är två uttalanden från läkare, som vi sjuksköterskor alltid hörde med sorg, och som jag vill säga alltid gav oss en chock. Det ena var »Det är intet att göra» och det andra heter »För sent». Det är inför möjligheten att detta i sig själv så goda förslag skulle

kunna utveckla sig i den riktningen, att de sjuka, som uppehållit sig på ett sådant sjukhärbärge, vid framkomsten till den ort, där verkligt sakkunnig och god hjälp kan ges dem, skulle mötas av dessa ord »för sent», som jag har velat uttala de betänkligheter, som jag här har gjort mig till tolk för.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 119—131.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 132.

Lades till handlingarna.

Punkterna 133—137.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 138.

Lades till handlingarna.

Punkten 139.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Herr statsrådet *Lindqvist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 179, angående fortsatt utbyggande av tekniska högskolan;

nr 180, angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter;

nr 186, angående inredning och möblering av nybyggnad för hantverksskolan i Kristinehamn för blinda;

nr 187, angående pension åt f. d. lärarna vid tekniska skolan i Stockholm C. H. Österberg och P. Malmén samt vaktmästaren vid samma skola C. G. A. Agrén;

nr 194, angående inredning och utrustning av tandläkarinstitutets nya lokaler; och

nr 225, angående omorganisation av bergsskolorna i Filipstad och Falun;

nr 226, med förslag till grunder för dyrtidstillägg under eklestistikåret 1922—1923 åt dels kyrkoherdar och komministrar i ny-reglerade pastorat samt åt kontraktprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner;

*Ang.
sjukvården
inom rikets
ödemarks-
områden.
(Forts.)*

nr 227, angående vissa bestämmelser rörande pension för t. f. rektor vid blindundervisningsanstalt;

nr 237, angående nya byggnader för folkskoleseminariet i Linköping;

nr 238, angående nybyggnad för de kemiska och fysiska institutionerna vid Chalmers tekniska institut;

nr 233, angående understöd å allmänna indragningsstaten åt maskinisten P. E. Engströms änka och minderåriga barn;

nr 199, med förslag till förordning om automobils katt m. m.;

nr 200, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 30 juni 1916 om automobiltrafik;

nr 203, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 17 § 2, 3 och 5 mom., 18 § samt 45 § 3 mom. i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker;

nr 229, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension;

nr 230, med förslag till förordning angående förbud under viss tid om införsel till och försäljning inom riket av öl; och

nr 234, angående vissa ändringar i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80), med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa.

Sistnämnda proposition blev på begäran omedelbart remitterad till bevillningsutskottet.

Övriga propositioner bordlades.

§ 7.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 5 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4, angående dyrtidshjälp åt distriktsbarnmorskor m. fl.

*Ang.
dyrtidshjälp åt
distriktsbarn-
morskor m. fl.*

Uti innevarande års proposition med förslag till tilläggsstat för år 1922 hade Kungl. Maj:t under punkten 4 av femte huvudtiteln föreslagit riksdagen att till beredande enligt grunder, som av Kungl. Maj:t närmare bestämdes, av dyrtidshjälp åt distriktsbarnmorskor och vissa av kommun fast anställda barnmorskor med högst 200 kronor till varje på tilläggsstat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag av 370,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte till beredande av dyrtidshjälp åt distriktsbarnmorskor och vissa av kommun fast anställda barnmorskor med högst 150 kronor till varje på tilläggsstat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag av 280,000 kronor.

*Ang.
dyrtidshjälp åt
distriktsbarn-
morskor m. fl.*
(Forts.)

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet Lindqvist: Herr talman! Jag yttrade, då debatten om denna huvudtitel började, att jag särskilt på en punkt icke kunde följa statsutskottets förslag beträffande de olika anslagskraven, och det är just den punkt, som nu har föredragits och som gäller dyrtidstillägg åt distriktsbarnmorskor m. fl.

Dyrtidstillägg till distriktsbarnmorskor och vissa av kommunerna fast anställda barnmorskor har hittills utgått med högst 200 kronor för år. Statsutskottet föreslår nu, att detta belopp måtte sänkas till 150 kronor. Med den sparsamhet, som i övrigt gör sig gällande, och särskilt med hänsyn till den nedsättning av dyrtidstilläggen, som nu sker automatiskt, förefaller det ju, som om statsutskottet skulle stå på den säkra sidan, när det formulerat sitt yrkande på detta sätt.

Jag tror emellertid, att man beträtt en alldeles oriktig väg, när man går in för att knappa av ersättningen till en grupp av befattningshavare, som redan såsom distriktsbarnmorskorna hava så låga inkomster. Vi skola betänka, att detta är ett dyrtidstillägg, som icke utgår efter vanliga grunder, utan är ett tillägg till lönen, vilket tillfaller endast dem, som icke komma upp till 1,500 kronors lön per år, däri inberäknat såväl den ordinarie lönen som naturaförmåner och ersättning vid förrättningar. Om man nu enligt utskottets förslag prutar ned detta dyrtidstillägg till 150 kronor, så kommer denna nedsättning endast att träffa dem, som hava en inkomst understigande 1,350 kronor per år, och det är oriktigt, synes det mig, att på detta sätt dra in för de allra lägst avlönade, när det gäller att göra en inskränkning.

Jag är viss om, att representanterna från landsorten skola så innerligt väl förstå denna angelägenhet, ni, som veta, vilken möda, vilket besvär och vilken otrevnad dessa befattningshavare hava att utstå vid sina långa resor ute på landsbygden vilken tid på dygnet som helst, och vilka ofantliga uppoffringar de få utsätta sig för vid utövandets av sina förrättningar. Det skulle säkerligen träffa dem mycket hårt, om de nu skulle berövas någon del av detta dyrtidstillägg. Med de ekonomiska förhållanden, som nu råda i vårt land och särskilt på landsbygden, torde det kanske också många gånger bli tämligen svårt för dem att få ut den ersättning, som de enligt fastställd taxa hava rätt att få, därför att människor nu hava så ofantligt ont om medel. Därför få de kanske t. o. m. göra uppoffringar i detta avseende och icke komma i åtnjutande av den ersättning, som kan tillkomma dem.

Jag tror därför, det vore mycket välbetänkt, om andra kam-

Ang.
dyrtidshjälp åt
distriktsbarn-
morskor m. fl.
(Forts.)

maren samlade sig omkring Kungl. Maj:ts förslag i denna fråga. Och jag ber att få lämna den upplysningen, att under frågans behandling i första kammaren samma yrkande blivit framställt och för en stund sedan varit föremål för votering, varvid yrkandet om bifall till Kungl. Maj:ts förslag föll med endast tre rösters majoritet mot detsamma. Kunna vi sålunda här fatta beslut i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag med några rösters majoritet, så ha vi ju genom den gemensamma voteringen alla utsikter att rädda barnmorskornas dyrtidstillägg. Jag tror, det vore mycket välbetänkt att gå den vägen.

Jag ber också att få erinra om, att ifall vi bifalla Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt, drar det med sig en annan konsekvens, och det rör punkten om distriktssköterskorna. Man har alltid ansett, att distriktsbarnmorskor och distriktssköterskor skulle vara likställda. Gå vi nu med på det kungliga förslaget beträffande barnmorskorna, är det påfallande, att vi måste göra det även beträffande distriktssköterskorna. Men där spelar detta ekonomiskt sett så ofantligt liten roll, därför att dessa sköterskor i regel hava en lön på över 1,500 kronor, och det blir endast ett ringa fåtal av dem, som komma i åtnjutande av detta dyrtidstillägg.

Ja, det skulle här kunna vara mycket att tillägga som motivering för detta, men vi hava ju redan använt rätt mycken tid till överläggning rörande denna huvudtitel, och jag tror, att vad redan av mig sagts skall utgöra tillräckligt vägande skäl för att kammaren skall sluta sig kring Kungl. Maj:ts förslag. Jag tror, vi tjäna många syften bäst med det, och vädjar därför till kammaren att biträda, vad Kungl. Maj:t föreslagit rörande dessa befattningshavares dyrtidstillägg.

Fru Östlund: Herr talman, ärade kammarledamöter! Jag är delvis förekommen av herr socialministern. Det är naturligtvis så, att det är samma skäl, som föranlett utskottets förslag denna gång som många gånger förut, nämligen sparsamhetsskälet. Men jag undrar, om detta är så väl placerat här.

Det har slagit mig, att det tycks vara med mycket stor tvekan, som utskottet prutat ned detta anslag. Det heter nämligen så här i motiveringen: utskottet har »ansett det kunna ifrågasättas», hurvida icke en nedsättning av detta belopp kan ske. Det ifrågasättes också, om icke denna nedsättning »skäligen bör vidtagas». Och så heter det, att utskottet »funnit sig böra föreslå». Jag menar, att det är så där litet vaga uttryck utskottet rör sig med, så det förefaller mig, som om utskottet mera gjort ett försök att här göra en nedsättning än att det hållit så strängt på det. Det är ju så — det veta vi alla — att den grupp kvinnor, det här är fråga om, ha ett ofta visserligen ringaktat men icke dess mindre oberäkneligt, ansträngande och ansvarsfullt arbete. Utskottet stöder sig på, att det inträtt en minskning i levnadskostnaderna, men där vill jag särskilt stryka under, vad herr socialministern sade, nämligen att dessa kvinnor skola räkna på ett eventuellt tillskott till sin lön genom frivillig

betalning av patienterna, men den frivilliga betalning, de skulle få, uteblir kanske många gånger på grund av den ekonomiska depressionen. Och det är ofta så, att dessa samhällets tjänare icke ens ha hjärta att ta ut det bidrag, som de äga rätt att få av patienterna. De äro kanhända icke många, vare sig tjänstemän eller andra, som kunna mäta sig med dem i självuppoftande arbete. Och det är minsann icke lysande villkor de leva under. Deras arbetstid är också, som nyss sagts, sådan, att de skola vara beredda att vilken tid som helst på dygnet med glatt mod gå till sitt värv.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

I detta yttrande instämde fröknarna *Wellin* och *Tamm*, herrar *Olsson* i Ramsta och *Uddenberg* i Varberg samt fru *Thüring*.

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp: Herr talman! Det är nog icke synnerligen trevligt att försvara utskottet, särskilt i dag, när här i allmänhet vädjas till känslorna än på den ena punkten och än på den andra. Jag har alltid funnit, att alla vilja spara och bringa ned utgifterna, men på den punkt, som är föredragen, vilken det vara må, kan man naturligtvis icke tala om att spara. Så har det varit förut, och så blir det väl i fortsättningen. Det är naturligt, att om man kunde låta känslan tala i allt och bevilja alla anslag, så vore det behagligast och lättast; det är solklart.

Den kår, som det här gäller, har ju fått sina löner reglerade under högkonjunkturtiden. Och det är nog betydlig skillnad bland dem, som tillhöra barnmorskekåren, åtminstone vad deras arbete beträffar, på vitt skilda ställen i landet. Det är nog sant, att de kunna få lov att företa långa resor och ha det obekvämt åtskilliga gånger. Men de ha även avsevärd fritid, då de kunnat ägna sig åt någon selsättning, som intresserar dem. De äro sålunda icke så hårt bundna vid sitt yrke som åtskilliga andra tjänstemän, t. ex. skollärarinnor.

Nu hava vi på avdelningen, åtminstone de som stått för utskottets förslag, trott, att när man på detta område icke kan tillämpa de vanliga bestämmelserna för befattningshavare i statens tjänst eller överhuvud någon annan bestämmelse, då man en gång stannat för ett visst belopp 200 kronor inom de gränser, som herr statsrådet angav, till dyrtidstillägg, att herr statsrådet även skulle hava funnit, att vi avsevärt minskat på de andra områdena, där det gäller kristidstillägg, och kanske någon av de mest sangviniska av oss t. o. m. trodde, att herr statsrådet någon gång ägnade en tanke åt, att man skulle komma ifrån dyrtidstilläggen nu med valutavärdenas starka stegring och varuvärdenas fall. Ty jag förmodar, att det är väl ändock icke meningen att för all framtid inrikta oss på den bogen, att vi skola hava dyrtidstillägg. Dock tyckte vi, att vi gingo så försiktigt fram som vi gärna kunde gå, när vi från 200 kronor satte tillägget till 150 kronor. Det är ju blott en fjärdedel mindre än vad det var, när man stod på höjdpunkten av kristiden. Det har aldrig varit mer än 200 kronor, och då tycker jag verkligen, att en sådan

Ang.
dyrtidshjälp åt
distriktsbarn-
morskor m. fl.
(Forts.)

nedsättning icke är orimlig. Nu är det naturligtvis så, att skulle man låta känslan tala och säga, att den klassen eller den gruppen skola vi ge utan vidare, nåja, då får man väl aldrig nedsätta ett dyrtidstillägg, men skall man taga och avväga litet grand den ena gruppen i förhållande till den andra, då olika grupper få gå ned en liten smula med sina inkomster, så som de varit uppdrivna under kristiden, ja, då vågar jag påstå, att statsutskottets förslag gott kan tåla kritik, och jag tror, att vi icke hava gått denna grupp för nära på något sätt. Jag tycker vi rimligen kunna försvara den ståndpunkt, som vi hava intagit inom utskottet. Jag är övertygad om, att vi nog få sätta ned dyrtidstilläggen avsevärt på alla områden om icke i år så säkert till kommande år, och då kanske det kan vara för dessa tjänsteinnehavare mera obehagligt, om man skulle nödgas gå fram och slå bort hela dyrtidstillägget på en gång. Det önskar jag icke, man jag vill återigen icke se bort från det som jag tycker bör vara vårt mål, att vi så småningom skola inrätta oss så, att vi kunna göra oss fria från kristids- och dyrtidstillägg.

Det är på denna grund, som jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Det kan naturligtvis icke ifrågakomma annat, än att statsutskottets ledamöter vid behandlingen av detta ärende beaktat de synpunkter, som av socialministern och den därefter följande talarinnan framhållits här i debatten, men jag vill då erinra om, att de här ifrågavarande befattningshavarna äro ju kommunalanställda, och det anslag, som utgått till dyrtidshjälp, har varit avsett att vara ett stöd åt kommunerna för avlönande av befattningshavarna i fråga. Nu se vi, hurusom inkomsterna gå ned för alla samhällsmedborgare, och statens inkomster sjunka också på ett sätt, som icke tidigare kunnat förutses. Därav följer enligt min mening, att staten, när det gäller befattningshavare i allmänhet och när det gäller anslag av en art som detta är, måste försöka att spara på de punkter, där sparsamhet är möjlig. På denna punkt avser det föreliggande förslaget en nedprutning av 25 procent av det belopp, som man ansåg borde utgå under den svåraste kristiden. Tidigare har ingen reduktion av anslaget skett. Jag har vid frågans behandling inom utskottet varit av den meningen, att en nedprutning av 50 procent av anslaget bort ske. Det är vad den enskilde individen beträffar ett ganska litet belopp, men det skulle åstadkommas en besparing för staten på ungefär 90,000 kronor genom det förslag utskottet här framlagt. Under sådana förhållanden tror jag, att det är välbetänkt, om kammaren följer utskottet i detta hänseende, och de tidsförhållanden, som nu råda, peka alldeles givet i den riktningen, att den reduktion, som här skett, icke är för hög utan är synnerligen väl motiverad.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Norman instämde häruti.

Herr E u r é n: Herr talman, mina damer och herrar! Jag är mycket ledsen över att i detta avseende nödgas gå emot min ärade vän och kamrat på Jönköpingsbänken. Han sade, att man bör iakttaga sparsamhet, när sparsamhet är möjlig, men jag måste säga, att när man ser saken från rimlighetssynpunkt, så är sparsamhet på denna punkt knappast möjlig. Det gäller här en kår av troget och träget i en viktig samfundstjänst arbetande kvinnor, som hava en minimiavlöning på 800 kronor. Det är, som vi veta, 400 kronor från kommunen, 200 kronor från landstinget och 200 kronor från staten. Personer sålunda med — utom några naturaförmåner — 800 kronor i lön och fullgörande en så viktig samhällsfunktion! Jag tillåter mig endast jämföra dem med småskollärarinnor och folkskollärarinnor. Herrarna inse dock, vilken skillnad i avlöning det gäller här; dessutom vill jag understryka, vad fru Östlund sade, att den extra inkomst, som man beräknar, att de skola erhålla, tillfölje av den rådande depressionstiden ofta icke alls kommer dem till del. Utan tvärtom är det mycket vanligt, att barnmorskorna sätta till av sina egna medel att hjälpa de hem, där de tjänstgöra. Vidare få vi komma ihåg, att det säkerligen är en ganska stor skillnad mellan den inkomst, som de sålunda förlora och dessa 90,000 kronor som här skulle vara fråga om, d. v. s. det belopp, som hela kåren förlorar, är större än de 90,000 kronorna. Det är att besinna även en annan sak. Dessa barnmorskor äro de enda, som i de avlägsna bygderna kunna utföra en hel del uppgifter, som nu genom den sociala lagstiftningen därigenom pålagts särskilt dem. De äro egentligen de enda, som därvid kunna komma i fråga, och om vi tänka t. ex. på de uppgifter de hava ifråga om de utom äktenskapet födda barnen, så hava dessa i betydlig grad ökat deras arbete. Det synes mig att de grunder, jag här anfört, äro tillräckliga att visa, att denna ökning, som kan synas vara så liten på var och en, men dock betyder rätt mycket ute i bygderna, trots nödvändigheten till sparsamhet i dessa tider, verkligen är av behovet påkallad.

Ang.
dyrtidshjälpen
distriktsbarn-
morskor m. fl.
(Forts.)

Herr talman! Jag vågar yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja godkänd. Herr *Persson* i Fritorp begärde emellertid votering, till följd varav nu uppsattes; justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller det av Kungl. Maj:t framlagda förslag, som behandlats i punkten 4 av statsutskottets förvarande utlåtande nr 5 B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang.
dyrtidshjälps åt
distriktobarn-
morskor m. fl.
(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i be-
rörda punkt.

Voteringen utvisade 106 ja mot 77 nej, vid vilken utgång kam-
maren således bifallit Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Punkterna 5—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

§ 8.

Ang.
tvåkammar-
systemets
avlösning.

Härefter upptogs till behandling konstitutionsutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion angående det nuvarande tvåkammar-systemets avlösning av en mera ändamålsenlig folkrepresentation.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 106, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte:

1) efter övervägande förelägga riksdagen förslag till det nuvarande ändamålslösa tvåkammar-systemets avlösning av en mera ändamålsenlig folkrepresentation; och

2) vid detta övervägande såsom den för närvarande ändamåls-enligaste utvägen särskilt beakta en lösning, som borttogs första kammaren och bibehölle andra kammaren såsom ensam folkrepresentation dock utan bostadsband.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits:

av herr *Reuterskiöld*, som ansett, att utskottets hemställan, varihän instämde, bort grundas på annan i reservationen intagen motivering; och

av herr *Vennerström*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr *Vennerström*: Herr talman! Då jag vid detta betänkande lämnat en blank reservation, så ber jag att med några ord få närmare utveckla min syn på ärendet i fråga.

Den motivering, som utskottet bestått sitt avstyrkande av herr *Lindhagens* motion, är ju den kortast möjliga, och den svarar tämligen adekvat mot det ringa intresse för enkammarproblemet, som för närvarande förefinnes. Jag tror ock, att denna korta motivering på summa summarum tre rader överensstämmer ganska nära med den

korta behandling, som gavs denna fråga inom utskottet. Den har ju knappast varit föremål för en verkligt saklig behandling, och jag tror jag kan säga, att det dröjde knappast 5 minuter, innan utskottet avverkade hela ärendet, om man undantager den något längre tid, som togs i anspråk, då det gällde att samla de olika ståndpunkterna för avslag under samma gemensamma hatt.

Denna korta motivering på summa summarum 3 rader gör, att det är fullständigt omöjligt att sluta sig till, vilka skäl som egentligen föreligga för avstyrkandet. Det kan i alla fall icke vara samma skäl, som förelägo exempelvis 1920. Vid det årets riksdag sade utskottet nämligen bestämt ifrån, av vilka anledningar som det stannade vid ett avstyrkande. Utskottet yttrade, att innan den författningsreform, om vilken vid 1918 års riksdag uppgörelse träffades, är i alla delar genomförd, bör en fråga om genomgripande ändringar i detta avseende icke upptagas. Nu är i alla fall författningsreformen av 1918 fullständigt genomförd, och detta gör, att det argumentet, att denna reform icke skulle vara helt gången i kraft, föreligger alltså i denna stund icke för utskottets avstyrkande.

Jag vill i stället på denna punkt ansluta mig till vad som herr Engberg vid detta tillfälle yttrade i andra kammaren, då han sade, att den nya demokratin, som utgår ur författningsreformen, bör själv bestämma i denna fråga och själv forma de riktlinjer, efter vilka en lösning av problemet om första kammarens vara eller icke-vara om möjligt bör komma till stånd. Jag vill i detta sammanhang rikta en direkt fråga till min ärade vän herr Engberg, som förmodligen efter mig å dragande kall och ämbetets vägnar i egenskap av den officiella talesmannen för utskottsmajoriteten kommer att draga en segrande lans för utskottets betänkande. Jag efterlyser ett uttalande av honom i egenskap av högt betrodd talesman för sitt parti, vilken ställning de ärade kammarledamöterna av hans parti intaga till detta problem. Saken är nämligen den, att 1919 förelåg vid utskottets avstyrkande betänkande en reservation, i vilken reservanternas rad började med nuvarande talmannen herr Viktor Larsson, och bland dessa reservanter fanns även herr Engberg. Det stod i denna reservation, att utskottet betraktade denna fråga som en öppen fråga, vars lösning i ena eller andra riktningen tillkom den demokrati, som framginge ur den nya allmänna rösträtten o. s. v. Nå, sedan stryker herr Engberg under i debatten, att frågan bör vara en öppen fråga. Nu föreligger vid dagens avstyrkande betänkande ingen som helst reservation, och det gör, att jag nödgas ställa den frågan, om man från deras sida, som den gången reserverade sig — förmodligen å partiets vägnar — intagit en annan ställning till själva principproblemet. Jag tror icke så är fallet, och jag vill därför ställa den uppmaningen till herr Engberg, att han ville deklarerera så, att någon missuppfattning på denna punkt icke kan råda beträffande kvarstående på den ståndpunkt, man intog 1919 om att problemet kunde betraktas som en öppen fråga, ett öppet problem.

För egen del vill jag säga, att jag ser icke någon anledning alls att revidera min uppfattning, att Sveriges författning kan mycket

*Ang.
tvåkammar-
systemets
avlösning.
(Forts.)*

*Ang.
tvåkammar-
systemets
avlösning.
(Forts.)*

väl klara sig med ett enkammarssystem. Under de gamla goda tiderna, då vi hade den gamla första kammaren — frid över dess minne! — hade jag den uppfattningen, att vi borde ha ett enkammarssystem, då jag ansåg, att första kammaren i den formen var en skadlig institution. Jag bibehåller samma uppfattning nu, när första kammaren är så väsentligt reformerad. Om den för närvarande icke är skadlig, så är den i stället onödig, och av denna anledning bör den enligt min uppfattning tagas bort. Jag har den uppfattningen, att vi här för närvarande efter den vidtagna författningsreformen ha vad herr Lindhagen kallat för ett dualistiskt enkammarssystem. Det är sant, att sättet för val till första kammaren och sättet för val till andra kammaren äro olika, att det finnes skillnad beträffande bestämmelserna om bostadsband och medlemmarnas ålder, men jag vågar säga, att i realiteten är det en rasande liten skillnad mellan första kammaren och andra kammaren. Och jag tror, att herr Reuterskiöld har rätt däri, att vi i realiteten gå fram mot ett faktiskt enkammarssystem. Det är de som anse, att skillnaden mellan första och andra kammaren är den, att första kammaren är mera reformvänlig. Jag vet icke om detta är sant utan tror, att denna spontana reformvänlighet hos första kammaren beror på en sinkadus. Jag ser betydelsen av första kammaren, sådan den är, däri, att den är ett räddningshem för förolyckade medlemmar av andra kammaren. Den är också, skulle man kunna säga, en premieringsanstalt, där dugande partimedlemmar premieras med ledamotskap, med en belöning för lång och trogen tjänst; ungefär som patriotiska sällskapet lämnar ut en och annan medalj, på samma sätt lämnar partiet ut mandat som belöning för lång och trogen tjänst hos partiet.

Jag tror alltså, att skillnaden mellan första och andra kammaren är rasande liten, och man bör då verkligen ifrågasätta i detta sparsamhetens gyllene tidevarv, om man icke kunde förfara med mera sparsamhet och se till, om man icke med mindre ödslande av tid och krafter kunde åstadkomma samma resultat som nu. När man ser denna väldiga apparat av en riksdag på 380 ledamöter, undrar jag, om vi icke alla måste säga oss, att vi ha nästan för mycket av det goda. Och förutsatt, att en eller annan ledamot — t. ex. jag, som talar för en inskränkning — skulle amputeras bort, så torde man kunna säga sig, att man dock kunde nöja sig med ett arrangemang, som tar hänsyn till sparsamhetens intressen men som dock kan åstadkomma samma fullgoda arbetsprestation.

Jag har som sagt ingen anledning att vika från min gamla ståndpunkt. Men jag är icke någon fanatiker, och detta gör, att jag anser, att också andra böra få fram sin synpunkt på problemet en eller två kammarer. Detta gör, att jag icke vill motsätta mig en sådan undersökning, som låter andra synpunkter på detta enligt min uppfattning viktiga problem komma fram. Herr Lindhagens motion går icke enbart ut på enkammarssystem, utan i första punkten i dess yrkande, som nog förbisetts rätt mycket här i riksdagen, föreslås, att det nuvarande andrakammarssystemet måtte avlösas av en mera ändamålsenlig folkrepresentation, och jag har mig bekant, att

herr Lindhagen i första kammaren framställt yrkande om bifall till denna första punkt med en något mjukare och begränsad formulering, då han yrkat, att riksdagen ville hos regeringen anhålla om övervägande, huruvida och på vad sätt det nuvarande tvåkammerssystemet bör avlösas av en mera ändamålsenlig folkrepresentation. Oavsett om man anser, att det bör finnas en eller två kamrar, så bör man kunna enas därom, att den nuvarande situationen icke är ändamålsenlig, utan att vi böra komma fram till en mera ändamålsenlig representation. Sedan kan man tvista, om det skall vara en eller två kamrar.

Jag vill för min del yrka bifall till detta förslag, vilket som sagt förut även framställt av herr Lindhagen i första kammaren.

Herr Engberg: Herr talman! Jag skall be att med några ord få motivera det yrkande, vartill konstitutionsutskottet kommit.

Jag vill då först säga gentemot den föregående ärade talaren, att han redan genom läggningen av sitt anförande givit besked därom, att frågan om tvåkammerssystem eller enkammersystem befinner sig i ett annat läge nu, än vad den gjorde för några år sedan. Och varför? Jo, helt enkelt därför, att man på den kanten, där man trodde sig lösa frågan helt och hållet genom att bara resa kravet: bort med första kammaren och införa ett enkammersystem, att man, säger jag, på den kanten gjort sig skyldig till en psykologisk förväxling mellan den gamla, på sina många ogärningar fallande första kammaren och en första kammare överhuvud. Det säger sig självt, att man här icke kan på förhand draga upp en viss schablon och säga, att det skall vara tvåkammerssystem, eller att det skall vara enkammersystem. I en sådan ståndpunkt ligger ingen mening. Det parti, jag har äran tillhöra, har också i sitt program inskrivit kravet icke på enkammersystem utan på ett *demokratiskt representationsskick*. Sedan må frågan, huruvida ett dylikt bäst utformas i tvåkammerssystemets gestalt eller enkammersystemets, bli beroende på den erfarenhet, som man kan vinna. För egen del står jag därför alltjämt på den ståndpunkten, att frågan måste betraktas som en *öppen* fråga. Och jag anser, att herr Vennerström är för tidigt ute, när han redan nu anser sig färdig att kunna yrka på införandet av enkammersystemet. Vad vi oberoende av olika partiståndpunkter ha oss angeläget, är att se till, att representationsskicket är så ordnat, att det på bästa sätt fyller sina uppgifter och funktioner. Det kan hända, att erfarenheten ger fullständig bekräftelse på, att det är bäst ur alla synpunkter med tvåkammerssystem. Det kan hända om åtskilliga år, att man funnit, att även ett enkammersystem skulle låta sig genomföras och bättre fylla det ändamål, som representationen har. Men därom ha vi nu ingen möjlighet att avgiva en definitiv dom. Det saknas de nödvändiga hållpunkterna för bedömandet av något sådant så omedelbart efter genomförandet av denna genomgripande författningsreform. Men jag vädjar för övrigt till herr Vennerström, om han icke upptäckt en sak under åtminstone den senast förflutna riksdagen, och det är, att det tvåkammerssystem vi

Ang.
tvåkammar-
systemets
avlösning.
(Forts.)

Ang.
tvåkammar-
systemets
avlösning.
(Forts.)

ha, trots att det givetvis kan bliva föremål för skilda meningar, likvisst visat sig vara ganska *effektivt* som tvåkammarsystem betraktat. Jag erinrar därom, huru dessa båda kammare gång efter annan i tämligen viktiga frågor stannat i olika beslut, vilket ju vittnar därom, att det här talet, som vi ofta sett i en del av tidningspressen, att dessa kammare äro varandra så lika som två bär, saknar nödig grund. Det säger sig självt, att även om man delade upp denna kammare i två, valda efter samma valmetod och sammansatta efter precis samma principer, skulle vi ändå ha ett tvåkammarsystem, ty människans psyke är nu gudskelov inte så enkelt, att det fungerar så där alldeles parallellt och likartat. Det kan icke nekas till, att det ligger starka skäl under den uppfattning, som säger, att det icke skadar, att en sak får betraktas av två olika församlingar på en gång. Det är möjligt att själva upplägget och tillrättslägget av frågan kan göras efter annan linje i den ena än i den andra, och att man därigenom kan vinna något. Jag menar, att man skall icke i likhet med herr Vennerström vara färdig att utan vidare bryta staven över själva tanken att låta två församlingar pröva samma frågor, ty den tanken har visat sig sund. Jag hänvisar herr Vennerström, som är intresserad av dylika spörsmål, till den klagörande framställning, som lord Bryce i sitt arbete »Modern democracies» gjort, då han skildrar olika system i olika länder, och fäster uppmärksamheten på, att det kan utformas olika alltefter olika skaplynen, tradition o. s. v.

Vad sedan frågan beträffar, vilka karaktärsdrag man skall ut-söka för att konstituera en verklig skillnad i karaktären mellan de båda kamrarna, är det en fråga, som tål att dryftas. Det har av en ärad ledamot av denna kammare, herr Edén, i tidskriften Forum gjorts en översikt över problemets läge f. n. Och han fäster också där och, för så vitt jag kan se, med all rätt uppmärksamheten därå, att exempelvis frågan om ändrad princip för första kammarens sammansättning kan vara skäl i att ta i övervägande, men att det är en punkt, som alltjämt står öppen, ett problem, där man ej är färdig. Och jag måste för min del, herr talman, säga, att, om jag skall svara på herr Vennerströms till mig personligen riktade interpellation, hur jag står till frågan om enkammar- eller tvåkammarsystem, så hänvisar jag till, vad som står i den reservation, han själv refererade, nämligen att problemet alltjämt måste betraktas som ett öppet problem och därför också behandlas som ett öppet problem. Man skall aldrig säga aldrig, heter det. Det kan lösas i den ena riktningen och det kan lösas i den andra. Men det finnes absolut ingen anledning alls för Sveriges riksdag att i frågans nuvarande läge på-yrka något steg. Jag tillhör dem, som önska, att frågan må komma under omprövning i hela dess vidd, men varför jag inte kan vara med om att ge något som helst bifall till herr Lindhagens framställning, är, att han går ut ifrån, att ett enkammarsystem skall utan vidare, så att säga självskrivet, betraktas som något förnämligare än ett tvåkammarsystem. Det finnes i det politiska livet vissa vidske-pelser, som man drages med, det finnes en ordets makt över tanken,

som återverkar på olika sätt. Jag tror, att det åtminstone ifråga om förstakammarproblemet är klart numera, att vi litet till mans, både herr Vennerström och jag, varit offer för vissa rent vidskepliga föreställningar, liksom man på den andra kanten varit offer för dylika, när man trodde att, när man närmade kamrarna till varandra med hänsyn till den demokratiska urvalsprincipen, man därmed hade så att säga utsuddat den verkliga skillnaden.

Jag är därför, herr talman, övertygad om, att kammaren befinner sig på den säkra sidan, om den avslår herr Lindhagens yrkande även i den modifierade form, som det fått nu genom det av herr Vennerström framställda förslaget. Och jag är också övertygad om, att det inte finnes någon i denna kammare, som allvarligt tänkt över detta problem, som icke är på det klara med, att det behöves att man granskar det ytterligare. Den dagen, den sorgen, men för ögonblicket är därtill ingen anledning. Jag yrkar bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr Vennerström: Herr talman! Jag ber att få tacka herr Engberg för det svar han lämnat på min interpellation om hans eget partis ställning till frågan, däri han förklarat, att den omständigheten, att någon reservation icke föreligger, dock icke innebär, att hans eget parti gått ifrån sin föregående ståndpunkt att alljämt betrakta denna sak som en öppen fråga. Nu vill jag alltså slå fast, att partiet och särskilt herr Engberg icke definitivt intagit ståndpunkt vare sig för eller emot tanken på enkammarssystemet.

Herr Engberg sade, att enligt hans tanke bör representationen vara sådan, att den på bästa möjliga sätt fullgör sitt arbete till gagn för landet. Är detta verkligen sant, förstår jag icke för min del, huru herr Engberg kan komma fram till att yrka rent avslag även på det yrkande, som jag nyligen framställde. Jag framställde yrkande om en utredning, på vad sätt man skulle kunna avlösa den nuvarande mindre ändamålsenliga formen för representationen med en mera ändamålsenlig sådan. Men herr Engberg själv måste erkänna, att det brister synnerligen mycket i fråga om arbetets kvalitet i såväl andra som första kammaren, och att man skulle kunna organisera vår nuvarande riksdag på sådant sätt, att man med mindre kostnad och mindre tid skulle kunna åstadkomma fullkomligt samma och t. o. m. kanske bättre arbete än nu. Jag tror, att det är en så pass allmänt erkänd sak, att herr Engberg från dessa utgångspunkter kunnat yrka bifall till det av mig framställda yrkandet. Jag ber herr Engberg observera, att jag icke i detta yrkande, såsom herr Engberg gjorde gällande i fråga om herr Lindhagens motion, slagit fast en viss ställning till enkammarproblemet. Det håller den frågan öppen, låter den bli föremål för undersökning, hur man skall åstadkomma den bästa möjliga organisationen av Sveriges representation. Jag har den tanken, att detta sker bäst genom enkammarssystemet, under det herr Engberg måhända håller före, att det sker bäst genom tvåkammarssystemet. Och om vi båda skulle bli ledamöter av en kommitté för sådan utredning, skulle det för

Ang.
tvåkammar-
systemets
avlösning.
(Forts.)

Ang.
tvåkammar-
systemets
avlösning.

(Forts.)

oss vara klart, att från början har riksdagen icke intagit någon som helst ställning till frågan, såsom herr Engberg ock gjorde gällande.

Jag vill slutligen säga, att när herr Engberg ansåg första kammaren nödvändig, var det förmodligen icke därför, att den skulle behandla frågorna mera sakkunnigt, stå i närmare kontakt med folkets eget liv och de praktiska behoven än andra kammaren, utan förmodligen därför, att första kammaren skulle kunna tjänstgöra som det nödvändiga korrektiv, som herr Engberg anser, att folkrepresentationen bör ha inom sig själv. Det skulle vara en viss garanti emot, att man fattade från riksdagens sida förhastade och farliga beslut. Jag erkänner denna tankegång om nödvändigheten av ett korrektiv, men jag anser, att det korrektivet finnes redan därigenom, att vi ha i grundlagen bestämt, att grundlagsfrågor icke konfirmeras förrän efter föregående nya val till andra kammaren, dels även därigenom, att vi gått in på folkomröstningens väg, på vilken jag vill hoppas, att vi gå vidare. Där ha vi även en garanti för, att beslut i de stora frågorna sker i intimaste möjliga kontakt med en folkmening, som är av bestående natur.

Jag ber med detta att fortfarande få yrka bifall, trots herr Engberg, till det av mig framställda yrkandet.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels på bifall till det av herr Vennerström under överläggningen gjorda yrkandet, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Avgåvos följande motioner, nämligen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 145, angående anslag till bestridande av kostnader för officiellt deltagande från Sveriges sida i jubileumsutställningen i Rio de Janeiro år 1922:

nr 233, av herr *Nylander*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 89, angående godkännande av tullverkets utgiftsstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 m. m.:

nr 234 och 235, av herr *Röing*;

nr 236, av herr *E. A. Nilson* i Örebro; och

nr 237, av herr *Karlström* i Lummelunda m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 108, med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken m. m.:

nr 238, av herr *Bäckström* m. fl.; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 100, med förslag till lag om allmänna vägar på landet:

nr 239, av herr *Wiklund* m. fl.;

nr 240, av herr *Olsson* i Blådinge;

nr 241, av herrar *Pettersson* i Stäringe och *Lindgren*; och
nr 242, av herr *Johanson* i Hallagården m. fl.

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 10.

Justerades ett protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,31 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 22 mars, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr statsrådet *Schlyter* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 147, med förslag till lag om sparbanker m. m.;

nr 148, angående anslag dels till avlöning åt en föredragande inom finansdepartementet i ärenden rörande sparbanksväsendet, dels ock till bestridande av kostnaderna för sparbanksinspektörens verksamhet;

nr 182, med förslag till förordning angående beskattning av socker m. m.;

nr 191, med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker m. m.;

nr 205, med förslag till lag om ändrad lydelse av 52 och 168 §§ i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse;

nr 211, angående anslag till bestridande av vissa utskylder för det franska beskickningshuset i Stockholm;

nr 216, med förslag till förordning angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker; och

nr 240, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 7 i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 2.

Ang. upp-
hörande av
strafflagen för
krigsmakten.

Till avgörande förelåg nu första lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphörande av strafflagen för krigsmakten.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 144, som behandlats av första lagutskottet, hade herr Vennerström hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och i vad mån den för krigsmakten gällande strafflagen måtte kunna upphöra att gälla, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte med anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes, efter verkställd utredning, låta företaga en fullständig omarbetning av nu gällande strafflag för krigsmakten samt därvid särskilt taga under övervägande, huruvida och i vad mån en humanisering av bestämmelserna i nämnda lag kunde vidtagas, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda; och

2) att ifrågavarande motion, i vad den ej blivit genom utskottets hemställan under 1) besvarad, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herr *Hederstierna*, som, med instämmande av herr *Rogberg*, föreslagit att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

av herrar *Jacob T. Larsson*, *Lindqvist* i Halmstad och *Söderberg* mot vissa delar av motiveringen; samt

av herrar *Pettersson* i Bjälbo och *Olsson* i Kalmar, som hemställt,

1) att riksdagen måtte med anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes, efter verkställd utredning, låta företaga en fullständig omarbetning av nu gällande strafflag för krigsmakten samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda; och

2) att ifrågavarande motion, i vad den ej blivit genom utskottets hemställan under 1) besvarad, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr *Olsson* i Kalmar: Herr talman! Vid nu föredragna utlåtande har fogats en reservation, undertecknad av herr *Pettersson* i Bjälbo och mig, däri vi hemställa om bifall till utskottets förslag med den ändring, att den del av utskottets yttrande utelämnas, som

handlar om en humanisering av våra strafflagar. Som kammarens ledamöter behagade finna, har den föreliggande frågan varit föremål för behandling bl. a. vid 1920 års riksdag, men då föll den på grund av kamrarnas skiljaktiga beslut. Vid den riksdagen hade till lagutskottets utlåtande, som utmynnade i en hemställan om utredning angående krigslagarnas humanisering, fogats en reservation, undertecknad av utskottets högermän, däri hemställdes om avslag under hänvisning till, att utskottet vid 1919 års riksdag yttrat, att enligt dess förmenande det icke kunde förnekas, att frågan om upphävande av krigslagarna stode i ett nära samband med försvarsfrågan i dess helhet och därför borde komma under omprövning vid den allmänna försvarsrevision som man då väntade.

Det kunde ju tyckas, att man även nu, åtminstone från högerhåll, kunnat intaga samma ställning och att vi högermän inom utskottet bort samla oss kring den av herr Hederstierna avgivna reservationen. Men att vi icke kunnat det, beror därpå, att den nu arbetande försvarsrevisionen icke har något uppdrag att utreda denna fråga och knappast kan förväntas få detta, då därför naturligtvis kräves en helt annan sammansättning av revisionen. Härtill kommer, att en fullständig omarbetning av strafflagen för krigsmakten synes även oss vara av behovet påkallad liksom även, att en sådan revision snarast bör utföras, och därför instämma vi till fullo i kravet på en sådan omarbetning, detta visserligen framför allt på den grund, som utskottet i sitt utlåtande på sid. 16 anför, men jag tillåter mig härtill anföra ännu ett skäl.

Det är nämligen så, att i de senast antagna krigslagarna formalistiska synpunkter fått göra sig gällande, och detta alltför mycket på bekostnad av det praktiska livets krav, vilket synes vara fallet särskilt beträffande inskränkningarna i tillrättavisningsrätten. Förut fanns nämligen större möjligheter att på ett efter förhållandena lämpat sätt ingripa, redan innan grövre förseelser förekommo; och en förändring i här berörda avseende till förhållanden, som mera likna dem i Frankrike, i Schweiz och andra demokratiska länder rådande, synes synnerligen önskvärd och ägnad att i avsevärd mån stärka disciplinen. Och härmed är jag inne på ett område, där vi reserverar icke längre kunna följa utskottet.

Som synes, är utgångspunkten för utskottets hemställan herr Vennerströms motion om utredning angående upphävande av strafflagen för krigsmakten. Vad som innerst har varit motionärens mening, då han för tredje gången väckt denna motion, det vill jag icke yttra mig om, även om hans motivering skulle kunna ge ganska goda direktiv för bedömandet av vad han verkligen menat. Jag vill icke heller försöka att taga upp till besvarande frågan, om nu ifrågakvarande motion har något inre sammanhang med en motion, väckt av samme motionär vid 1919 års riksdag, däri han hemställde om en fullständig avveckling utav det nuvarande militära försvaret. Men det vet jag, att om jag av en eller annan anledning skulle önska ett underminerande utav vårt nationella försvar, så skulle jag först söka undergräva disciplinen, emedan jag väl vet, att en

Ang. upphävande av strafflagen för krigsmakten.

(Forts.)

Ang. upp-
hörande av
strafflagen för
krigsmakten.

(Forts.)

krigsmakt utan disciplin är sämre än ingen krigsmakt alls. Alltså bort med disciplinen! Det är nu det närmaste målet, och kan man inte genast nå detta, så får man väl vara nöjd med att åtminstone ett steg och ett betydelsefullt steg tages närmare det målet. Så vitt jag kan förstå, är nu utskottets mening, att riksdagen skall taga just ett sådant steg. Utskottet förklarar, att det bör »tagas under övervägande, huruvida icke lagen i åtskilliga hänseenden skulle kunna undergå en humanisering, som bringar densamma i bättre överensstämmelse med vår tids allmänna rättsuppfattning». Tillåt mig då säga, att talet om krigslagarnas humanisering är ett slagord, som vi ha kvar sedan den tid, då de lagarna hade en helt annan avfattning än den de nu ha. Ett av huvudsyftena med den år 1914 antagna nu gällande krigslagstiftningen var just de gamla krigslagarnas humanisering, och det syftet blev även genom 1914 års lagstiftning vunnet så långt man då ansåg, att man kunde gå utan att tillfoga försvaret någon skada; och ytterligare mildring i straffbestämmelserna infördes genom lagen av den 31 maj 1918 och den 3 juni 1921.

Resultatet av dessa åtgärder är nu, att näppeligen något annat land har en krigslagstiftning präglad av en sådan humanitet och med så milda straffbestämmelser som den vi äga. En jämförelse med andra länder med ordnad krigsmakt visar också detta. Vi kunna t. ex. jämföra några straffbestämmelser i svenska och franska krigslagarna, allt avsett för fredstid och sådana dessa bestämmelser äro denna dag.

Om vi t. ex. taga en sådan förseelse som förolämpning mot överordnad, är lägsta straffsatsen i Sverige disciplinstraff, i Frankrike 5 års straffarbete; handgripligheter mot överordnad utom tjänsten: lägsta straffsatsen i Sverige disciplinstraff, i Frankrike 5 års straffarbete; underlåtenhet att inställa sig: i Sverige disciplinstraff, i Frankrike lägst en månads fängelse; rymning: lägsta straffsatsen i Sverige disciplinstraff, i Frankrike 2 års fängelse.

Dessutom är att märka, att i Frankrike straffarbete fullgöres såsom det tyngsta arbete, med järnkula vid foten, fångarna sammankedjade två och två. Dessutom förekomma i Frankrike sådana straffformer som deportation och landsförvisning, vartill kommer att i Frankrike också befälhavare ända ned till korpral ha bestraffningsrätt.

Nu förklarar detta oaktat utskottet, att det icke kan förnekas, att flera av våra straffbestämmelser äro obilligt stränga. Jag förnekar för min del, att så är fallet. De äro inte strängare än de måste vara, om de skola kunna fylla sitt ändamål. Utskottet självt fordrar ju, att, för såvitt landets frihet och självständighet skall kunna värnas, det inom krigsmakten skapas och vidmakthålles en disciplin, som består provet även under allvarliga tider. Detta är ett krav, som alla tiders krigshistoria visar vara ofrånkomligt och som vår svenska manliga ungdoms ojämförligt stora flertal finner fullt berättigat. Men det kravet passar illa tillsammans med kravet på åtgärder, som enligt sakkunnigas enhälliga mening skulle i

ytterlig grad försvåra upprätthållandet av disciplinen, om inte rent av undergräva den.

Utskottet åberopar nu som stöd för vad det yrkar vår tids allmänna rättsuppfattning. Ja, det måste väl då även vara den allmänna rättsuppfattningen i de stora kulturländerna, så att det inte bara är fråga om, huru det härvidlag förhåller sig hos oss. Då kunna vi återigen tänka på Frankrike. Ingen inom Frankrikes demokratiska och demokratiskt styrda folk torde medgiva, att dess krigslagstiftning icke står i överensstämmelse med folkets allmänna rättsuppfattning. Och dock äro ju Frankrikes krigslagar, som vi nyss hörde, drakoniskt stränga i jämförelse med våra.

Och hur det är med den allmänna rättsuppfattningen i detta fall här i Sverige? Ja, jag vågar påstå, att någon s. k. humanisering av krigslagarna kräves icke av det svenska folkets rättsuppfattning. Från tiotusentals hem i Sveriges land gå ju våra söner ut att fullgöra sin värnplikt. Vi, deras föräldrar — det är nog många av oss, som ha söner i värnpliktsåldern — anse oss ha rätt att fordra, att våra värnpliktiga söner hållas i tukt och Herrans förmaning, men också att de tillbörligen skyddas, så att vi inte få dem tillbaka moraliskt fördärvade. I motiveringen för bibehållandet av den stränga arresten, som utskottet särskilt synes betrakta som en inhuman straffform, yttrade 1914 ett enhälligt lagråd: »Det centrala i krigslagstiftningen är otvivelaktigt stadgandena till upprätthållande av tukt och disciplin. Då värnplikten omfattar nationens hela manliga ungdom, kan man icke värja sig för att bland dem, som vapenövas, finnas många, som inte ha någon känsla för att de fullgöra en plikt mot samhället utan betrakta vapenövandet såsom ett påtvingat ont, ja, även åtskilliga med dåliga eller rent av brottsliga anlag, som måhända i följd av en försummad uppfostran fått utveckla sig ganska långt. Lätt inses, att man för åstadkommande av rättelse i dylika fall icke alltid kan förfara med len hand. Men tukt och disciplin måste åvägabringas, och nödiga medel härtill få icke av lagstiftaren undanhållas.» Då vi föräldrar skicka våra söner till kasernerna, anse vi oss ha rätt att fordra — det är ju det käraste vi ha — att de skyddas för det dåliga inflytandet av vad en liberal justitieminister vid behandlingen av nu föreliggande spörsmål kallat »de i moraliskt hänseende sämre elementen». Det inflytandet kan endast hindras genom att lagstiftningen tillhåller tuktomedel, som dessa element respektera. Det är *vår* rättsuppfattning.

Och hur är det väl med rättsuppfattningen på denna punkt inom vår krigsmakt? Allt befäl står förvisso i dag liksom år 1914 praktiskt sett enigt om, att ett sådant straffmedel som den stränga arresten erfordras för disciplinens tillbörliga upprätthållande. Vad uppfattning ha vidare de värnpliktiga själva? Ja, jag har under ganska många år haft tillfälle att tala med åtskilliga värnpliktiga om deras tjänstgöring och livet på lägerplatserna, men jag får säga, att jag aldrig någonsin från dem har hört ens en antydning om, att de skulle ha funnit krigslagarna stränga, än mindre obilligt stränga.

Ang. upp-
hörande av
strafflagen för
krigsmakten.

(Forts.)

Ang. upp-
hörande av
strafflagen för
krigsmakten.
(Forts.)

När jag senast, endast för ett par dagar sedan, talade med en värnpliktig om saken, sade han helt enkelt: »Ja, men *någon* ordning måste det väl ändå vara!» Det är inte underligt, att våra värnpliktiga känna och tänka och yttra sig på detta sätt, ty våra svenska värnpliktiga ynglingar äro inga pjunkiga mesar, de äro i allmänhet käckä och präktiga pojkar. Däremot har jag inte sällan hört värnpliktiga förklara, att det är gott, att det ändå finns ett sådant straff som den stränga arresten — det enda, som vissa element i kasernerna ha respekt för — emedan eljest dessa element skulle göra livet outhärdligt för sina kamrater. Det är därför min tro, att en omarbetning av våra krigslagar i den av utskottet förordade s. k. humaniserande riktningen långt ifrån att medföra en humanisering skulle leda till en brutalisering av förhållandena vid vår krigsmakt.

Ja, herr talman, jag vet ju så väl, att, vad jag nu sagt inte får det minsta inflytande på utgången av frågan här i kammaren eller riksdagen. Det är inte därför jag yttrat mig. Men jag är övertygad om, att bakom den mening, som jag nu uttalat, står ett praktiskt sett enigt befäl i den svenska krigsmakten, och bakom den meningen står säkert också den övervägande, den ojämförligt övervägande delen av våra värnpliktiga samt deras fäder och mödrar. Det är särskilt med hänsyn till den rättsuppfattning, som dessa hysa och som jag tror också torde ha rätt att kräva något beaktande, samt vidare med hänsyn till de övriga synpunkter, vilka jag här framfört, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring, som innefattas i den av herr Pettersson i Bjälbo och mig avgivna reservationen.

Herr V e n n e r s t r ö m: Herr talman! Jag skall be att få uttala min stora tacksamhet till den föregående ärade talaren för den första delen av hans anförande, vari han riktade en ganska tillintetgörande kritik mot den andra högerreservationen, som avgivits av hans egna kamrater. Han yttrade nämligen, att man omöjligt kunde sätta revisionen av krigslagarna i något som helst sammanhang med revisionen av hela vårt försvarsväsen. Jag ger honom fullständigt rätt i detta yttrande, ty det är ju alldeles uppenbart, att om man minskar värnpliktstiden med en, två, tre eller fyra månader, så har detta icke något som helst sammanhang med den fråga det i dag gäller att avgöra, nämligen krigslagarnas reformering. Vare sig man väljer vinter- eller sommarlinjen för de värnpliktigas utbildning, så är det väl tämligen uppenbart, att icke heller den frågan har något sammanhang med den, som nu förekommer här.

Det är självfallet, att försvarsrevisionen icke fått sin sammansättning med tanke på juridiska spörsmål, och jag vill därför på denna punkt helt och hållet instämma med den argumentation, som kom från herr Olsson i Kalmar. Den är verkligen tillintetgörande för hans egna kamrater, herrar Hederstierna och Rogberg, och jag är därför herr Olsson synnerligen tacksam, för att han gjort mig och utskottet den tjänsten att redan i förväg fullständigt expediera dessa reservan-
ter.

Men sedan är också all min tacksamhet slut, och mot den senaste delen av herr Olssons anförande skall jag be att få inlägga en bestämd gensaga. Herr Olsson frågade mig vad det var för sammanhang mellan denna motion om krigslagarnas reformering eller avskaffande å ena sidan och å andra sidan en av mig tidigare väckt motion, som gick ut på fullständigt avskaffande av allt militärväsen. Härpå vill jag svara, att det, mig veterligt, icke finnes något sammanhang mellan dessa motioner. Jag är sedan gammalt principiell motståndare mot allt militärväsen, men jag anser, att så länge det finnes till, så böra åtminstone de svenska unga män, som tvingas in i vapentjänst, ha rätt att känna sig som vanliga svenska medborgare även under värnpliktens, utövande; de böra icke läggas under någon som helst särslagstiftning och icke heller kunna drabbas av högre straff för begångna förseelser än som gäller för övriga svenska medborgare.

För övrigt vill jag säga herr Olsson i Kalmar det, att denna tanke om krigslagarnas reformering och humanisering är en tanke, som i denna kammare sedan gammalt haft varma förespråkare. Jag nämner sådana hädangångna stormän i andra kammaren som Karl Staaff och Sven Adolf Hedin, och jag vill mot herr Olsson sätta dessa talesmän för en modern rättsåskådning av helt annat, varmare och vidare kynne än den, för vilken herr Olsson i Kalmar i dag gjort sig till tolk.

Då herr Olsson yttrar, att den militära disciplinen blir fullkomligt undergrävd, om man slår in på de här vägarna, vill jag säga herr Olsson, att det sannerligen icke är mycket bevänt med vår militära disciplin, om den endast skall bygga på dödsstraff, på sträng arrest och på andra drakoniska tillämpningar av en i många fall crimligt sträng krigslagstiftning.

Jag vill vidare säga, att då herr Olsson säger sig ha den uppfattningen, att vi redan humaniserat krigslagarna, så beror nog den uppfattningen på, att smaken är så olika. Om herr Olsson har den uppfattningen så må han ju behålla den, men jag har för min del en alldeles motsatt åsikt, nämligen att den humanisering, som krävdes 1914, ännu i denna stund icke blivit fullt genomförd. Så länge det finnes möjligheter att t. o. m. i fredstid rent av tillämpa dödsstraffet, så länge den stränga arresten finns och så länge krigslagarna i många fall brutalt tillämpas, så länge är den humanisering, som krävdes 1914, ännu icke bragt från teori till verklighet.

Sedan vill jag säga herr regementspastor Olsson i Kalmar, att när jag hörde hans anförande här i dag, hade jag den livliga förnimmelserna, att han talade ungefär som en gammal krigsoverste och icke som en pastor av den rena evangelisk-lutherska läran. Det föll sig också helt naturligt då han i slutet av sitt anförande yttrade, att om den ståndpunkt, som han företrädde, vore befälet i stort sett alldeles enhälligt. Ja, att befälet har den uppfattningen, det är jag alldeles viss om, men jag undrar om de övriga anhängare av den evangelisk-lutherska läran, som hava pastors rang, verkligen intaga samma ståndpunkt i detta ärende, som herr Olsson i Kalmar gör. Jag får säga, att det förefaller mig ändå, som om den kristna tankegång,

Ang. upp-
hörande av
strafflagen för
krigsmakten.

(Forts.)

vars företrädare herr Olsson skulle vara, egentligen syftade till en humanisering så långt som möjligt av mellanhavandena människor emellan. Det är något ganska dyrbart att i nådens år 1922 få höra en bekännare av denna lära, av denna kristna tankegång, som vill nå fram till största möjliga humanitet, klaga över den alltför stora humaniteten och höra honom åberopa de franska krigslagarna med ännu hårdare straff än vi ha, såsom något för oss svenska evangelisk-lutherskt kristna att efterapa. När jag hörde herr Olsson i Kalmar, tyckte jag mig höra en röst ur graven, en röst ur den gray, i vilken genom världskriget en gammal militäristisk tankevärld — jag hoppas för alltid — stigit ned. Det var ganska intressant att nu få höra den rösten från de gamla militaristiska gravarna, höra den tala i andra kammaren, höra den förfasa sig över den stora humaniteten, och höra den avhåna den rättsuppfattning, som finnes nere i de djupa, breda folklagren. Det var intressant, säger jag, att höra detta, men mera som ett avskräckande exempel, ty det är sannerligen icke någonting för riksdagens andra kammare, den folkvalda kammaren, att efter-
apa.

Herr Olsson i Kalmar talade också om rättsuppfattningen i de breda lagren och sade: Det finnes alls ingen önskan att få en humanisering av krigslagarna. Ja, i Småland och i Kalmar kanske man tänker så, men det finnes gudskelov andra trakter än Småland, och jag är viss om, att i dessa trakter är rättsuppfattningen en helt annan än den herr Olsson gjort sig till tolk för.

Jag har för min del den bestämda uppfattningen, att Sveriges värnpliktiga ungdom känner sig bunden av en särslagstiftning och försatt i en viss undantagsställning, så länge krigslagarna finnas till. Denna ungdom befinner sig i viss mån utestängd från de andra samhällslagren, och så länge det är fallet, är det nog en ganska sund rättsuppfattning, som säger, att vi även på denna punkt som på varje annan böra undanröja varje form av särslagstiftning.

Jag vill i detta avseende även rikta några ord till den ärade utskottsmajoriteten, som för övrigt behandlat min motion ganska gynnsamt. Jag har för min del krävt avskaffandet av alla krigslagar. I det fallet har utskottsmajoriteten gått mig ganska långt tillmötes, men i stället för att gå in på mitt yrkande velat genomföra en humanisering av krigslagarna. Jag vill gent emot utskottet vidhålla, att principiellt är min tanke den enda riktiga. Då denna fråga förra gången förelåg, nämligen 1920, ansåg utskottet, att systemet med särskilda krigsdomstolar icke vore förenligt med principen om medborgarnas likhet inför lagen. Är detta sant, och det är det verkligen, då är det också sant, att så länge det finnes en särslagstiftning, en särskild krigslagstiftning, så länge är likheten inför lagen icke fullständigt uppehållen. Jag vidhåller därför principiellt den uppfattning, som jag framlagt i motionen i fråga. Men å andra sidan anser jag, att det finnes vissa praktiska skäl, som tala för den hållning utskottet intagit. Slår man in på den av mig förordade linjen, så att allt vad som nu finnes i krigslagarna skulle inryckas i den allmänna strafflagen, då stöter man oundvikligen på det hinder, som

utskottet talade om, nämligen att denna fråga sammanslås med frågan om hela strafflagsreformen. Det har sagts mig, att denna reform kan få vänta ganska länge på sin tillkomst, kanske 6, 7, 8 år, kanske mer. Är så verkligen fallet, måste jag för min del medriva, att det finnes vissa praktiska skäl att slå in på de vägar utskottet för sin del förordat.

*Ang. upp-
hörande av
strafflagen för
krigsmakten.
(Forts.)*

Jag vidhåller alltså principiellt mitt förslag, men då utskottet står enhälligt, anser jag det tämligen lönlöst att yrka bifall direkt till mitt förslag, och skall därför nöja mig med att för min del vid voteringen rösta för det av utskottet framlagda förslaget.

Herr P e t t e r s s o n i Södertälje: Herr talman, mina damer och herrar! Motionärens hemställan är i själva verket ganska vittomfattande. Den utredning, han vill ha till stånd, avser dels frågan om fullständigt avskaffande av strafflagen för krigsmakten och dels också frågan om en mer eller mindre grundlig revision av densamma. Jag hade verkligen trott, att motionären med det första alternativet icke menade ett sådant avskaffande av strafflagen för krigsmakten, att man lät alla de bestämmelser, som där finnas, fullständigt försvinna utan att sätta något annat i stället. Men av hans nu hållna anförande att döma, tycks han åtminstone principiellt hålla på det alternativet. Jag vill då i anledning av detta motionärens yttrande erinra, att vi ännu hava en krigsmakt och icke kunna alldeles se bort ifrån detta faktum. Så länge krigsmakten finnes till kunna vi således icke gärna avvara straffbestämmelser för sådana förseelser, som t. ex. att enskild vakt försummar sin skyldighet och går ifrån sin post eller att en överordnad missbrukar sin myndighet gent emot en underordnad eller att en krigsman rymmer. Dessa förseelser äro icke belagda med straff i den allmänna strafflagen. Skulle vi nu, såsom motionären förklarar sig anse vara det principiellt riktiga, i ett slag upphäva strafflagen för krigsmakten, skulle dessa och dylika förseelser bli strafflösa, och detta kan icke vara riktigt. Det nu skisserade alternativet kan alltså icke ens principiellt försvaras.

Jag trodde, att motionärens mening med förslaget att avskaffa strafflagen för krigsmakten var, att denna lag som sådan skulle försvinna, men att de bestämmelser, som vore behöfliga för krigsmaktens vidkommande, i stället skulle infogas i den allmänna strafflagen. Så vitt jag förstår, är en sådan åtgärd lagtekniskt sett ingalunda omöjlig att åstadkomma. Det låter tänka sig, att man i den allmänna strafflagen tager in bestämmelserna om straff för specifikt militära förbrytelser. Jag föreställer mig, att det skulle kunna ske så, att man beträffande brott av officerare och underofficerare toge in bestämmelser härom i kapitlet om brott av ämbets- och tjänstemän samt inpassade övriga bestämmelser i kapitlet om brott mot offentlig myndighet. Någon svårighet skulle väl yppa sig, hur man skulle förfara i fråga om sådana förseelser, som nu äro belagda med disciplinstraff, men icke heller detta borde väl vara alldeles oöverkomligt. Jag vill också säga, att med

Ang. upp-
hörande av
strafflagen för
krigsmakten.

(Forts.)

en sådan åtgärd som den nu skisserade, skulle kanhända den fördelen vinnas, att de värnpliktige, såsom den siste ärade talaren antydde, skulle känna sig i någon mån befriade från den ofördelaktiga undantagsställning, vari många av dem nu anse sig försatta därigenom, att de äro underkastade en särslagstiftning. Men å andra sidan är det en stor och påtaglig praktisk olägenhet förenad med denna utväg att söka passa in den militära strafflagens bestämmelser i den allmänna strafflagen. Jag menar, att en sådan åtgärd under nuvarande förhållanden skulle kräva en mycket lång tid. Det är ju nämligen så, att den allmänna strafflagen är föremål för revision, i det att professor Thyrén är sysselsatt med utarbetande av utkast till en ny strafflag, som sedan underkastas granskning av en särskild strafflagskommission. Och det är alldeles givet, att om strafflagen för krigsmakten skulle infogas i den allmänna strafflagen kunde man icke förbigå professor Thyrén och strafflagskommissionen. Nu har professor Thyrén en fenomenal arbetsförmåga, och jag betvivlar icke, att han skulle rå med även denna ökning i arbetet. Men det är också klart, att en dylik tillökning skulle i sin mån fördröja först och främst arbetet på den allmänna strafflagsrevisionen — vilket i och för sig vore beklagligt — men också arbetet med den reform, som motionären särskilt intresserar sig för. Detta arbete skulle på detta sätt uppenbarligen komma att kräva mycket längre tid än om man låter saken beredas vid sidan av den allmänna strafflagsrevisionen.

Dessa praktiska skäl ha för mig och för utskottet varit avgörande, då vi icke kunnat ansluta oss till motionärens första alternativ utan ansett lämpligare att gå på den vägen, att man begär en fullständig *omarbetning* av den militära strafflagen.

Då uppstår den frågan: Hur vittgående skall en sådan revision av den militära strafflagen vara? Ja, härvidlag kunna naturligtvis olika ståndpunkter tänkas. Vad utskottet beträffar, har utskottet ansett, att en mycket lämplig utgångspunkt, då man vill försöka skissera programmet för en sådan revision, är den kritik, 1914 års lagråd — förstärkt med dåvarande överste Mörcke som sakkunnig militär ledamot — riktade mot det förslag till strafflag för krigsmakten, som då förelåg. Jag vill erinra om, att det förslaget sedan blev förelagt 1914 års andra lagtima riksdag och av riksdagen antogs i huvudsak utan ändring i avseende å förslagens allmänna läggning, varemot lagrådet riktat sin kritik.

Vad sade då 1914 års lagråd? Jo, för det första, att strafflagsförslaget icke gick långt nog i fråga om strafflindringar, i det att minimistraffen enligt lagrådets mening i flera fall utan olägenhet kunnat ytterligare sänkas. Vidare ansåg lagrådet, att förslaget icke fyllde berättigade krav på klarhet och tydlighet, i det att ett flertal bestämmelser i lagen lämnade rum för tvekan om vad som var deras rätta innebörd. Ytterligare anmärktes, bland annat, att förslaget led av den systematiska bristen, att i strafflagen upptoges en massa bestämmelser om straff för brott, som icke vore militära, vanliga brott, såsom stöld och misshandel. Vis-

serligen upptogos sådana brott oftast endast på det sätt, att de förklarades skola straffas enligt den allmänna strafflagen, men detta system hade icke fullständigt genomförts, utan det måste kompletteras med bestämmelser i rättegångslagen, allt i syfte att klargöra, vilka brott, som skulle kunna dömas av krigsdomstolarna. Slutligen anförde lagrådet att det var en viss brist hos förslaget, att man från förut gällande disciplinstadga överflyttat åtskilliga bestämmelser till denna strafflag och därvid också tagit med bestämmelser om det rent processuella förfarandet i dylika mål, vilka naturligtvis icke höra hemma i en strafflag.

För min del tror jag, att en reform enligt det program, som lagrådet sålunda 1914 skisserade och som icke har kommit till utförande, när vi antogo den nu gällande strafflagen, skulle vara tillräckligt omfattande för den revision, utskottet nu tillstyrkt. Men å andra sidan är jag också övertygad om att det skulle vara mindre lyckligt, om man sökte beskära det programmet, särskilt på det sätt, de ärade reservanterna herrar Pettersson i Bjälbo och Olsson i Kalmar föreslagit. Innebörden i deras förslag är, såsom damerna och herrarna hört av herr Olsson i Kalmar, att då riksdagen skriver om denna sak, skulle riksdagen icke tala något om, att strafflagen för krigsmakten behöver humaniseras. Herr Olsson åberopade till stöd för den meningen till en början en jämförelse mellan den svenska strafflagen för krigsmakten och den franska. Jag kan tyvärr icke följa honom i hans utflykter i vad rör den franska krigslagen, ty jag har den icke här. Jag vill endast säga, att det förefaller mig underbart, om han icke i någon mån skulle ha missförstått lagen och förbisett, att det även finnes andra bestämmelser om de brott, han nämnde, som ge möjlighet till något lägre straff. Vad den allmänna franska strafflagen beträffar, vet jag, att den har en allmän bestämmelse, som innebär att beträffande alla brott äger domstolen, när s. k. circonstances atténuantes — förmildrande omständigheter — föreligga, sänka straffet, utan att lagen därvidlag bestämmer något minimum. Därigenom kan ju domaren sänka straffen och göra dem mycket låga. Detta gäller, som sagt, om straffbestämmelserna i den allmänna strafflagen. Nu vet jag inte, om samma bestämmelse gäller beträffande den militära strafflagen, men skulle så vara fallet, så måste herr Olssons slutsats anses förhastad.

Vad beträffar herr Olssons plock ur den svenska militära strafflagen, tror jag mig däremot kunna konstatera, att han gjort sig skyldig till ett litet misstag. Herr Olsson nämnde nämligen någonting om att förolämpning av krigsman mot överordnad skulle i den svenska militära strafflagen vara belagd endast med disciplinstraff. I denna generella avfattning är påståendet icke riktigt, ty i 82 § i strafflagen för krigsmakten heter det, att om krigsman förolämpar överordnad krigsman med smädligt, föraktligt eller vanvördigt yttrande i tal eller skrift eller förgriper sig emot honom med hotelse eller annan missfirmelig gärning och det sker i eller för ämbetet eller tjänsten, skall han dömas till fängelse, eller

Ang. upphörande av strafflagen för krigsmakten.
(Forts.)

Ang. upp-
hörande av
strafflagen för
krigsmakten.
(Forts.)

där omständigheterna äro synnerligen mildrande, till disciplinstraff. Detta är en paragraf, som icke sällan tillämpas, och jag vet, att det händer, att en krigsman, som kanske är berusad — och i berusat tillstånd säger ett fult glåpord till en officer eller underofficer i och för tjänsten, kan få sex månaders fängelse. Detta synes mig allt för strängt, och det förefaller mig, som om beträffande både denna och andra bestämmelser en humanisering, en nedsättning av straffminimum vore väl på sin plats. Jag vill också erinra, att lagrådets mening år 1914 gick i den riktningen.

Så sade herr Olsson vidare, att den franska krigslagstiftningen var ett troget uttryck för den svenska allmänna rättsuppfattningen på detta område. Det bestrider jag. Jag menar, att även om de franska bestämmelserna skulle vara så stränga, som herr Olsson säger, är den franska lagstiftningen alldeles icke något uttryck för svensk rättsuppfattning. I detta avseende vågar jag hålla före, att såväl lagrådets som första lagutskottets utlåtanden äro mera pålitliga att hålla sig till.

Ytterligare sade herr Olsson, att alla militärer praktiskt sett vore eniga om, att den stränga arresten är ett nödvändigt medel för att upprätthålla disciplinen. Det är ett överord. Jag vill gent emot herr Olsson i detta avseende åberopa, att förutvarande chefen för svenska arméns generalstab, general Bildt, som var ledamot av 1914 års krigslagstiftningskommitté i en av honom avgiven lång och välskriven reservation mycket bestämt hävdade den uppfattningen, att den stränga arresten, långt ifrån att vara ett medel att upprätthålla disciplinen, tvärt om kunde sägas ofta vara en fara för densamma. Han ansåg, att armén utan den ringaste olägenhet kunde helt avvara den stränga arresten. Jag menar, att då generalstabschefen hade en sådan mening, måste den av herr Olsson påstådda enhetsfronten i detta avseende anses vara betänkligt bruten.

Jag föreställer mig, att det här i kammaren efter allt vad som i denna sak förekommit bör råda en ganska allmän mening därom, att vi nu äro mogna för att begära en fullständig omarbetning av strafflagen för krigsmakten. Sedan kunna ju meningarna gå i sär beträffande vissa punkter, men det är ju inte heller meningen, att vi skola i kväll antaga en ny strafflag utan endast, att vi skola giva uttryck åt den uppfattningen, att en revision är behöblig.

Jag vill därför, herr talman, inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Paulsen: Herr talman! Mina damer och herrar! Jag hade inte tänkt taga ordet i denna fråga, men då jag hörde herr Valerius Olsson vara så förtjust i sträng arrest, kunde jag inte låta bli. Jag vet ju, att herr Valerius Olsson är regementspräst, så det kan naturligtvis inte komma i fråga, att han skulle få ett sådant straff, och jag vill inte heller önska något ont åt någon människa. Men det är ju inte något ont i att önska, att herr Valerius Olsson hade haft

åtta dagars sträng arrest; då torde han ha haft en helt annan uppfattning.

Då jag tror, att en stor del av andra kammarens ledamöter inte läst strafflagen för krigsmakten, skall jag ta mig friheten att beröra ett par små paragrafer. I 7 kap. 76 § står det: »Vägrar krigsman att åtlyda, vad förman under tjänstens utövning och i vad som angår tjänsten honom befallt, dömes till fängelse eller straffarbete i högst ett år», och sker brottet vid tillfälle, då brott mot krigslydnaden medför större fara, skall den brottslige dömas till straffarbete i högst fyra år. Tycker inte damerna och herrarna, att detta ändå är bra högt tilltaget? Jag tycker för min del, att det är alldeles rysligt.

Men det blir värre i 77 §. Där sägs det, att enligt denna paragraf kan man få samma straff — alltså samma straff, som jag läste upp nyss — om man genom en onödig förfrågan gör så, att det dröjer, innan en befallning blir verkställd.

Jag skall tillåta mig ett tankeexperiment. Antag, att exempelvis herr Valerius Olsson, som är så förtjust i strafflagen för krigsmakten, händelsevis inte befinner sig här i kammaren, då en fråga skall avgöras. Han kommer in och frågar en av sina kamrater: Vad gäller saken? Skulle det inte kunna betraktas som en onödig fråga? Om nu detta skulle rendera honom fyra års straffarbete, undrar jag, vad han och vi andra skulle tycka.

Jag skall inte trötta kammaren med flera paragrafer; jag tror både damerna och herrarna ha klart för sig, att det är någonting gallet, när man kan skriva sådana paragrafer.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Molander: Herr talman! Mina damer och herrar! Efter herr Vennerströms anförande, kan det kanske vara onödigt att nu taga till orda. Herr Olsson i Kalmar nämnde emellertid några ord som ej må stå oemotsagda, och som herr Vennerström måhända glömde replikera honom för.

Herr Olsson i Kalmar sade att han träffat många årsklasser värnpliktiga och att aldrig någon av dessa många värnpliktiga hade beklagat sig över de stränga krigslagarna. Ja, jag har ju själv varit värnpliktig och är det väl än i dag på sätt och vis, och jag har även träffat många värnpliktiga, men jag må säga, att jag har inte träffat någon, som inte har varit upprörd över just dessa stränga krigslagarna. De allra flesta ha till och med varit mycket förargade över, att de tvingats att närvara vid gudstjänsterna för att åhöra regementspastorernas utläggningar. Det skulle ju kunna hända, att om man inte tvingat dem att bevista gudstjänsten, de hade gått dit självmant. Detta är de erfarenheter jag gjort, och de gå ju stick i stäv emot herr Olssons i Kalmar erfarenheter.

Nu har ju herr Vennerström redan förut konstaterat, att utskottet inte har gått honom till mötes så långt han begärt. Och utskottet har ju också i början av sin motivering förklarat, att det är »uppenbart, att så länge det i vårt land finnes en krigsmakt, det även måste

Ang. upphörande av strafflagen för krigsmakten.

(Forts.)

Ang. upp-
hörande av
strafflagen för
krigsmakten.
(Forts.)

finnas en lagstiftning, som reglerar de förhållanden, vilka speciellt hänföra sig till den militära tjänsten». Herr Pettersson i Södertälje var visst också ett tag inne på denna sak. Och det är ju tydligt och klart, att det på sätt och vis ligger någonting i detta. Men därför vore det väl också på tiden att mer än hittills taga upp frågan om avskaffande av själva krigsmakten. Om inte detta är möjligt i detta sammanhang, så kunde man väl ändå förutsätta, att de människor, som interneras i kasernerna, såsom herr Vennerström sade, må kunna bli behandlade som andra medborgare. Nu kommer ju utskottet till slut ändå till den slutsatsen, att en omarbetning av krigslagarna bör företagas i humanitär riktning. Och det är ju ändå ett framsteg, trots allt. Men i slutet av sin motivering kommer utskottet med ett skäl, som jag skall be att få reservera mig en smula emot. Detta skäl är, att man genom en humanisering av strafflagen för krigsmakten skulle »utan att försvara upprätthållandet av den nödvändiga disciplinen bidra till att avlägsna en på många håll förefintlig ovilja mot all militärtjänst och sålunda även underlätta skapandet av en god anda inom krigsmakten». Härtill ber jag att få säga, att jag tror, att orsaken till denna ovilja mot militärtjänsten, som man t. o. m. inom utskottsmajoriteten måst konstatera förefinnas, inte bara har sin grund i de stränga krigslagarna. Orsaken till denna ovilja mot militärväsendet ligger nog djupare. Jag tror, att det inte alls är svårt att peka på många andra omständigheter, som ligga till grund för denna ovilja. Vi ha ju för närvarande en värld slagen i spillror. Vi veta ju snart sagt ingen av oss, hur man skall kunna komma på en något så när »normal» nivå igen. Det är tack vare militärväsendet, som vi nu befinna oss i ett sådant olyckligt läge både på det ekonomiska området och på alla andra områden. Man bör därför inte komma och tala om, att det är bara de stränga krigslagarna, som äro orsaken till oviljan mot militärväsendet. I varje fall tror jag inte, att man, även om man humaniserar krigslagarna, skall kunna få bort oviljan mot militärtjänsten i och för sig. Ty jag vill säga, att man nästan skulle ställa sig tveksam, huruvida det är nyttigt att humanisera krigslagarna, för såvitt denna humanisering skulle leda till, att den sunda och ärliga oviljan gentemot krigsväsendet toge slut.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den av herrar Pettersson i Bjälbo och Olsson i Kalmar avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 3.

Föredrogos vart för sig bevillningsutskottets betänkanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 22

april 1921 om rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift; och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 4.

Å föredragningslistan fanns vidare uppfört bevillningsutskottets betänkande, nr 17, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av obligatorisk hundskatt för hela riket.

*Ang.
införande av
obligatorisk
hundskatt.*

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 49, hade herr *Osberg m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda lämpligheten av att för hela riket låta införa obligatorisk hundskatt till det belopp, som kunde anses lämpligt, att i första hand användas för visst i motionen angivet ändamål, samt för riksdagen skyndsamt framlägga det förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Osberg*: Herr talman! Jag har tagit mig friheten att väcka förevarande motion rörande detta spörsmål. Det gäller här ingen ny sak, utan det är ju en gammal bestämmelse, att de kommuner, som så finna lämpligt, kunna införa hundskatt. I och för sig är det ju intet ont att säga om detta, och vederbörande utskott har nu i sitt utlåtande här särskilt understrukit, att denna kommunernas självbestämmanderätt bör bibehållas. Emellertid innebär, herr talman, själva kärnan i min motion att den skada, som av hundar åstadkommes, skulle gottgöras av hundskattmedlen. Detta är heller ingen ny princip, utan den har varit tillämpad i många år i flera av de särskilda staterna i Amerikas förenta stater. Det bildas där särskilda fonder i varje stat, och dessa fonder användas för det ändamålet, att den skada, som av hundar åstadkommes, när detta kan bevisas, blir av hundskattmedlen gäldade. Och jag har nu den uppfattningen, att en dylik anordning skulle vara till stort gagn även hos oss. Vi veta, att hundar ibland åstadkomma skada i rätt stor omfattning, de människor, som lida denna skada, få ingen ersättning härför, ehuru på vederbörande ort, där skadan sker, hundskatt kan vara införd av kommunen. Om man nu tänker sig, att det skulle bli någon ordning och reda i detta avseende, så är det naturligtvis inte lämpligt, att varje kommun såsom sådan skulle

*Ang.
införande av
obligatorisk
hundskatt.*
(Forts.)

gå in för en sådan anordning. Det hela skulle naturligtvis då gå sönder. När hundskatten först kom upp, så antar jag, att den kanhända kom upp av det skälet, att den i första hand skulle verka såsom en slags lyxskatt men å andra sidan även för att hundbeståndet inte skulle bli så stort, som eljest kunde bliva fallet. Ja, detta är ju lämplighetsfrågor, som man kan resonera om. Men man skall väl i alla fall i första hand bygga ett lagförslag på en rättsprincip. Nu är det ju så, att om någon kan bevisa, att viss annan persons hund åstadkommit skadan, så får naturligtvis hundägaren gälda skadan. Men hur många gånger, mina herrar, kan en sådan bevisföring komma fram. Det är sällan eller aldrig, som det kan bevisas, vilken hund som åstadkommit skadan, och då får udda vara jämnt. Den som lider skadan, får ingen ersättning alls. Det är klart, att med den praktiska läggning, som det amerikanska folket har, så hade man där väl inte infört en sådan anordning, som den jag här omnämnt, med mindre man ansett den lämplig. Jag har åtskilliga bevis för att en hel del människor gjort rätt stora förluster och inte kunnat få dem täckta utan fått bli utan all ersättning. Nu har utskottet här framhållit, att man icke bör beröva kommunerna deras självbestämmelserätt i detta avseende. Ja, i hur många fall är det inte, som självbestämmelserätten blir fråntagen kommunerna. Hur ha inte landstingen fått ikläda sig att svara för verksamheten på många olika områden, såsom i fråga om sjukvården, både lasarettsvården, epidemisjukvården och sanatorievården, ävensom beträffande uppfostran av vanartiga barn och allt möjligt annat. Nu står man ju också i begrepp att kasta vägunderhållet på landstingen. Den lilla fördel, som kommunerna ha av sin självbestämmelserätt i fråga om hundskatten måste ju säras vara av intet värde. Jag vill säga, att det är ingenting, som förorsakar så mycket bråk på stämmorna, som just frågorna om införande av hundskatt. Om man tänker sig, att hundskatten tillkom i syfte att hålla nere hundbeståndet, så kan ju med nuvarande ordning en kommun besluta införa hundskatt under det att de omkringliggande kommunerna inte bryr sig om att göra det. Men vad tjänar det då till att en enstaka kommun vidtager denna åtgärd? Rakt ingenting, utan okynneshundarna florerar lika mycket, ehuru i en kommun denna åtgärd vidtagits. Ja, så är det med den saken, och jag tror verkligen, att om herrar utskottsledamöter försökt tänka sig närmare in i spørsmålet, så hade de nog kommit till en annan uppfattning. Herrarna anse naturligtvis, att frågan är en bagatell, och jag skall visst medge, att det icke är någon riksviktig åtgärd, som jag här föreslagit. Men förslaget är dock byggt på en riktig grund och på en rättvis princip och bör verkligen icke helt och hållet bagatelliseras. Jag ser, att den ärade utskottsordföranden tycks anse saken vara bagatellartad. Och jag kan ju förstå, att han, som har så stora spørsmål att syssla med, inte tycker, att detta är av mycket värde. Men det kan hända, att även han skulle ha fått en annan uppfattning, om han kommit i den ställningen, att han fått göra rätt avsevärd förlust till följd av hundarnas skadegörelse. Jag minns en

gång en torpare, som hade fem får, som gingo ute på bete. Tre av fåren blevo rivna av en hund. Grannarna sågo det och jagade bort hunden men kunde inte säga, vems hund det var. Detta var den tid, då alla priser stodo som högst. Och den fattige torparen gjorde en förlust på 600 kronor. Och han fick inte ett öre i ersättning, och därmed var den saken klar. Vad tjänar det till att ha hundskatt, om den inte går till det ändamål, som den bör vara avsedd till, nämligen att täcka de skador, som åstadkommas av hundar. Nu förstår jag ju av det sorl, som herrarna föra, att ni inte intressera er för detta spörsmål. Men det finns dock kanske de, som uppfatta saken på ett annat sätt. Jag har väl inte stora utsikter att få frågan fram, men ehuruval jag inser detta, kan jag dock, herr talman, icke underlåta att yrka bifall till min motion.

*Ang.
införande av
obligatorisk
hundskatt.
(Forts.)*

Häruti instämde herr *Johansson* i Krogstorp.

Herr R ö i n g: Herr talman! Jag antager, att kammarens ledamöter hålla mig räkning för att jag efter dagens långa debatter begränsar mitt anförande till några få ord.

Enligt kungörelsen den 1 juni 1877 tillkommer det varje kommun i vårt land att själv bestämma, huruvida hundskatt skall utgå inom kommunen eller icke, hur stor hundskatten skall vara intill ett visst maximum och till vilket ändamål skatten skall användas. Varken i motionen eller i det anförande, som herr Osberg nyss höll, har han kunnat styrka, att denna bestämmelse har varit till nackdel annat än möjligen för en eller annan person, som icke har fått ersättning för den förlust, som han lidit, därför att någon annan persons hund gjort skada t. ex. på något får eller annat djur. Jag frågar er då, mina damer och herrar, om det finns någon anledning att beröva kommunerna deras självbestämmanderätt på detta område och införa en obligatorisk skatt, som således alla kommuner måste uttaga i ett visst bestämt syfte. Ligger det någon sund tanke i det uppslag, som herr Osberg framfört och hämtat från Förenta staterna, ja, må då en eller annan kommun, som finner detta syfte beaktansvärt, besluta att den utgående hundskatten skall användas till det ändamål, som herr Osberg anser vara lämpligt. Herr Osberg beklagade, att utskottet icke ägnat en mer ingående uppmärksamhet åt motionen, och ansåg, att vi medlemmar av utskottet t. o. m. inte alls hade satt oss in i spörsmålet. Och han förutsatte till sist, att om jag varit utsatt för en sådan förlust, som den jag nyss angav, så hade jag antagligen haft en annan åsikt i den föreliggande frågan. Nej, herr Osberg, det hade jag med säkerhet icke haft, utan jag hade även då liksom utskottet nu ansett, att det må tillkomma varje kommun ävenledes i fortsättningen att besluta i denna sak. Herr Osberg talade även om okynneshundar. Ja, visst finnas dylika. Andra tala om okynnemotioner. Och det finnes utan tvivel även dylika. Men det får riksdagen finna sig i. Det är inte så lätt att åstadkomma en lämplig lagstiftning, som förhindrar sådana företeelser. Men, som sagt, kan man inte motivera en förändring med starkare skäl

*Ang.
införande av
obligatorisk
hundskatt.*

(Forts.)

än dem den ärade motionären hittills anfört, så anser jag att kammaren gör klokt i att biträda utskottets hemställan, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Lovén: Herr talman! Jag kan inte förstå, vilka skäl herr Röing egentligen vill ha, för att en motion skall anses vara motiverad. Ty herr Osberg har dock här pekat på sådana saker, som att hundar faktiskt springa lösa och riva djur för fattiga torpare och arbetare. Man behöver inte bli beskylld för bristande djurvänlighet, därför att man vill skattlägga hundarna för att i någon mån begränsa antalet av de hundar, som springa omkring. Utom de av motionären anförda synpunkterna kan man också påpeka det ohygieniska i att dessa många hundar springa lösa. Jag ber herr Röing gå ned till en järnvägsstation eller hamn eller annan dylik plats, där man lossar matvaror i öppna förpackningar, och se, vilken skada dessa hundar åsamka i hygieniskt avseende, när de springa lösa. Det stora antalet hundar begränsas dock i någon mån genom att hundarna skattläggas och skattläggas ganska ordentligt över hela riket. Ty så länge varje kommun har rätt att skattlägga sina hundar, så blir det, såsom herr Osberg säger, så, att vissa kommuner göra det men andra inte, och då blir det ingenting vunnet med det hela. Det kan inte hjälpas, hur vackra namn dessa mopsar än ha och hur mycket hundutställningar man än anordnar, att man behöver stävja det stora antal hundar, som finns. Jag kan därför inte annat än yrka bifall till herr Osbergs motion.

Herr Osberg: Herr talman, mina herrar! Jag fruktar, att herr Röing inte alls har satt sig in i min motion. Han sysslar med förkärlek med stora internationella spörsmål, och jag förstår, att han har svårt att sätta sig in i en sådan liten sak som den jag pekat på. Kärnan i min motion är, det ber jag att få upprepa, en hemställan om utredning angående sättet för ersättnings utgående till personer, som lidit skada, åstadkommen av hundar.

Den skada, som åstadkommes genom hundar, den är, mina herrar, inte så liten. Det har man erfarenhet av ute i bygderna. Jag har hört flera tala om, hur en mångfald av får årligen rivs av hundar. Kan det bevisas, vilkens hund som verkställt ofoget, då får hundägaren betala. Om sådant bevis alltid kunde presteras, vore ej så mycket att säga. Men i de flesta fall kan sådant bevis icke åstadkommas, ty man vet icke vilkens hund det varit.

Det är tydligt, att herr Röing icke brytt sig om saken, utan han har väl gjort en vacker gest till ledamöterna i bevillningsutskottet och sagt: Den motionen slå vi ihjäl, den bry vi oss icke vidare om. Så har man sagt till sekreteraren: Var god och skriv några rader till avslagsmotivering.

Herr ordföranden kunde ju heller icke peka på något, som talade emot framställningen. Han ådagalade emellertid en stor okunnighet om motionen och tycks ej veta, vad som är skrivet i densamma.

Det är alldeles obegripligt, att en ordförande i ett utskott kan taga så liten notis om en motion, som kommit till utskottet.

Jag sade, att detta icke är någon stor fråga. Men det är väl ändå önskvärt, att man kan komma fram till enhetlighet i det förevarande avseendet. Jag har icke väckt motion om införande av hundskatt. Det är en lämplighetsåtgärd det gäller. Vi ha haft hundskatt många år. Den utgår, som var och en vet med det belopp kommun bestämmelser, 15 kronor är dock maximum. Den största oreda man har på sockenstämmorna är, när det talas om hundskatt. Varför då icke hava en enhetlig princip och låta var och en betala en anständig skatt. Då skulle man ju tjäna två syftemål, nämligen för det första själva principen att gottgöra skada, som hundar åstadkommit, och för det andra att hålla hundbeståndet nere. Jag anser verkligen, att vi nu ha alldeles för mycket av hundar här i landet. Hur ser det inte ut på Stockholms gator! Man kan på morgnarna se jungfruarna rasta hundarna på gatorna, och strömmen av människor får traska i hundträcken. Det är det värsta man kan se. Nej, beskatta dem, sök att få dem bort!

Jag hoppas verkligen att ni, mina herrar och damer, skola hjälpa mig, så att vi i kväll kunna stjälpas bevilningsutskottet eller åtminstone giva en liten antydan åt ordföranden, att han i fortsättningen bör läsa motionerna, innan det fattas beslut. Jag hoppas på det livligaste, herr talman, att mina kamrater gå med mig och visa, att vi åtminstone vilja, att motionerna skola läsas, innan de bli avfärdade på sätt, som här förekommit.

Jag yrkar bifall till motionen.

Herr Sjöström: Herr talman! Jag skall icke i denna fråga ställa till något vidare hundliv. Men då den ärade motionären ville söka göra gällande, att det är en tämligen enhällig åstundan, som framföres om införande av obligatorisk hundskatt i hela landet, så kom jag att erinra mig, att jag för icke länge sedan i en tidning fick reda på, att så ej var fallet.

Det var nämligen en landskommun, där kommunalstämman hade beslutat att införa en hundskatt på 3 kronor för varje hundskattemedlem i socknen. När hundskatten vid årets slut var inbetald och kommunalstämman sammanträdde på nytt, var det en överläggning om, var till man skulle använda de influtna hundskattemedlen. De brydde sina hjärnor mycket för att hitta på ett lämpligt förslag. Till slut var det en av stämmodeltagarna, som kom med det förlösande förslaget. Han påvisade nämligen, att hundarna på orten hade varit till synnerligen stor nytta därigenom, att de hållit borta löst folk och kringstrykare, och därför borde hundägarna få en premie på 3 kronor per man, vilket förslag också av stämman bifölls. Uppfattningen torde sålunda icke vara fullt stadgad på landsbygden angående behovet av obligatorisk hundskatt. Det torde sålunda vara goda skäl, anser jag, att bifalla utskottets förslag.

Herr Røing: Herr talman! Det är ofta så, att en motionär

Ang.
införande av
obligatorisk
hundskatt.

(Forts.)

Ang.
införande av
obligatorisk
hundskatt.

(Forts.)

är missnöjd, därför att ett utskott avstyrkt hans motion, och jag får väl finna mig i samma öde, som så många andra utskottsordförande får göra, då han drabbas av en motionärs missnöje. Men när herr Osberg förutsätter, att jag personligen eller mina kamrater i utskottet inte ens läst genom hans motion, så misstager han sig. Vi hava till och med observerat, att han i sin motion framhåller att hunden är ett rörligt djur.

Efter herr Osbergs anförande förstår jag emellertid, varför han så gärna önskar, att riksdagen skall bifalla hans motion. Herr Osberg framhåller huru svårt det är att kunna bevisa vilken hund det är, som gjort åverkan, och därför kan icke någon ersättning erhållas. Menar herr Osberg, att om det skulle bildas en fond för hela länet eller för visst område, en hundägare skulle, utan att kunna bevisa vilken hund som gjort åverkan, erhålla ersättning för den skada som hunden gjort? Det vore ju alldeles orimligt; samma bevisföring bör naturligtvis tillkomma honom i det ena fallet som i det andra.

Herr Lovén framhöll att genom ett bifall till motionen man skulle slippa se denna mängd lösa hundar, vilka springa omkring i städer och i stationssamhällen. Nej, herr Lovén, ett bifall till motionen skulle ej leda till ett sådant resultat. Det föreligger intet förslag om, att hundar skola vara bundna eller skola föras i band, utan motionen innebär endast ett förslag, att en obligatorisk hundskatt skall beslutas och inom alla kommuner användas till ett av herr Osberg angivet syfte.

Herr Osberg: Jag vill endast säga det, herr talman, att herr Röing ännu icke fått fatt på motionens innehåll. Han säger, att hundägaren skulle bevisa, om hans hund hade rivit någons får. Det är den, som fått fåren rivna, som skall bevisa, vilken hund som gjort åverkan. Därpå hänger det, herr Röing. Jag tror jag står på rättens sida och herr Röing på den sida som inte har rätt. Jag vill påstå, att herrarna göra klokt i att följa mig i min framställning.

Herr Gardell: Herr talman! Innan jag går att bemöta herr Röings anförande, skall jag be herrarna att i tankarna följa med till en bondgård. En kväll klockan 3 hör bonden från betesmarken ett förfärligt hundskall. Han tänker inte just på det, utan han går och lägger sig. Andra dagen hör han fortfarande hundskall, men tänker inte heller då därpå. Klockan 11 på dagen kommer ett bud till honom: gå ned i dina marker, dina får äro rivna. Han går ned. Han har 22 får. När han kommer ned till hagen, finner han där först ett får liggande. Tarmarna äro omsnoddo kring granar, buskar och enar. Fåret lever, fast magen är uppriven. Hunden skäller. Fåret blickar på sin husbonde, när han kommer fram, som om det ville säga: Kära husbonde, förkorta mina lidanden! Och han måste med en yxa slå ihjäl det. Endast 30 meter därifrån ligger det unga lammet sönderrivet. Inälvorna ligga ute, men det är ändå icke dött. På det viset får han gå och slå ihjäl 19 får. 3 måste han köra hem levande, men måste sy in magen på dem, och de leva.

Bonden kunde icke bevisa vems hund det varit, och han gjorde en kolossal förlust. Ett par år därefter blev hans lilla fårhjord, bestående av 7 får, dödad av hundar. Denne bonde hade på det sättet förlorat sin fårstock. Det finns flera socknar, där hundratals får blivit dödade, men det går absolut icke att få någon ersättning, ty att bevisa vems hund det är som springer omkring är knappast möjligt.

Herr Osbergs motion är fullkomligt befogad. Jag kan ej tänka mig, att lagstiftarna stiftat lagen om hundskatt för att skaffa kommunerna inkomster, utan detta är gjort uteslutande för att stävja de många, många okynneshundar, som finnas. Jordbrukarna vilja skydda sig för hundar. Då besluta de hundskatt. Men i stationssamhälLEN och städer lägger man sig till med hundar. Man håller dock knappast reda på dem. Hundarna löpa land och marker kring och göra en kolossal skada för de stackars mindre bemedlade jordbrukarna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes av herr Osberg, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 122 ja mot 40 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Vid härpå skedd föredragning av bankoutskottets memorial, nr 17, med förslag angående avlöningen för tjänstemän och vaktbetjante hos riksdagens kamrar och utskott, anförde

Herr Kristensson: Herr talman! Föreliggande memorial har utskottet tillställt kamrarna med anledning av en hemställan från herrar talmän angående visst dyrtidstillägg till riksdagens tjänstemän. Denna hemställan är byggd på en utredning, som verkstälts av herrar kanslideputerade jämte några löneexperter, nämligen

Ang.
införande av
obligatorisk
hundskatt.

(Forts.)

Ang.
avlöningen för
tjänstemän
och
vaktbetjante
hos riksdagen.

Ang.
avlöningen för
tjänstemän
och
vaktbetjante
hos riksdagen.
(Forts.)

gen första kammarens andre vice talman herr Nilsson i Kabbarp samt ledamöterna av samma kammare herrar C. G. Ekman och Widdell. Utskottet har givetvis behandlat denna sak mera formellt och har tillstyrkt herrar talmäns och kanslideputerades hemställan. Emellertid har ordföranden i kanslideputerade i första kammaren begärt återremiss, på grund av att herrar kanslideputerades framställning lider av vissa felaktigheter. Han har också hemställt om, att jag skulle göra samma yrkande här, och jag ber att få yrka återremiss av föreliggande memorial.

Herr Lovén: Herr talman! Då jag icke kunde vara närvarande vid detta ärendes behandling i utskottet, skall jag, trots att återremiss begärts, be att få säga några ord.

Genom att vissa statsämbetsverk blivit nyreglerade har det inträffat, att vissa riksdagens tjänstemän icke i år åtnjuta samma avlöning, som de gjort förut, i så måtto att de gå miste om största delen av sin avlöning från statstjänsten. Jag skall först be att få peka på, att detta uppdrag som tjänsteman hos riksdagen icke kan betraktas som offentligt uppdrag, och alltså måste de avstå från sin avlöning i ämbetsverket. Nu framgår det av betänkandet och av den till utskottet inkomna skrivelsen, att tjänstemän, som på grund av sin riksdagstjänstgöring äro frånvarande vissa timmar från sitt arbetsrum i ämbetsverket, ha att vid månadens slut uppgiva, huru många timmar de varit borta från tjänsterummet, och så göres motsvarande avdrag på deras lön i ämbetsverket. Här skall jag förresten be att få säga, att när man låter tjänstemännen på detta sätt kontrollera sig själva, så tycker jag icke man skall taga hårt vid sig, som man i annat sammanhang gjort, då det gällde stora kontoret och tjänstgöringsförhållandena där.

Nu är det väl i alla fall så, att avlöningen till tjänstemännen hos riksdagen bör fastställas så pass rikligt, att dessa tjänstemän icke äro beroende av den lön de haft eller ha i statstjänst i övrigt. Jag kan icke föreställa mig annat, än att dessa tjänstemän och ämbetsmän taga anställning hos riksdagen antingen för att avlöningen där är bättre eller för att tjänstgöringen är bättre. Och denna avlöning bör av riksdagen bestämmas åt sina tjänstemän, vaktmästare och andra så, att de kunna uppehålla sig på den avlöning, som utgår för denna tjänst hos riksdagen, och att de icke såsom förut bliva dubbelavlönade.

Om man nu skulle bifalla utskottets förslag, sådant som det föreligger — vilket väl icke kan ske, eller i varje fall kan väl icke saken ordnas så, som skrivelsen innehåller — då kommer, emedan en del av riksdagens tjänstemän äro statstjänstemän och en del icke, den orättvisan att inträffa, att de ha samma arbete, men få helt och hållet olika lön, därigenom att de förra få största delen av sin lön från ämbetsverket och dessutom avlöningen härifrån. Men enligt min uppfattning bör det ordnas så, att de avlönas tillfredsställande hos riksdagen. De böra antingen avstå från sin avlöning i ämbetsverket eller också bli kvar där.

Nu har jag icke kunnat trots stora ansträngningar få veta, vad som här är felskrivet. Men det har berättats mig från första kammaren, att man skulle vilja ha det så, att vaktmästarna ej komma i samma ställning som tjänstemännen. Skulle så vara, är det en ytterligare försämring av utskottets förslag. Ty det bör väl i detta fall vara lika för alla, vare sig de ha en liten avlöning eller en stor.

*Ang.
avlöningen för
tjänstemän
och
raktbeljante
hos riksdagen.
(Forts.)*

Jag skall nöja mig med detta, men jag kommer att i utskottet, om ärendet återremitteras dit, propagera för den åsikt jag nu framfört.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än återremiss.

Herr Lindqvist i Halmstad: Herr talman! Trots att utskottets ärade ordförande yrkat återremiss av detta memorial, ja, icke minst därför, tager jag mig friheten att säga några ord, för att möjligen, när detta ärende kommer tillbaka, det må komma att i stora stycken se ut på ett annat sätt än det nu gör. Så vitt jag kan finna, är den princip, som bankoutskottet inbjuder riksdagen att här gå in på, av den beskaffenhet, att riksdagen bör akta sig för densamma. Utskottet säger här i början av sitt yttrande, att från och med detta års början ha nya bestämmelser blivit införda i fråga om avlöningsförhållandena för vissa av statstjänstemännen. Men skulle utskottets memorial här bliva av riksdagen godkänt, då komme dessa nya principer, som blivit införda, att av riksdagen brytas sönder. När jag läste i en tidning om den kungörelse, som i detta fall var utfärdad, så var jag verkligen mycket tillfredsställd med de åtgärder som Kungl. Maj:t sålunda hade vidtagit. Ty jag har alltid funnit, att det varit oriktigt, att det skall finnas många, ja, ganska många av medborgarna här i landet, som skola vara i tillfälle att taga avlöningar från tvenne platser på en gång. Detta gäller icke endast riksdagens tjänstemän och vaktbetjante, utan det gäller även i många andra fall. Nu har, så vitt jag kunnat finna, Kungl. Maj:t velat bryta mot denna princip. Man har velat få den regeln fastslagen, att en person skall ha betalt på den plats, där han är anställd, medan han upprätthåller sin syssla där, men när han icke längre upprätthåller sysslan, så skall han icke ha betalt för den. Men utskottet vill här gå en annan väg, utskottet vill, att det fortfarande skall vara så, att t. ex. en person i ett statsdepartement skall ha sin betalning där — enligt utskottets förslag icke fullt men till en del — trots att han har sin avlöning från riksdagen. Huru många gånger ha vi icke i tidningarna sett den skarpaste kritik över kommittéväsendet och kommittékostnaderna? Huru många är det, som veta, hur det går tillväga där i många fall? När t. ex. en person, som innehar en statstjänst, sitter i en kommitté och har sitt kommittéarbete, så förlorar han under tiden, som han icke fullgör sin tjänst, tjänstgöringspengarna, men sedan går han till Kungl. Maj:t och begär att få tjänstgöringspengarna ersatta, vilket väl icke i något enda fall nekats. Ja, det har gått så långt med denna princip, att även icke statstjänstemän ingått till Kungl. Maj:t med begäran att få

Ang.
avlöningen för
tjänstemän
och
vaktbetjante
hos riksdagen.

ersatt en del av den inkomst de förlorat, på grund av att de haft ett sådant allmänt uppdrag. Sådant har jag alltid reagerat mot, och det var därför med tillfredsställelse, som jag förut sade, jag såg den nya ordning, Kungl. Maj:t här beslutat.

(Forts.)

Nu säger utskottet i sitt memorial, att till följd av dessa bestämmelser ha riksdagens tjänstemän och vaktbetjante kommit i en sämre ställning i fråga om avlöning än förut. Det är möjligt, att de så gjort, och när jag går mot utskottet, vill jag visst icke vara med om, att de skola komma i en sämre ställning. Ej heller vill jag vara med om, att de skola komma i en sådan ställning, att de anse sig underbetalda. Även jag vill vara med om, att de skola ha riklig betalning för sitt arbete, ty det arbete, de utföra i riksdagen, förstår även jag att värdera. Och jag vet, att om vi skola kunna påräkna dessa tjänstemäns tjänster, då få de också betalas ordentligt. Men jag vill icke vara med om det sätt, som här föreslås. Här föreslås i första punkten av utskottets memorial, att de, som fått avstå av sin avlöning till följd av att de varit i riksdagens tjänst, skola få tillbaka $\frac{2}{3}$ av vad de förlorat. Sålunda, en tjänsteman, som fått avstå 600 kronor, på grund av att han icke kunnat upprätthålla sin ordinarie plats, skall få tillbaka 400 kronor, och så skall han dessutom ha den lön, som riksdagen har fastställt för dess tjänstemän. Det är icke riktigt att gå den vägen, utan i stället bör man gå den vägen, att vi besluta här, vilken avlöning dessa tjänstemän och vaktmästare skola ha, och då böra vi sätta den så hög, att det icke alls skall komma i fråga, att de skola få tillbaka något av vad de avstått.

Nu har det icke varit möjligt för mig att annat än av katalogen taga reda på, huru det ställer sig med statstjänstemän och icke statstjänstemän, när det gäller riksdagens tjänstemän och vaktmästare. Men såvitt jag funnit, är det icke så få av riksdagens tjänstemän, som icke äro statstjänstemän. Om icke katalogen från första kammaren ljuger, är det exempelvis där flere av notarierna, som icke äro statstjänstemän, och de komma sålunda icke i den ställning, som statstjänstemännen skulle göra. En sådan notarie, som har enskild verksamhet och icke kan sköta sin plats där, därför att han tjänstgör hos riksdagen, får avstå sin avlöning i enskild tjänst, men det är nu icke fråga om att ersätta honom någonting av vad han sålunda mister. Han kommer alltså i en väsentligt sämre ställning än statstjänstemännen gör, och det är icke rätt. Jag vet icke, om jag räknat rätt, men jag har kommit till, att det är icke mindre än åtta notarier i första kammaren, som icke äro statstjänstemän. Huru det är med vaktmästarna vet jag icke, men jag tager för alldeles givet, att även där är det så, att en del äro statstjänare och en del icke. Dessa, som äro statstjänare, skulle få tillbaka en del men de andra icke. Det är ingen rättvisa i detta, och det skulle, som jag förut sade, bryta de principer, Kungl. Maj:t ansett, att vi numera böra slå in på.

Jag hade verkligen tänkt, innan jag fick vetskap om, att det skulle komma ett förslag om återremiss här, att yrka avslag på första stycket i utskottets memorial. Nu skall jag icke göra det, utan jag

skall nöja mig med att rikta den varma vädjan till utskottet, huruvida det icke skulle vara möjligt, att den utredning, som utskottet här hemställt skulle uppdragas åt riksgäldsfullmäktige att verkställa och på grundval av vilken dessa till nästa års riksdag hade att inkomma med förslag, kunde sättas i gång genast, så att vi finge möjlighet att redan vid denna riksdag besluta om de avlöningar till riksdagens tjänstemän och vaktbetjante, som kunna vara erforderliga. Det har sagts mig, att om riksdagen icke tager vad utskottet här föreslagit, skulle det inträffa, att sekreteraren i något utskott med den avlöning, riksdagen har beslutat, skulle få mindre betalt än vad han har, när han sitter på sin ordinarie plats. Ja, det är naturligtvis icke möjligt att gå in på den vägen; det skulle icke vara riktigt. Men jag tror det skall vara möjligt att redan denna riksdag besluta om avlöningarna för riksdagens tjänstemän och vaktbetjante utan att gå den väg, utskottet här föreslagit. Ty den anser jag oriktig, och det skulle vara farligt, om riksdagen här skulle slå in på densamma. Ty då kommer det att följas även av annat. Vi böra sörja för, att det blir med statstjänstemännen som med andra så, att de få betalt för den befattning de inneha, men den befattning, som de icke sköta, utan någon annan sköter, skola de icke ha betalt för.

*Ang.
avlöningen för
tjänstemän
och
vaktbetjante
hos riksdagen.
(Forts.)*

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än på bifall till den av utskottets ordförande gjorda hemställan om återremiss, men jag skulle känna mig mycket tacksam, om bankoutskottet ville taga under omprövning de synpunkter, jag här framfört.

Herr *Johanson* i Hörninge instämde häruti.

Herr *Kilbom*: Herr talman! Jag skulle vilja säga, att det är något tämligen enastående, att ett utskotts ordförande begär återremiss av ett betänkande från hans eget utskott. Men det synes mig visa, att det är anledning för kammarens ledamöter att i framtiden se upp en liten smula mer än nu sker med vissa utlåtanden från utskotten. Ty även om man erkänner, att utskotten ha förfärligt mycket att göra, så tror jag icke det är någon överdrift att påstå, att ofta går det nog tämligen schablonmässigt till, och man skriver bara under, vad några andra händelsevis ha behagat utreda, som det kallas. Då jag såg det slutyrkande, utskottet i förevarande fråga kommit till, måste jag säga mig ögonblickligen, att jag hajade till och gjorde mig den frågan: huru är det möjligt, att man kunnat komma till ett sådant resultat? Ty faktiskt innebär ju detta ingenting annat än ett premierande av dem, som förut ha åtminstone en relativt hygglig lön, på deras bekostnad, som icke ha en lön, som de kunna existera på. Det har därtill meddelats mig, att av i andra kammaren anställda vaktmästare är det icke mindre än tio stycken, som icke äro statsanställda, och bland dessa har det sagts mig, att det kan påvisas fall, då vederbörande, innan riksdagen hajade, har gått arbetslös i sju månaders tid utan att sålunda ha någon

Ang.
avlöningen för
tjänstemän
och
vaktbetjänte
hos riksdagen.
(Forts.)

som helst inkomst av arbete. Nu skulle han tackas av riksdagen, för den händelse detta utlåtande bifalles, på så vis att de, som förut haft en lön, skulle därtill få en liten smula mer. Mera drastiskt — måhända är det ett oriktigt ord — eller mera realistiskt kan väl icke det gamla bibelordet tillämpas, som lyder: »Den som mycket haver, honom skall mera varda givet.»

Men därtill vill jag säga eu annan sak. Då det har i första kammaren åtminstone delvis som motivering för ett återremissyrkande anförts, att vid den lönereglering, som härvidlag föreligger, skulle vaktmästarna helt och hållet uteslutas, och denna lönereglering skulle gälla enbart tjänstemännen, så har jag velat stryka under, herr talman, att det väl aldrig kan komma att bli fråga om något dylikt, då bankoutskottet går att taga denna fråga under förnyad behandling.

Men utöver dessa rena detaljanmärkningar skulle jag vilja säga, att det förefaller mig tämligen underligt, att man allttjämt i riksdagen — det får måhända skrivas på min oerfarenhets konto; kanske det hörjar bli alltför stort — att man i denna demokratiska kammare och i denna demokratiska tid tillåter det mångsyssleri, som mångstädes äger rum. Jag vill då genast för att undvika missförstånd tillägga, att denna min kritik av mångsyssleriet icke särskilt drabbar dem, som här äro anställda. Men jag vill säga — och jag vänder mig därvid i första hand till regeringen — att det förekommer i varje centralt ämbetsverk ett mångsyssleri, som är fullständigt skandalöst. Jag har papper här i min hand, som visa, att en person, anställd i järnvägsstyrelsen, under namn av sjukdom kan ha tjänstledighet i tio månader för att resa till Rivieran och hela sin naturligtvis mycket dåliga hälsa och ändå sitter här som chef för en större försäkringsbyrå och där tjänar tre gånger så mycket som hela sin årslön. Det synes mig i varje fall, som om den nu sittande regeringen verkligen borde taga ad notam en liten smula, vad som yttrades under en tidigare debatt, då vi talade om, att vårt land styres av en massa ämbetsmän, som icke äro folkets tjänare utan folkets, även andra kammarens, herrar. Och jag kan anföra ett annat fall, också från järnvägsstyrelsen: det gäller en tjänsteman vid en av våra norra stationer, som sitter där och drager lön av sin statstjänst samt vid sidan därav har privat avlöning för en befattning hos ett stort bolag i trakten, och enligt vad som med bestämdhet påstås gynnar denne man det bolaget, då det gäller tillförsel av tomvagnar o. d., på andra trafikanters bekostnad.

Jag hemställer, herr talman, att denna sak göres till föremål för en ordentlig utredning. Jag hoppas, att innan riksdagens slut i en interpellation bliva i tillfälle att ytterligare belysa de fall, som jag här berört, så att det äntligen må kunna bliva ett slut på det system, som hittills rått. Självfallet kan icke detta ernås annat än så till vida, att vederbörande tjänstemän och anställda få sådan avlöning, att de kunna existera på den och icke tvingas genom svältavlöning till det för staten skadliga mångsyssleri, som pågår.

Herr talman! Jag har velat anföra dessa principsynpunkter,

darför att det förekommer så ofta sådant, som jag här påtalat, och för att saken måtte få den bakgrund, som den rätteligen bör ha.

*Ang.
avdelningen för
tjänstemän
och
vaktbetjänte
hos riksdagen.
(Forts.)*

Herr R ö i n g: Den reprimand, som herr Kilbom ansåg lämpligt att rikta mot bankoutskottets ordförande i det påståendet, att det skulle vara högst ovanligt, att en utskottsordförande föresloge återremiss av ett betänkande från det utskott han tillhör, kan icke bero på något annat, än att herr Kilbom endast under ett par månader varit medlem av riksdagen och därför icke har kännedom om att dylika återremisser förekomma då och då. När en utskottsordförande såsom i detta fall från kanslideputerades ordförande fått en uppgift, som föranleder, att denne anhåller hos utskottsordföranden, att han måtte framställa yrkande om återremiss, bör man förvisso icke på något sätt klandra herr Kristensson för det återremissyrkande han framställt.

Jag begärde emellertid icke ordet med anledning av herr Kilboms anförande, utan emedan herr Lindqvist enligt min mening på ett felaktigt sätt läst ut ur betänkandet vad såväl talmanskonferensen och delegationen från lönerregleringskommittén som ock kanslideputerade föreslagit. Herr Lindqvist utgick från den uppfattningen, att man här stod i begrepp vidtaga en åtgärd, som stode i strid mot de principer, som av Kungl. Maj:t för en tid sedan fastslagits. Nej, det vill man förvisso icke, herr Lindqvist. Alla voro överens om att dessa riktlinjer borde accepteras, men då denna delegation, som bestod av på detta område så erfarna män som överdirektör Widell, andre vice talmannen i första kammaren, herr Nilsson i Kabbarp och herr Carl Gustaf Ekman jämte kanslideputerade, kom till den bestämda uppfattningen, och talmanskonferensen, som vid ett par sammanträden förstärktes med de ordinarie utskottens ordförande, även kom till samma resultat, nämligen att det icke var möjligt att vid årets riksdag genomföra en dylik anordning, utan att denna fråga måste utredas och att denna utredning skulle taga så lång tid, att det icke var möjligt att uppskjuta ett beslut till en så sen tidpunkt under riksdagen, då man i lyckligaste fall kunde vänta, att utredningen förelåg färdig, beslöt man sig för att i år föreslå ett provisorium, och genom antagande av detta provisorium har man enligt min bestämda övertygelse icke bundit sig för några riktlinjer, som stå i strid med dem, som Kungl. Maj:t beslutat.

Jag beklagar emellertid livligt, att ett återremissyrkande framställts vid detta tillfälle, men det ur en helt annan synpunkt än som framförts under debatten i afton. Det är nämligen på grund av att vissa av riksdagens tjänstemän ännu en tid få vänta på att få den ersättning, som de skola ha för sitt arbete. Vi skriva i dag den 22 mars, riksdagen har pågått snart två och en halv månader, och ännu ha dessa riksdagens tjänstemän icke kunnat uppbära hela den ersättning, som bör tillkomma dem. En del av dem leva utan tvivel under sådana ekonomiska förhållanden, att det är en viss svårighet för dem att ännu en tid vänta på att få ersättning för det arbete, som de redan utfört. Jag skulle därför gärna ha sett, att

Ang.
vårningen för
tjänstemän
och
vaktbetjänter
hos riksdagen.

riksdagen redan i dag i överensstämmelse med bankoutsrottets memorial beslutat i frågan, men efter de upplysningar, som bankoutsrottets ärade ordförande lämnat, ber jag, herr talman, att få instämma i återremissyrkandet.

(Forts.)

Herr Kristensson: Jag är delvis förekommen av den föregående talaren, min kamrat på Göteborgsbänken. Jag vill blott med anledning av herr Lindqvists uttalande här, då han hela tiden vände sig mot utskottet, säga, att detta förslag är ju uppgjort av en riksdagens särskilda delegation, som enligt gällande instruktion har sig ålagt att inkomma med förslag i berörda stycken. Detta förslag har, såsom herr Röing nyss omnämnde, behandlats vid ett par sammanträden i talmanskonferensen, och det är där, som den verkliga skulden får läggas till det förslag, som framkommit och vilket utskottet givetvis ansett sig böra tillstyrka. Då nu från denna delegation framkommit en hemställan om återremiss, är det ju solklart, att jag för min del icke kan göra annat än tillstyrka detta yrkande. Vid morgondagens sammanträde i utskottet skall jag för min del väcka det förslaget, att frågan återremitteras till kanslideputerade, så att de må få tillfälle att inkomma med det nya förslag, som kan vara erforderligt.

Emellertid måste jag säga, att jag tror icke, att det finns någon möjlighet att gå på de linjer, som herr Lindqvist angivit, så att vi redan vid innevarande års riksdag skulle kunna besluta oss för en definitiv löne reglering, ty det gäller ju här hela riksdagens personal. Jag är i likhet med herr Lindqvist fullkomligt övertygad om nödvändigheten av en dylik reglering. På en del håll är det säkerligen för höga löner, på en del andra håll motsatsen. Det är icke här den rätta avvägning, som det borde vara.

Vidare hava förhållandena helt och hållet ändrats på grund av den kungl. kungörelse, som gör, att den gamla förmånen, som statstjänstemän förut haft, att i vissa fall få ersättning för mistade löneförmåner, bortfallit, och detta medför, att lönesatserna måste bestämmas med hänsyn till detta faktum. Det finnes ingen möjlighet för utskottet att här ingå i en vidlyftig prövning, och kanslideputerade hava ju redan förklarat, att de icke kunna göra det. Det förslag, som föreligger, liksom det, som kommer att framläggas, avser endast ett provisorium och innebär dessutom ett skrivelseförslag till riksgäldsfullmäktige, att hela denna sak skall tagas under omprövning, så att vi kunna få ett nytt förslag till nästa riksdag.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Kilbom: Ja, för den händelse — och jag har ingen anledning att betvivla den uppgiften; jag har nu hört den från flera håll — att det ofta förekommer, att utskottsbetänkanden återremitteras på förslag av vederbörande utskottsordförande, ber jag att enbart få uttala min glädje däröver. Men det synes mig, att i detta fall är det rätt så underbart, att ett dylikt betänkande

har kunnat föreläggas riksdagen, till på köpet underskrivet av en socialdemokrat. Jag kan icke tänka mig annat, än att detta är det mest uppenbara bevis på, att man verkligen icke har velat, vad man underskrivit.

*Ang.
avlöningen för
tjänstemän
och
vaktbetjände
hos riksdagen.
(Forts.)*

Herr Lindqvist i Halmstad: Jag skulle icke åter ha begärt ordet, om icke herr Röing sagt, att jag icke har förstått, vad utskottet här föreslagit. Jag vågar bestämt säga, att jag mycket väl förstått, vad utskottets förslag innebär, och herr Röing har icke i sitt anförande på något sätt visat, att jag missförstått det.

Herr Röing säger, att det icke är fråga om att bryta mot den princip, som Kungl. Maj:t genomfört och vilken vi alla anse vara riktig. Även om detta icke är herr Röings eller utskottets eller förslagsställarens mening, så kan det icke hjälpas, att det i alla fall blir så, att vi bryta mot den princip, som Kungl. Maj:t nyligen genomfört.

Så säger utskottets ärade ordförande, att jag vände mig åt fel håll, när jag riktade min kritik mot utskottet och icke mot förslagsställarna. Men om man ser på första sidan här, så står där »Bankoutskottets memorial», och det är underskrivet av bankoutskottets ordförande. Då kan jag icke alls förstå, att jag vänt mig åt fel håll, utan tvärtom vände jag mig nog åt rätt håll, när jag vände mig mot utskottet. Nu är det väl så, som herr Kristensson sade i sitt första anförande, att utskottet behandlat denna sak endast formellt, men jag beklagar, att utskottet gått tillväga på sådant sätt. Jag vill icke giva några riktlinjer för bankoutskottets arbetssätt, men annars tänkte jag, att även om det kommer ett förslag från herrar talmän och kanslideputerade, skulle bankoutskottet behandla också detta förslag sakligt och icke endast formellt. Men om nu bankoutskottet icke har sakligt behandlat frågan, men ändå står för detta, så må det vara utskottets sak.

Nu sägs det av herr Kristensson, att det icke är möjligt att nu besluta en definitiv löneroglering. Det är möjligt, att herr Kristensson har rätt i detta och att vad utskottet här föreslagit endast gäller ett provisorium. Men är det nödvändigt, att provisoriet skall se ut just på detta sätt? Kan man icke få ett provisorium, som ser ut på annat sätt och som icke bryter mot den princip, som här talats om och som jag gillar? Det skulle säkerligen vara möjligt. Om vi taga samtliga tjänstemän och vaktbetjände hos riksdagen, så äro de nog icke flera, än att det kan vara möjligt att på några veckor ordna så, att det kan bli ett förslag i denna fråga, som ser ut på annat sätt.

Så säger herr Röing, att det är brådska å färde, ty de personer, som det här gäller, behöva få ut sin avlöning. Jag vill icke förneka detta, men när herr Röing säger så, låter det, som om dessa personer för närvarande ginge utan avlöning, som om de ingenting fått, men så är icke förhållandet. För det första hava de fått ut sin avlöning från riksdagen och dyrtidstillägg på denna avlöning och dessutom dyrtidstillägg på den avlöning, som de fått

Ang. avlöningen för tjänstemän och vakarbete hos riksdagen. (Forts.) avstå i verken. Så farligt kan det alltså icke vara med denna sak, utan nog skulle vi kunna skjuta på den någon vecka, till dess vi kunde få in ett förslag, som är mera tillfredsställande än detta.

Vidare yttrades ej. Kammaren beslöt återförvisa ifrågavarande ärende till utskottet för ny behandling.

§ 6.

Slutligen föredrogos vart för sig

bankoutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:ts angående revision av bestämmelserna rörande pensionsåldern för civila befattningshavare i statens tjänst; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av delar utav Västgöta och Skaraborgs regementens förutvarande mötesplats Axvalls hed;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 81, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa försäljningar från häradsallmänningar;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av försäljning av kronan såsom danaarv tillfallna lägenheten Annelund i Ljusnarsbergs socken av Örebro län; och

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 juni 1913 (nr 80) angående vård av enskildes skogar på Öland.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 7.

Herr *Johanson* i Stockholm avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 100, med förslag till lag om allmänna vägar på landet.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 243, bordlades.

§ 8.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från andra lagutskottet:

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till dels förordning angående uppbörd av avgifter för försäkringar i riks-försäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i ar-

bete, dels ock förordning om ändrad lydelse av §§ 4, 8 och 12 i förordningen den 11 juni 1918 angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall; samt

från statsutskottet:

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av medel till täckande av kostnader för Flaten- och Sneseisjöarnas reglering.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets memorial, nr 11, i anledning av olika meningar mellan kamrarna, till vilket utskott Kungl. Maj:ts proposition nr 128 bör hänvisas;

statsutskottets utlåtanden:

nr 7 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 7 B, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t under tilläggsstatens för år 1922 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet, gjorda framställningar;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av överskott i Djurgårdskassan till säkerställande under 1923 av Ulriksdals kungsgårds förvaltning och drift;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade tjänstledighetsavdrag för viss militär personal;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av återbetalningsskyldigheten av till indelt manskap vid armén oriktigt utbetald krigstidshjälp;

nr 21, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående officerares och underofficerares med vederlikar tjänstgöringstraktamenten;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader för avhjälpande av vissa stormskador inom Älvsborgs fästning och Nya varvet;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad disposition av medel, anvisade till förändring av undervattenssidotuberna å vissa pansarbåtar; och

nr 24, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t gjorda framställningar om anvisande å 1922 års tilläggsstat under fjärde huvudtiteln av anslag till förstärkning av åtskilliga för marinen avsedda ordinarie reservationsanslag;

bevillningsutskottets betänkande, nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar av vissa rubriker i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av 1921 års avkastning av statens hästavelsfond;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser angående skogsvårdsavgifter från skyddsskogarna inom Jämtlands län;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 60, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 23, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upplåtande av kronoegendomar för utrönande av jordbrukets verkliga produktionskostnader; och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd till delägarna i Jukkasjärvi by till täckande av vissa utgifter vid laga skifte av byn.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Lövgren</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 24 mars,
» <i>Johanson</i> i Hörninge	» 5 » » » 24 »
» <i>Öhman</i>	» 4 » » » 25 »
» <i>Ljungkvist</i>	» 6 » » » 23 »
» <i>Olsson</i> i Blädinge	» 4 » » » 23 »
» <i>Kilbom</i>	den 24 mars,
» <i>Sjölander</i>	» 24 »
» <i>Johanson</i> i Hallagården	» 5 dagar fr. o. m. den 23 mars,
» <i>Ryberg</i>	» 5 » » » 23 »
» <i>Norling</i>	» 4 » » » 24 »
» <i>Spångberg</i>	» 4 » » » 24 »
fröken <i>Tamm</i>	» 2 » » » 23 »
herr <i>Olsson</i> i Golvvasta	» 4 » » » 23 »
» <i>Thorsson</i>	» 2 » » » 23 »
» <i>Magnusson</i> i Kalmar	» 4 » » » 27 »
» <i>Molin</i>	» 5 » » » 24 »
» <i>Uddenberg</i> i Karlskoga	» 6 » » » 23 » och
» <i>Eriksson</i> i Grängesberg	» den 24 mars

Kämmarens ledamöter åtskildes härefter kl. 9,25 e. m.

In fidem
Per Cronvall.